ANTONI DE MELO

„ BUĐENJE “

Da li ste budni?

Većina ljudi je, i neznajući to, uspavana. Rađaju se uspavani, žive uspavani, žene se i udaju uspavani, podižu decu uspavani, umiru uspavani, da se nikad stvarno ne probude. Nikada ne uspevaju da shvate lepotu i čudesnost onoga što nazivamo ljudskom egzistencijom.

Svi mistici ovog sveta, koja god da je njihova religija ili filozofija, slažu se u jednom: da je sve dobro, sve je, dobro. Čak i ako caruje haos, sve je dobro. To je, naravn6, čudan paradoks.

Pa ipak, većina ljudi nikada ne uspeva da shvati kako je sve dobro, jer su utonuli u san. Žive u košmaru.

Jedan čovek lupa na vrata sobe svoga sina. "Čarli", kaže, "probudi se!" "Neću da ustanem, tata", odgovori mu Čarli. Otac viče: "Ustaj, moraš u školu!" "Neću da idem u školu", kaže Čarli. Otac ga pita: "A zašto nećeš?" "Iz tri razloga," kaže Čarli. "Kao prvo, škola mi je dosadna; drugo, učenici mi se rugaju; a treće, mrzim školu." Otac mu onda uzvrati: "Dobro, sad ću ja tebi reći tri razloga zbog kojih *moraš* da odeš u školu; kao prvo, to je tvoja dužnost; drugo, jer imaš četrdeset pet godina; a treće, jer si direktor."

Probudite se! Probudite se! Odrasli ste. Niste više mali da samo spavate. Probudite se! Prestanite da se zabavljate svojim igračkama.

Većina ljudi tvrdi kako hoće da izađu iz dečjeg vrtića, ali ne treba im verovati. Ne verujte u to! Ljudi samo žele da povrate svoje polomljene igračke. 'Vratite mi moju ženu. Vratite mi moj posao. Vratite mi moj novac. Vratite mi moj ugled, moj uspeh."

To je ono što ljudi žele: samo nove igračke. Sve je u tome. Čak će vam i najbolji psiholozi reći da ljudi u suštini ne žele da budu izlečeni. -Oni samo traže olakšanje; izlečenje bi bilo previše bolno.

Buđenje nije prijatno. Čovek lepo leži u krevetu, buđenje ga samo uznemiri. Zato mudrac ne pokušava da probudi ljude oko sebe.

Nadam se da ću umeti da budem mudar u ovoj prilici, i ne učinim ni najmanji pokušaj da vas probudim, ako spavate. To se mene u stvari ne tiče, i pored toga što vam povremeno kažem: "Probudite se!" Ja samo treba da produžim napred svojim putem, da i dalje igram svoj ples. Ako prihvatite nešto od toga, dobro je; ako ne prihvatite, vaša stvar. Kao što kažu Arabljani: "Priroda kiše je uvek ista, ali od nje raste trnje u pustinji i cveće u oazi."

Očekujete li pomoć?

Mislite li da ću nekom pomoći? Ne! O, ne, ne, ne, ne i ne! Ne očekujte od mene da-ikome pomognem. Ja ne očekujem ni da ikome naškodim. Ako vam bude škodilo, za to ste sami odgovorni; ako vam pomogne, i to je samo vaša zasluga. Zaista je tako!

Verujete li možda da će vam ljudi pomoći? Nije tako. Verujete li da će vam ljudi pružiti podršku? Uopšte nije tako.

Na jednom kursu grupne terapije, žena koja je bila upravnik jednog internata, rekla mi je: "Mislim da me

moja direktorka ne podržava." "Zašto to mislite?" upitao sam je. "Eto, moja direktorka nikada ne dolazi u internat", odgovorila mi je. "Nikada nisam čula ni reč pohvale ili kritike od nje." Onda sam joj rekao: "U redu, zamislimo da ja poznajem vašu direktoricu. Zamislimo da čak tačno znam šta ona misli o vama. I eto, ja vam kažem (izigravajući pretpostavljenu) - 'Čujte, Linda, nikad ne dolazim da vas obiđem samo zato što u vašem internatu sve funkcioniše kako valja. Tu nema nikakvih problema. Znam da je to vaša zasluga, tako da je sve u redu.' I, kako se sada osećate?" "Odlično", odgovorila je. "Dobro", rekao sam, "da li biste hteli da izađete iz prostorije na nekoliko minuta? To je" deo vežbe."

Linda je izašla. Dok je bila napolju, rekao sam ostalima u grupi: "Ja sam i dalje direktorica, važi? Linda je najgora upravnica koja je ikad vodila neki od naših in-teranta. U suštini, ne odlazim u njen internat samo zato što ne mogu da podnesem to što ona tamo radi. To je zaista užasno. Ali ako joj kažem istinu, te sirote učenice samo će još više stradati. Zamenićemo je za godinu ili dve - već pripremamo jednu osobu za to. U međuvremennu, smislila sam da joj kažem nekoliko lepih reči da bih je odobrovoljila. Šta mislite o svemu tome?"

"Možda je to bilo jedino rešenje u takvoj situaciji", odgovorili su mi. Uveo sam zatim Lindu i pitao je da li se i dalje dobro oseća. "Naravno", rekla je.

Činjenica je da uglavnom samo konstruišemo svoje misli i osecanja, nezavisno od objektivne stvarnosti, zajedno «a ubeđenjem da nam drugi ljudi pomažu.

Mislite li da možda pomažete nekome zato što ste zaljubljeni? Lepo, kazaću vam nešto. Nikada niste zaljubljeni u nekoga. Zaljubljeni ste samo u ideju o određenoj osobi, unapred stvorenu ideju diktiranu nadom. Razmislite malo: nikada niste ni u koga zaljubljeni - zaljubljeni ste samo u ideju, u svoju predrasudu o određenoj osobi. Tako se i odljubljuje, zar ne? Samo se vaša ideja menja.

"Kako si mogao da me razočaraš kad sam toliko ve-rovala u tebe?" kazaćete nekom.

Jeste li zaista toliko verovali u tu osobu? Ne, nikada. Probudite se! Takvo ubeđenje samo je rezultat pranja mozga kojem ste od malena podvrgnuti. Nikada ne verujemo u druge ljude. Ono u šta verujemo samo je sopstveni sud o određenoj osobi. Na šta se onda žalite? Činjenica je da nikome nije pi ljatno da prizna kako mu je prosuđivanje bilo pogrešno. Nije baš laskavo priznati tako n- što, i zato ljudi radije govore: "Kako si mogao da me razočaraš?"

Vraćam se, dakle, na poemu - ljudi u suštini ne žele da odrastu, ne žele da se promene, ne žele da budu srećni. Kao što mi je neko jednom rekao: "Ne pokušavaj da ih učiniš srećnim, samo ćeš nastradati. Ne pokušavaj da naučiš svinju da peva - samo ćeš straćiti vreme, a svinja će sauno da se nervira."

Jedan čovek ulazi u kafe, sedne i vidi da tip za sused-nim stolom ima bananu u uvetu - bananu u uvetu! Čovek pomisli: "Možda bi trebalo da mu kažem?... Ma neću -šta me se to tiče." Ali sve to počne da ga proganja. Na kraju, posle dve-tri čašice, obrati se tipu za susednim stolom: "Pardon... ovaj... znate, imate bananu u uvetu." A tip mu kaže: "Molim?" Čovek mu ponovi: "Imate bananu u uvetu." "Molim, šta ste rekli?" kaže mu tip. "IMATE BANANU U UVETU!" prodere se čovek. "Malo glasnije", uzvrati mu ovaj. "Imam bananu u uvetu!"

Prema tome, uzaludno je. Okani se, okani, govore mi. Reci to što imaš i ukloni se. Ako im pomogne -dobro je; ako ne pomogne - nikom ništa!

Koliko smo iskreni prema sebi?

Prvo što treba da shvatite, ako zaista nameravate da se probudite, je da to ne želite. Prvi korak ka buđenju je da dovoljno iskreno priznamo sami sebi kako to uopšte nije prijatno.

Vi ne želite da budete srećni. Hoćete li jedan mali test? Probajmo: treba nam samo minut. Možete da za-žmurite dok rešavate, ili da to radite otvorenih očiju -nebitno je. Mislite na nekog koga mnogo volite, nekoga ko vam je blizak, nekoga ko vam je zaista dragocen, i pokušajte da mu u mislima kažete: "Više mi je stalo do moje sreće nego do tebe."

Pazite šta se događa. "Više mi je stalo do moje sreće, nego do tebe. Kada bih birao, uvek bih izabrao sreću." Koliki su se od vas osetili kao egoisti izgovorivši ove reci? Mnogi, čini se. Shvatate li do koje smo mere podvrgnuti pranju mozga?

Jer, mi kao da smo primorani da se upitamo: "Kako mogu da budem takav egoista?" Ali razmislite ko je stvarno egoista. Zamislite nekoga ko bi vam rekao: "Kako si mogao da budeš takav egoista da ti tvoja sreća bude važnija od mene?" Zar vam ne bi došlo da odgovorite: "Izvini, ali kako ti možeš da budeš takav egoista, kad očekuješ da *tebe* stavim iznad svoje sreće?"

Jedna žena mi je pričala kako je njen ujak, sveštenik u lokalnoj crkvi, uvek počinjao besedu recima: "Samo je žrtva dokaz ljubavi; mera ljubavi je altruizam."

Savršeno! Upitao sam je: "Da li biste poželeli da vas volim po cenu svoje sreće?" "Da", odgovorila je. "A vi mene?" upitao sam. "Da", rekla je.

Zar to nije čudesno? Ona bi volela mene po cenu svoje sreće i ja bih voleo nju po cenu moje sreće. I tako, imali bismo dve nesrećne osobe, ali živela ljubav!

Ne želimo, znači, da budemo srećni. Želimo druge stvari. Ili, još bolje - ne želimo da budemo bezuslovno srećni. Spreman sam da budem srećan *pod uslovom* da se desi ovo i ovo i ono.

Ali to je u osnovi kao kad biste rekli svom prijatelju ili Bogu ili bilo kome: "Ti si moja sreća. *Da nemam tebe,* odrekao bih se sreće."

Veoma je važno da shvatite ovaj mehanizam. Mi ne možemo zamisliti da budemo srećni bez odgovarajućih uslova. Zaista je tako. Naučeni smo da svoju sreću povezujemo sa tim uslovima.

To je, dakle, prvo što bi trebalo učiniti ako hoćemo da se probudimo, ako hoćemo da volimo, ako hoćemo slobodu, radost, spokojstvo i prosvetljenje. U tom smislu, duhovni rad je najkorisnija stvar na svetu. Jer, to nije ni samilost, ni privrženost, ni religioznost, ni obožavanje -samo duhovni rad vodi prosvetljenju, i buđenju, buđenju!

Posmatrajte teskobu koja caruje svuda oko nas, pos-matrajte usamljenost, strah, konfuziju, konflikte u srcima ljudi, unutrašnje i spoljašnje sukobe. Zamislite da vam neko pruži mogućnost da se svega toga oslobodite. Zamislite da vam neko pruži mogućnost da zaustavite to užasno traćenje energije, zdravlja, emocija - posledicu svih tih konflikata i konfuzija. Zamislite da vam neko pokaže put kojim možemo postići da zaista volimo jedni druge, da budemo spokojni, potpuno prožeti ljubavlju. Možete li da zamislite išta korisnije od svega toga? Međutim, ima ljudi koji tvrde da je veliki biznis korisniji, da je politika korisnija, da je nauka korisnija.

Kakva je uopšte korist od slanja čoveka na Mesec kada ne uspevamo da živimo na Zemlji?

O našem ludilu

Da li je psihologija korisnija od duhovnog rada? Ništa nije korisnije od duhovnog rada.

Šta može da učini siroti psiholog? Može samo da smanji napetost. I ja se bavim psihoterapijom, ali kada mi se desi da moram izabrati između psihologije i duhovnog rada, u meni dođe do konflikta. Pitam se da li postoji neko ko shvata o čemu govorim. Ja sam to shvatio tek nakon mnogo godina.

Pokušaću da objasnim. Godinama nisam shvatao jednu činjenicu, sve dok jednog dana nisam najednom otkrio kako ljudi moraju *dovoljno* da pate u jednom odnosu da bi se konačno razočarali u pogledu *svih* odnosa. Zar to nije užasno? Ljudi moraju *mnogo* da pate u jednom odnosu pre nego što. se probude i kažu: "Dosta mi je! Mora da postoji neki bolji život, neki život koji nije zasnovan na zavisnosti od drugih ljudskih bića."

A šta sam ja radio, kao psihoterapeut? Ljudi su dolazili da mi izlože svoje probleme u odnosima, u komunikaciji sa drugima i slično, a ja sam im koliko-toliko pomagao. Ali priznajem da to uglavnom ništa nije vredelo, jer je samo pomagalo ljudima da i dalje spavaju. Možda je trebalo da ti ljudi malo *više* pate. Možda je trebalo da dodirnu dno i kažu: "Dosta mi je svega." Samo kada nam je dosta da nam je svega dosta otvara se izlaz.

Većina ljudi odlazi kod psihijatra ili psihologa da bi sebi olakšali život, a ne da bi našli izlaz iz situacije u kojoj se nalaze.

Siroti psiholozi pošteno rade svoj posao. Postoje slučajevi gde psihoterapija pruža stvarno neophodnu pomoć, jer kad se neko nađe na ivici ludila, onda može da ode

u psihozu ili u drugu krajnost, misticizam. Šta je mistika - suprotno od ludila.

Znate li koji je znak buđenja? Trenutak u kome se pitamo: "Jesam li ja lud, ili su to svi ostali?"

Zaista je tako. Jer mi smo stvarno ludi. Čitav svet je lud. Jedini razlog što nismo zatvoreni u ludnice je što nas ima previše.

Dakle, ludi smo. Živimo poštapajući se suludim idejama o ljubavi, odnosima s drugim ljudima, sreći, radosti i svemu ostalom. Stekao sam ubeđenje kako smo do te mere ludi da, kad se svi slažu u nečemu, onda to mora biti pogrešno!

Svaka nova ideja, svaka velika ideja, potekla je od manjine koju je činio jedan čovek. Čovek koji se zvao Isus Hrist - manjina koju čini jedan čovek. Svi su govorili drukčije od onog što je on govorio. Buda - manjina koju čini jedan čovek. Svi su govorili drukčije od onog što je on govorio. Mislim da je Bertrand Rasel rekao: "Svaka velika ideja na početku je svetogrđe."

Lepo, ovde ćete čuti čitavu seriju svetogrdnih izjava. "On je hulio!" Ljudi su ludi, mahniti, i što pre to shvatite, bolje će biti za vaše mentalno i duhovno zdravlje. Ne uzdajte se. Ne uzdajte se u svoje najbolje prijatelje. Budite skeptični u kontaktu s najboljim prijateljima. Veoma su vesti, kakvi ste i vi u kontaktu s drugima, čak i ako toga niste svesni. O, kako ste dovitljivi, vesti i prepredeni. Veliki ste glumci.

Ne laskam vam previše, nadam se. Ali ponavljam: vi ne želite da se probudite. Samo glumite, a niste ni svesni toga. Mislite da ste vrlo osećajni. Ah! U poređenju s kim? Čak i žrtvovanje samog sebe prija, zar ne? "Žrtvujem se! Živim u skladu sa svojim idealima." Ali dobijate nešto za uzvrat, zar ne?

Uvek se dobija nešto za uzvrat, sve do samog trenutka buđenja. I tako, eto nas ovde - prvi korak. Priznajte sebi

da ne želite da se probudite. Zaista je teško probuditi se kada je čovek prinuđen" pod hipnozom, da od bezvrednog parčeta papira misli da je ček na milion dolara. Kako je teško odvojiti se od tog parčeta papira!

Put odricanja

Ni odricanje nije pravo rešenje. Svaki put kada se odreknemo nečega, obmanjujemo sebe. Čega se odričemo? Svaki put kad se odreknemo nečega, ostajemo zauvek vezani za predmet odricanja. Jedan indijski sveštenik je rekao: "Kad god mi dođe neka prostitutka, samo govori o Bogu. Kaže mi: 'Sita sam života koji vodim. Treba mi Bog.' Međutim, kad god mi dođe neki sveštenik, taj priča samo o seksu."

Zaista je tako - kad se odreknete nečega, ostajete zauvek vezani za to. Kad se borite protiv nečega, zauvek ste vezani za to. Sve dok se-borimo s nečim, dajemo mu moć. Dajemo mu moć jednaku onoj koju trošimo u toj borbi.

Ovo se odnosi čak i na komunizam, kapitalizam i sve ostale stvari. Treba, dakle, "prihvatiti" svoje demone jer im se, boreći se protiv njih, daje moć. Zar vam to još niko nije rekao? Kad se odreknemo nečega, ostajemo vezani za to. Jedini izlaz je u tome da ne dozvolimo da budemo prevareni. Nemojte se odricati, već *ne dozvolite da budete prevareni.* Pokušajte da shvatite pravu vrednost nečega i neće vam biti potrebno da se odričete - jednostavno, samo će vam ispasti iz ruku.

Naravno, ako ne razumete ovo što vam govorim, ako ste toliko hipnotizovani da mislite kako ne možete biti srećni bez neke stvari, ili neke druge, ili treće, onda ste u klopci. To što pokušavam da učinim za vas nije ono što vam nudi takozvana duhovnost - da vas natera na

žrtve, na odricanje od mnogih stvari. To je sasvim uzaludno. I dalje biste ostali uspavani. Ono što treba da vam pomogne je da shvatite, shvatite, shvatite. Kad biste shvatili, odjednom bi vam ponestala želja za konkretnim objektom od koga zavisi vaša sreća. Što znači: ako se probudite, nestaće vam želja za tim objektom.

Slušanje i odučavanje

Neke od nas probudi opora stvarnost života. Toliko patimo da se najzad probudimo. Ali ljudi se samo sudaraju sa životom, uvek nanovo. Samo kruže u somnabulnom stanju. Nikada se ne bude. Osim toga, nikad ne pomisle da je moguć i drugi način života. Nikada ne pomisle da možda postoji i bolji način života. Sve u svemu, ako neko još nije dovoljno izubijan od života i ako nije dovoljno patio, postoji još jedan metod buđenja: *slušanje.* To ine znači da treba da prihvatite ovo što vam govorim. Kada kažem "slušanje", ne mislim na to.

Venijte mi, bez ikakvog je značaja da li prihvatate ovo što vam govorim, jer se prihvatanje ili neprihvatanje odnosi samo na reci, pojmove i teorije, ali sve to. nema nikakve veze sa istinom. Istina se nikada ne izražava recima. Istina se spoznaje iznenada, i potiče iz određenog stava. Vi, dakle, možete da se ne složite sa mnom, pa da ipak, uprkos tome, spoznate istinu. Ali zato je potreban otvoren stav, volja da se otkrije nešto novo. To je ono što je važno, a ne da li se i koliko se uopšte slažete sa mnom.

Na kraju krajeva, najveći deo onog što vam govorim je teorija, a nijedna teorija ne može adekvatno da obuhvati stvarnost. Ja, znači, ne mogu da vam govorim o istini, već samo o preprekama da se spozna istina. Njih mogu da opišern, ali samu istinu ne mogu. Niko to ne može.

Mogu samo da vam opišem laži kojima obmanjujete sebe, sve dok ne budete u stanju da ih odbacite. Mogu da disku-tujem s vama o vašim ubeđenjima i sistemu ubeđenja koji vas čine nesrećnim. Mogu samo da vam pomognem da se odučite od svega toga. Kada izađemo na stazu duhovnog prosvetljenja, jedina stvar koju treba naučiti je baš to: odučavanje, odučavanje, odučavanje od svega što ste naučili. Potrebna je volja za odučavanjem, za slušanjem. Slušate li, možda, kako to većina ljudi čini, da biste na kraju potvrdili u sebi ono što ste i pre toga mislili? Ili slušate da biste otkrili nešto novo? To je veoma važno. Uspavanim osobama ni najmanje nije lako da prihvate ili otkriju nešto novo. Isus je doneo dobru vest, pa je ipak odbačen. Ne zato što je bila dobra, već zato što je bila nova. Svi mi mrzimo ono što je novo. Zaista ga mrzimo! Što se pre suočimo sa ovom činjenicom, bolje će biti. Mi ne želimo nove stvari, pogotovo kad nas uznemiravaju, pogotovo kad vode promeni. A posebno kada nameću priznanje: "Nisam bio u pravu. Grešio sam."

Sećam se susreta s jednim svešteni-kom starim osamdeset sedam godina, u Španiji - on je nekada bio moj učitelj, u Indiji, tridesetak godina ranije. I on je bio prisutan na jednom ovakvom seminaru. "Šteta što te nisam slušao pre šezdeset godina", rekao mi je na kraju. "Znaš, bio sam u zabludi čitavog života."

Neverovatno je čuti tako nešto! To je kao da ugledaš neko od svetskih čuda. To je, prijatelji moji, vera! Otvorenost prema istini, bez obzira na posledice, kud god nas odvela, ne znajući čak ni kuda će nas odvesti. To je istinska vera. Ne ubeđenje, već vera. Ubeđenja nam uli-vaju veliku sigurnost, vera to nema. Čovek ne zna gde će završiti: Spreman je da sluša, da prati, i otvoren je, otvoren za sve!

Međutim, biti otvoren ne znači naivnost, ne znači da treba progutati sve što vam se govori. Nipošto! Sve

što govorim mora se podvrgnuti diskusiji. Ali takvoj diskusiji treba prići otvorenog stava, bez predrasuda. Sve treba podvrgnuti diskusiji.

Setite se divnih Budinih reci: "Monasi i učenici ne treba da prihvate moje reci iz poštovanja, već treba da ih procene kao što zlatar čini sa zlatom - seče ga, brusi, vaga, topi."

Kad se tako ponašate, to znači da slušate. Učinili ste, dakle, još jedan veliki korak ka buđenju. Prvi korak, kako sam već rekao, bio je u spremnosti da priznate kako ne želite da se probudite, da ne želite da budete srećni. Unutar vas postoje nebrojeni otpori.

Drugi korak je u spremnosti da razumete, da slušate, da izložite diskusiji čitav svoj unutrašnji sistem ubeđenja. Ne samo religioznih, političkih, socijalnih ili psiholoških ubeđenja, već svih ubeđenja u vama. Da budete spremni na ponovnu procenu svih ubeđenja, kao u Budinoj metafori. Ja ću vam pružiti niz mogućnosti da to učinite.

Koliko smo egoisti?

Milosrđe je, u suštini, lični interes prerušen u čove-koljublje. Vama je *možda,* teško prihvatiti da ima slučajeva kada niste istiniti u svom nastojanju da budete osećajni i puni poverenja prema drugima. Pojednostaviću ovu temu tako što ću otići u krajnost, bar za početak.

Postoje dva tipa egoizma. Prvi je kada nam je zadovoljstvo da sami sebi ugađamo. To je ono što obično nazivamo egocentričnost. Drugi je kada nam je zadovoljstvo da ugađamo drugima. To je rafiniraniji tip egoizma. Prvi tip je očigledniji, a drugi je skriven, ponekad veoma skriven, i zato je opasniji, jer nam uliva osećanje da smo izuzetni. Međutim, kad se sve sabere, možda i nismo tako izuzetni.

Poznajem jednu ženu koja živi sama i posvećuje dosta vremena drugima u parohiji. Ali, ona priznaje kako to u suštini radi iz egoizma - oseća potrebu da bude korisna, tako što daje neki svoj doprinos svetu. U svakom slučaju, ona zna da tada i drugi imaju potrebu za njom, pa je korist obostrana. Ona je gotovo prosvetljena! Svi možemo učiti od nje. Ona kaže: "Ja nešto dajem i nešto uzimani." U pravu je. Odlazi da pomogne, daje nešto i nešto uzima. To nije milosrđe, već prosvetljeni lični interes.

Vi sigurno poznajete osećanje zadovoljstva koje u nama budi čin milosrđa. Ali to je suprotno čoveku koji kaže: "Šta je posebno u tome što sam učinio? Dao sam nešto, dobio sam nešto. Nisam zamišljao da činim dobro delo. Moja leva ruka ignorisala je to što radi desna." Zaista, dobrota se najviše ističe kada nismo svesni da činimo dobro. Ili, kako je rekao veliki Sufi: "Svetac je takav sve dok to ne sazna."

Pokušavam da zamislim neku akciju u kojoj naš egoizam ne ulazi u igru, gde je osoba budna i gde to što ona čini biva ostvareno zahvaljujući njoj. U tom slučaju, akcija se pretvara u događaj. Ali ipak, gotovo uvek je umešan lični interes. Čak i kad se ograniči na misao: "Biću upamćen kao heroj", ili: "Ne bih mogao dalje da živim da to nisam učinio; ne bih mogao da živim sa svešću da sam pobegao."

Ali, ponavljam, ne mogu da isključim ni drugu vrstu akcije, jer ne kažem da ne postoji ni jedna akcija u kojoj naš ego ne ulazi u igru. Verovatno da postoji. Međutim, uzmimo primer vojnika koji gine za svoju zemlju. Mnoge takve smrti me uznemiravaju. Pitam se da li su rezultat pranja mozga. Mislim da su mnogi mučenici, ljudi koji za neku ideju žrtvuju sebe, podvrgnuti indoktrinaciji. Muslimanski mučenici, budistički mučenici, hrišćanski mučenici, komunistički mučenici - mnogi od njih rezultat su pranja mozga. U njihovim glavama je ideja da treba umreti, da je smrt velika stvar.

Ne kažem da ne postoji čista motivacija, samo kažem da sve što radimo, radimo uglavnom u sopstvenom interesu. Sve. Kada se nešto čini u ime Hrista, da li je to egoizam? Da. Kada se nešto čini za nečiju ljubav, da li je to egoizam? Da. Kada se nešto čini za nečiju ljubav, uvek je u sopstvenom interesu. Uzmimo da prehranjujete pet stotina dece dnevno. To vas uzdiže u sopstvenim očima? Pa nećete se valjda osečati loše zbog toga?

Neki ljudi rade određene stvari samo zato da se *ne bi osećali loše.* I to nazivaju *milosrđem.* To što čine, čine zbog osećanja krivice. Ali gde je tu ljubav? Međutim, hvala Bogu, kad vi nešto činite za druge, to vam prija. Odlično! Vi ste zdravi ljudi, jer ne krijete svoj lični interes. A to je zdravo.

Postoje, dakle, dve vrste egoizma; možda je trebalo da kažem tri. Prva, kada sebi priuštimo zadovoljstvo da ugodimo samom sebi. Druga, kada sebi priuštimo zadovoljstvo da ugodimo drugima. Ponavljam, nemojte se pre-terano ponositi takvim stvarima, nemojte

misliti da ste veliki. Vi ste normalni ljudi, nešto rafiniranijeg ukusa. Vaš je *ukus* da budete dobri, to nije kvalitet vašeg duha. Kada ste bili deca, voleli ste čokoladice; sada, kad ste odrasli, *možda* više cenite neku simfoniju. Ukus vam se poboljšao, ali i dalje zadovoljavate sebe, samo što to činite tako što ponekad ugodite drugima.

Postoji i treća vrsta egoizma, ona najgora: kada činite neko dobro delo da se ne biste osećali krivim. Dobročinstvo vam ne pruža zadovoljstvo; naprotiv, od toga vam je muka. To je nešto što mrzite. Činite žrtve u ime ljubavi, ali patite, žalite se. Ah, koliko malo znate o sebi ako mislite da ne činite takve stvari!

Kad bih imao po jedan dolar za svaki trenutak koji sam proveo radeći nešto što mi nije prijalo, sada bih bio milijarder. Znate već kako to ide.

"Mogu li da porazgovaram večeras sa vama, Oče?"

"Naravno, samo izvolite."

Ne želim da razgovaram s njim, muka mi je od toga. Večeras hoću da pogledam nešto na televiziji, ali kako da ga odbijem? Nemam hrabrosti da mu kažem ne.

"Samo izvolite", a u sebi mislim: "Gospode, sad treba da slušam ovog gnjavatora."

Uopšte mi ne prija da razgovaram sa njim, ali mi je vrlo neprijatno da mu kažem ne, i tako biram manje zlo, rekavši mu: "Uđite, raskomotite se." Biću zadovoljan kada razgovor bude gotov i kada budem mogao da skinem os-meh sa lica. "Kako ste?" pitani ga.

"Odlično", odgovori, a zatim priča i priča koliko mu znači taj seminar, a ja mislim: "Gospode, kad će da pređe na stvar?"

Na kraju kaže šta ima, a ja ga, metaforično, tresnem o zid, rekavši mu: "Svako bi mogao da resi tako banalan problem" i onda mu otvorim vrata.

"Uh, najzad sam ga se oslobodio", kažem u sebi.

Sledećeg jutra, za doručkom (jer osećam da sam bio neučtiv) priđem mu i pitam ga kako je. "Prilično dobrd", kaže on, i doda: "Moram nešto da vam kažem. Ono što ste mi sinoć rekli bilo mi je od ogromne pomoći. Mogu li da vas vidim danas posle ručka?"

"O, ne!"

Kada se nešto radi samo da se ne bismo

osetili krivim, to je najgora vrsta milosrđa. Nemamo hrabrosti da kažemo kako želimo da nas ostave na miru. Kada mi neko kaže: "Ne volim da ljudima nanosim zlo", ja odgovorim: "Ostavi se toga! Ne verujem ti."

Ne verujem onima koji kažu da ne vole da nanose zlo drugima. Svi mi obožavamo da ranjavamo druge. A kad neko drugi nanosi zlo, to nam još više godi, jer će drugi loše misliti o nama, ako mi nanosimo zlo. Neće nas ceniti, govoriće protiv nas, a to nam ni najmanje ne prija!

Carstvo je ovde

Život je banket, a tragedija je što većina ljudi umire od gladi. Baš o tome govorim ovde, u suštini.

Grupa ljudi umirala je od žeđi na jednom brodiću, nedaleko od brazilske obale. Pojma nisu imali da je voda po kojoj plove u stvari slatka, jer se relca na tom mestu ulivala takvom snagom u more da je dopirala nekoliko milja ka pučini. Mogli su da je piju, ali nisu znali.

Na isti način, okruženi smo radošću, srećom, ljubavlju. Većina ljudi kao da ništa ne zna o tome. Šta je razlog? Pretrpeli su pranje mozga. Hipnotizovani su, uspavani.

Zamislite mađioničara koji hipnotizuje nekoga kako bi ga naveo da vidi stvari koje ne postoje i da ne vidi stvari koje su tu. Sve je u tome. Pokajte se i primite dobru vest. Pokajte se! Probudite se! Ne oplakujte svoje grehe. Čemu plakati nad gresima koji su počinjeni u snu? Zar biste plakali nad nečim što ste uradili pod hipnozom? Zašto biste se poistoveđvali sa takvom osobom? Probudite se! Probudite se! Promenite svoj stav. Pokušajte da gledate na stvari s nove tačke gledišta! Jer "carstvo je ovde"!

Rekao sam vam da se prvo treba probuditi, priznati da vam buđenje ne prija. Međutim, problem je što više volite da zadržite i osvojite sve one stvari za koje, putem hipnoze, verujete da su toliko važne i dragocene za vas, za vaš život i opstanak.

Posle toga, potrebno je da shvatite. Da shvatite kako se možda držite pogrešnih ideja, i da baš te ideje presudno utiču na vaš život, čineći ga haotičnim, a istovremeno vas održavaju u uspavanom stanju. Ideje koje se odnose na ljubav, na slobodu, na sreću itd. I nije lako slušati nekoga ko izlaže diskusiji ideje do kojih vam je toliko stalo i kojih se tako grčevito držite.

Postoje mnoge zanimljive studije o pranju mozga. Pokazalo se da onaj ko je podvrgnut pranju mozga, "in-trojekcijom" prihvata neku njemu stranu ideju, koja pripada nekom drugom. U trenutku kada neko na ovaj način prihvata ubeđenja i ideje koje nisu njegove, one vrše atak na ličnost. Čovek ostaje zatečen i reaguje na emotivan način. To je očekivana reakcija, dokaz da je neko indoktriniran. Spremni smo da umremo za ideju koja nikada nije bila deo nas. Teroristi i takozvani sveci prihvate neku ideju, progutaju je bez žvakanja i onda su spremni da umru za nju.

Nije lako slušati, pogotovo kad postoji emotivna zbrka. Čak i kad toga nema, nije lako slušati; sluša se uvek svoj unapred programirani stav na koji snio hipnotički uslovljeni. Često se sve što se čuje tumači u svedu sop-stvenog hipnotizovanog stanja, sopstvene uslovljenosti i programiranosti. Svi mi imamo svoje stavove, zar ne? I slušamo polazeći od tih stavova.

"Henri, kako si se promenio! Bio si tako visok, a sada si tako mali! Bio si tako krupan, a sada si tako mršav! Šta ti se desilo, Henri?" A Henri kaže: "Ja nisam Henri, ja sam Frenk."

"Oh, promenio si čak i ime!"

Kako naterati takve ljude da vas slušaju?

Najteža stvar na svetu je slušati, gledati. Mi ne želimo da vidimo. Mislite li da bi neki kapitalista hteo da shvati šta je dobro u komunističkom svetu? Ili da bi neki komunista zaista hteo da shvati šta je dobro i zdravo u kapitalističkom svetu? Mislite li da je nekom bogatašu stalo da gleda život siromaha?

Ne želimo da gledamo, da vidimo, jer ako to učinimo, možda ćemo se promeniti. Ne želimo da gledamo. Ako

sagledamo stvari kakve jesu, gubimo kontrolu nad životom koji ionako jedva držimo na okupu. Da biste mogli da se probudite, ono što vam je potrebno nije energija, nije snaga, nije mladost, pa čak ni neka visoka inteligencija. Ono što vam je najpotrebnije je spremnost da naučite nešto novo. Mogućnost buđenja je u direktnoj proporciji sa količinom istine koju ste spremni da hrabro prihvatite. Do koje ste tačke spremni na to? Koliko ste spremni da se voljno odreknete onoga što vam je u životu najdraže? Do koje ste tačke spremni da mislite na nešto novo, nešto što vam nije blisko?

Prva reakcija je strah. Mi se ne plašimo nepoznatog. Ne možemo se bojati nečega što

ne poznajemo. Niko se ne boji nepoznatog. Mi se u suštini bojimo da ne izgubimo ono što nam je poznato. Eto čega se bojimo.

Daću vam primer - rekao sam da je svaka stvar koju jnimo zagađena egoizmom. Nije lako čuti tako nešto. Ali zamislimo se malo nad tim, pokušajmo da dublje za-đemo u to. Ako sve ono što činimo izvire iz ličnog interesa - više ili manje vidljivog - kakvo osećanje budi u vama misao na vaše milosrđe i vaša dobra dela u tom novom svedu? Šta je s vašim dobrim delima?

Evo vam jedna mala vežba. Mislite na neko od dobrih dela koja ste učinili. A sad, pokušajte da shvatite šta su zaista bile motivacije vašeg ličnog interesa, kojih ste bili više ili manje svesni. Šta je s vašim ponosom? Šta je s vašom taštinom? Šta je s onim osećanjem superiornosti koje ste osećali prema svom susedu, što vam se činio kao veliki egoista? Sve se to menja, zar ne?

"Dobro", možda ćete reći, "moj sused ima manje rafiniran ukus od mene." Vi ste onda najopasniji tip ličnosti. Izgleda da je Isus imao manje problema sa tipom kao što je vaš sused nego sa takvima kao što ste vi, sa ljudima koji su ubeđeni da su dobri. Drugi kao da mu nisu predstavljali veliki problem - bili su otvoreno egoisti, svesni da su takvi.

Zato, probudite se! To je oslobađajuće! To je čudesno! Osećate li se potišteno? Možda to i jeste. Zar nije čudesno shvatiti da niste bolji od bilo koga drugog na ovoj zemlji? Zar to nije čudesno? Razočarani ste? Pogledajte šta smo izneli na svetlost dana! Šta je ostalo od vaše taštine? Prijalo bi vam osećanje da ste bolji od drugih, ali pogledajte šta je isplivalo - prevara!

Krah iluzija

Čini mi se da egoizam izvire iz neke vrste instinkta za očuvanje ličnosti, koji je naš primarni i najdublji instinkt. Kako se možemo svesno odreći egoizma? To bi, tako reći, bilo kao odabrati nepostojanje. Kako god bilo, prestanite da se osećate krivim zato što ste egoisti - svi smo isti.

Jednom je neko rekao divnu stvar za Isusa, a taj neko nije bio vernik. Rekao je: "Ono što je najlepše kod Isusa je što se osećao lagodno među grešnicima, jer je shvatao da ni najmanje nije bolji od njih."

Mi se razlikujemo od drugih - od kriminalaca, na primer - samo po onome što radimo ili ne radimo, a ne po onome što *jesmo*. Jedina razlika između Isusa i tih

grešnika je u tome što je on bio budan, a oni nisu.

Pomislite na ljude koji dobiju na lutriji. Da ne govore možda: "Ponosan sam što prihvatam ovu nagradu, ne zbog sebe, već zbog svoje nacije i svoje zemlje." Zar tako govore oni što dobiju ne lutriji? Ne - jer oni su imali sreće, *sreće.* I zato su osvojili premiju. Zar se može biti ponosan na tako nešto? Na isti način, ako uspete da stignete do pros-vetljenja, učinićete to iz ličnog interesa i bićete srećni. Zar ćete da slavite takvu stvar? Šta tu ima da se slavi? Zar ne shvatate koliko je glupo hvaliti se svojim dobrim delima? Farisej nije bio loš čovek, bio je samo glup. Nikada se nije zaustavio da razmisli. Jednom je neko rekao: "Nemam hrabrosti da stanem i razmislim, jer ako bih to učinio, ne bih znao kako ponovo da krenem."

Kada biste, dakle, zastali da razmislite, shvatili biste da u stvari nema ničega na šta biste bili posebno ponosni. Kako ta činjenica utiče na vaš odnos sa drugim ljudima? Na šta se žalite?

Jedan mladić se žalio da ga je njegova devojka razočarala, ponela se licemerno prema njemu. Na šta se on žalio? Zar je očekivao nešto bolje? Očekujte ono što je gore - okruženi smo egoistima. On je bio budala, postavio je na pijedestal, zar ne? Mislio je za nju da je *princeza,* mislio je da su ljudi dobri. Nije tako.' Ljudi nisu dobri. Loši su koliko i yi - loši, shvatate li? Uspavani su koliko i vi. Šta mislite da oni traže? Svoj lični interes, isto kao i vi. Nema nikakve razlike među vama.

Uspevate li da zamislite koliko oslobađa mogućnost da nikada više ne budete *razočarani,* nikada više prevareni? Nikada se više nećete osećati napušteno, odbačeno. Želite li da se probudite? Želite li sreću? Želite li slobodu? Evo je - otarasite se svojih lažnih ideja, svojih iluzija. Ne dozvolite da vas drugi varaju.

Ako ne budete varali sami sebe, nećete varati ni druge ljude. Tada ćete ih voleti. U suprotnom, živećete sve vreme u zabludi o drugima, s vašim iluzijama, neprekidno u sukobu sa stvarnošću.

Možda je, za većinu vas, previše potresno kad čujete da treba očekivati kako su *svi* (osim veoma retkih osoba koje su budne) egoisti, ili da slede svoj lični interes, na sirov ili rafiniran način. Ali, ako to imate u vidu, shvatićete da nema ničega što bi vas razočaralo i ničega što vas ne bi razočaralo. Da ste uvek bili u neposrednom dodiru sa stvarnošću, nikada se ne bi osetili razočarano. Međutim, više vam

odgovara da sebi predstavljate druge ljude u sjajnim bojama; više vam odgovara da ne vidite pravi iz

gled ljudskih bića, zato što vam ne odgovara da vidite pravi lik samog sebe. I zato sad plaćate cenu.

Šta je prosvetljenje?

Jednom me je neko pitao: "Kakvo je prosvetljenje? Kakvo je buđenje?" Ispričao sam mu priču o klošaru u Londonu koji se sprema za počinak. Uspeo je da u smeću pronađe komad suvog hleba. za večeru i stigao na obalu Temze. Sipi kiša, i on se umota u svoj stari, iscepani kaput. Legne pored reke i samo što nije zaspao, kad se iznenada pojavi 'rols rojs' sa vozačem. Iz limuzine izađe prelepa devojka koja mu kaže: "Siroti čoveče, nećete valjda ovde prenoćiti?" "Hoću", odgovori joj klošar. "Ne mogu to dozvoliti", kaže mu devojka. "Pođite u moju kuću da se naspavate, posle jedne dobre večere." I tako, na njeno insistiranje, on uđe u automobil, voze se van Londona i stižu do jedne vile okružene ogromnim parkom. Na ulazu ih dočeka majordom, kome devojka kaže: "Molim te, Džejms, odvedi ovog čoveka u odeljenje za poslugu i neka mu pruže sve što mu treba." Posle toga, devojka ode u svoju sobu, svuče se i pripremi za spavanje. Iznenada, priseti se svog gosta, ode u odeljenje za poslugu i opazi da iz sobe u koju su smestili klošara dopire svetlost. Ona pokuca, otvori vrata i nađe klošara budnog. "Šta je, dobri čoveče", upita ga, "zar niste dobro večerali?" "Nikada u životu nisam tako dobro jeo", odgovori joj on. "Da li vam je toplo?" upita ga devojka. "Da, hvala, krevet je topao i udoban", odgovori on. Tada mu ona kaže: "Možda vam je potrebno malo društva? Hoćete li da se pomerite i napravite mi malo mesta u krevetu?" Ona mu priđe, on se pomeri i padn^pravo u Temzu.

Ah! Niste očekivali! Prosvetljenje! Probudite se! Kada budete spremni da zamenite svoje iluzije stvarnošću, svoje snove činjenicama, tada ćete izaći na pravi put. Tek će tada život dobiti smisao i postaće predivan.

Postoji još jedna priča, o nekom Ramirezu. On je starac koji živi u svom zamku na vrhu brda. U krevetu je, paralizovan, gleda kroz prozor i u daljini vidi svog neprijatelja, starca koji se uz pomoć štapa penje sve više uzbrdo. Ramirez ništa ne može da učini, jer posluga ima slobodan dan. Neprijatelj na kraju otvori vrata, uđe u sobu,

zavuče ruku ispod mantila, izvadi pištolj i kaže: "Najzad ćemo se obračunati, Ramirez." Ramirez pokuša da ga odgovori: "Slušaj, Bordžija, zašto bi to učinio? Ti dobro znaš da ja više nisam onaj čovek koji te je mučio kad si bio mlad."

"Ne, ne", uzvrati mu neprijatelj, "tvoje slatke reci neće me razuveriti. Ono što ja želim je osveta, i ti me ne možeš sprefiti!" Tada, Ramirez kaže: "E baš mogu!" "Kako?" upita ga neprijatelj. "Mogu da se probudim", kaže Ramirez, što i učini - probudi se. Eto šta je prosvedjenje!

Kada vam neko kaže: "Ništa ne možeš da učiniš", možete mu odgovoriti: "Nije tačno, mogu da se probudim!" I odjednom, život više nije košmar kakav vam se činio. Probudite se!

Jednom me je neko pitao: "Jesi li ti prosvedjen?" *Šta.* sam mogao da mu odgovorim? Hoćete li neki odgovor? Evo jednog: "Odcud ja znam? Kako se to može znati? Zar je to važno?"

Ako nešto previše želite, u nevolji ste. Ako sam ja možda prosvedjen i vi me slušate samo zato što sam prosvedjen, onda ste u velikoj nevolji. Jeste li spremni da vam prosvedjen čovek opere mozak? Jer, svako može da vam tako opere mozak. Šta je važno da li je neko manje ili više prosvedjen? Ali problem je što svi mi volimo da se oslonimo ne nekog, zar ne? Potrebno nam je da se oslonimo na nekog za koga mislimo da je stigao na cilj. On nam uliva nadu, zar ne? A šta će vam nada? Zar nije

i to jedan oblik želje? Nadate se nečemu boljem od onoga što sada imate, zar ne? U suprotnom se ne biste nadali. Ali to znači da zaboravljate kako vam je i sada dobro, mada toga niste svesni. Zašto se ne usredsredite na sadašnjost, umesto da se nadate boljoj budućnosti? Zašto ne shvatite ovo što je *sada,* umesto što ga zaboravljate, nadajući se budućem? A možda je ta budućnost samo nova klopka?

Samoposmatranje

Jedini način na koji bi neko mogao da vam pomogne je da prodiskutuje vaše ideje. Ako ste spremni da slušate i da se o vama diskutuje, nešto ćete učiniti, ali niko vam ne može pomoći.

Šta je najvažnije od svega? Samoposmatranje. Tu vam niko ne može pružiti ruku. Niko vam ne može dati odgovarajući metod, Niko vam ne može pokazati određenu tehniku. U trenutku kada prihvatimo neku tehniku, postajemo iznova programirani, ali Samoposmatranje - gledanje samog sebe - veoma je značajno. To ne znači biti uronjen u sopstvene probleme, biti obuzet samim sobom. Ne govorim o tome - govorim o *samaposmatranju. A* šta to znači?

To znači posmatranje svega što je u nama i izvan nas, do ekstremne tačke - posmatranje kao da se to dešava nekom drugom. Šta to znači? Znači da ono što nam se dešava ne treba doživljavati lično, znači da treba gledati na stvari kao da nemaju nikakve veze s nama.

Vi patite zbog svoje depresije i svojih strahova samo zato što se poistovećujete s njima. Govorite: "Depresivan sam." Ali to je pogrešno, vi niste depresivni. Ako hoćete da budete precizni, mogli biste reći: "U ovom trenutku prolazim kroz fazu depresije." Ali ne možete reći: "Depresivan sam." Vi niste vaša depresija. Sve je to samo varka uma, posebna vrsta iluzije. Nesvesno ste naučeni da mislite da ste *vi* vaša depresija, da ste vi vaši strahovi, da ste vi vaša radost i osećanja koja proživljavate.

"Zadovoljan sam!" Niste *vi* zadovoljni. Možda je zadovoljstvo u ovom trenutku *unutar* vas, ali stvari *će* se ubrzo promeniti, neće potrajati - nikada ne traju, sve se neprestano menja. Oblaci dolaze i odlaze, neki su crni, neki beli; neki veliki, neki mali. Ako pratimo ovu analogiju, vi biste bili nebo koje posmatra oblake. Bili biste pasivan posmatrač, sa

distance. Znam daje ovaj stav za vas možda apsurdan, pogotovo ako ste odrasli u kulturi Zapada. Jer, ne smete se uplitati, ništa ne zaključujte. Samo gledajte! Posmatrajte!

Problem je što su ljudi skloni da zaključuju o stvarima koje ne uspevaju čak ni da shvate. Stalno utvrđujemo neke stvari, zar ne? Nikada ne pomislimo da stvarima uopšte nije potrebno da budu utvrđivane. To je veliko prosvetljenje. Stvari se moraju shvatiti. Ako se shvate, tada se mogu promeniti.

Menjate li svet ili sebe?

Hoćete li da promenite svet? Šta kažete da počnete od samog sebe? Šta kažete da budete prvi promenjeni? Ali kako se postiže promena? Posmatranjem. Razumeva-njem. Bez uplitanja vašeg prosuđivanja, jer to o čemu prosuđujete ne možete shvatiti. Kada kažete o nekome: "On je komunista", u tom trenutku razumevanje prestaje. Nalepili ste mu etiketu. "On je buržuj" - razumevanje prestaje. Nalepili ste etiketu, a ukoliko su na toj etiketi atributi prihvatanja ili odbacivanja, utoliko gore. Kako možete ikada razumeti to što odbacujete, ili čak i ono što prihvatate?

Reci koje vam govorim čine vam se možda kao da dolaze s neke druge planete, zar ne?

Nikakav sud, nikakav komentar, nikakav stav - jednostavno posmatrate, proučavate, gledate, bez ikakve želje da promenite ono što jeste. Jer, ako hoćete da promenite ono što jeste u ono što bi *trebalo da bude,* gubi se sposobnost razumevanja.

Dreser pasa pokušava da shvati životinju, kako bi je naučio da izvede određene radnje. Naučnik posmatra ponašanje mrava, bez drugog cilja osim proučavanja života mrava, da bi naučio što više o njima. Samo to i ništa više. On ne pokušava da ih nauči nešto, ili da nešto dobije za uzvrat. Zanimaju ga mravi i želi da nauči što više o njima. To je njegov motiv. .

Onog dana kada uspete da zauzmete sličan stav, pri-sustvovaćete čudu. Promenićete se - bez ikakvog napora. Promena će se pokazati, nećete morati da je tražite. I dok život svesnosti rasteruje mrak, sve zlo nestaje. Sve ono što je dobro biva hranjeno. To je iskustvo kroz koje morate sami da prođete.

Ali sve to traži disciplinovan um. A kad govorim o disciplini, ne govorim o naporu, govorim o drugim stvarima. Jeste li ikad pažljivo posmatrali nekog atletičara? Sport je čitav njegov život, ali kakav je to disciplinovan život! Posmatrajte reku koja teče prema moni. Ona sama formira obale oko sebe. Kada unutar vas postoji nešto što se kreće u ispravnom smeru, to stvara svoju disciplinu.

Trenutak kad se budimo, kad nas obasja svesnost, divan je trenutak. To je najlepše iskustvo na svetu, najvažnije, najizuzetnije. Ne postoji na svetu ništa važnije od buđenja. Ništa! Naravno, i to je disciplina na svoj način.

Ne postoji ništa lepše od činjenice da smo svesni. Vi biste možda više voleli da živite u mraku? Možda više volite da radite, a da niste svesni svojih radnji; da govorite, a da niste svesni svojih reci? Zar više volite da slušate druge ljude, a da niste svesni onoga što čujete; ili da gledate oko sebe, bez svesti o onome što vidite? Veliki

Sokrat je rekao: "Nesvestan život nije vredan da bude proživljen." To je istina kojoj nisu potrebna dalja objašnjenja. Većina ljudi ne živi svesnim životom. Živi mehaničkim životom, s mehaničkim mislima - koje obično potiču od nekog drugog - mehaničkih osećanja, mehaničkih akcija i reakcija.

Hoćete li da vidite koliko ste sami takvi? "Baš ti je lepa ta košulja." Prija vam da čujete tako nešto. Sve zbog jedne košulje. Kada čujete tako nešto, ponosni ste na sami sebe. Ljudi dolaze da posete moj centar u Indiji i

govore: "Kakvo prekrasno mesto, kakvo divno drveće, kakva prijatna klima", i ja se već lepo osećam, sve dok ne iznenadim samog sebe u tome i kažem: "Kakve su to gluposti? Kakve ja veze imam sa tim drvecem? Nisam ja taj koji je izabrao ovo mesto. Nisam ja taj koji je naručio klimu - tog dana je slučajno bilo lepo vreme." Ali, lažno "ja" je ušlo u igru i zato se dobro osećam. Dobro se osećam sa "mojom" kulturom i "mojom" nacijom. Ali dokle se tako može stići sa sopstvenom glupošću? Ne šalim se. Govore mi da je moja velika indijska kultura stvorila veliki broj mistika, ali nisam ih *ja* stvorio, nisam ja odgovoran za to. Ili mi kažu: "Ta tvoja zemlja sa tolikim siromaštvom - baš odvratno." Ja se stidim, ali nisam ja to stvorio. Da li ste ikad razmislili o takvim stvarima? Ljudi vam kažu: "Jako lepo izgledate", i već ste na sedmom nebu. Zato se kaže: "Ja sam o.k., ti si o.k." Jednog dana napisaću knjigu koja će se zvati *Ja sam magarac, ti si magarac.* Priznati da si magarac najviše oslobađa i nešto je najdivnije na svetu. Kada mi ljudi kažu: "Grešiš", ja im odgovaram: "Šta si očekivao od jednog magarca?"

Razoružani - svi moramo biti razoružani. U konačnom oslobođenju, ja sam magarac, ti si magarac. Za sada kako obično biva - ja pritisnem dugme i ti ideš gore, pritisnem drugo dugme i ti ideš dole. I to ti prija. Koliko ljudi poznajete koji ostaju ravnodušni na pohvale ili kri-

tike? To je ljudski, govorimo. Ljudski - to znači kako treba da budemo pomalo majmuni, tako da svi mogu da nas vuku za rep, i da radimo sve ono što smatraju da bi trebalo da radimo. Da li je to ljudski?

Ako nalazite da lepo izgledam, to znači da ste u tom trenutku dobro raspoloženi i ništa više od toga. To takođe znači da odgovoram vašem spisku za nabavku. Svi mi nosimo neki spisak za nabavku i, na neki način, ljudi treba da odgovaraju tom spisku - visok... tamna kosa... lep... zavisno od našeg ukusa. "Sviđa mi se vaš glas", kaže ona, "zaljubljena sam." Nije zaljubljena, pre bih rekao da je glupa. Kad god je neko zaljubljen - oklevam da kažem - utoliko je pre magarac.

Sedite i posmatrajte šta vam se događa. Vi samo be-žite od samih sebe, hoćete da pobegnete. Neko je jednom rekao: "Zahvalimo Bogu za stvarnost, *kao i* za mogućnost da pobegnemo od nje." To je znači ono što se događa. Mi smo mehanizovani, kontrolisani. Pišemo knjige o tome kako biti kontrolisan i kako je čudesno biti kontrolisan i kako je neophodno da vam drugi ljudi govore da ste o.k. Samo tada se dobro osećate. Kako je divno sedeti u zatvoru, ili, kako mi je neko juče rekao, biti u sopstvenom kavezu. Dopada vam se u zatvoru? Volite da budete kontrolisani? Reći ću vam jednu stvar: ako priznate sami sebi da se dobro osećate kad vam kažu da ste o.k., pripremate se da se loše osećate kad vam drugi budu rekli da niste. Sve dok se živi da bi se zadovoljila očekivanja drugih, potrebno je paziti kako se oblačiš, kako se Češljaš, da cipele uvek budu uglancane - sve u svemu, da se uvek zadovolje njihova prokleta očekivanja. Zar to nazivate ljudskim?

To je ono što ćete otkriti kada posmatrate sebe. Bićete užasnuti! Činjenica je da niste ni o.k., ni obrnuto. Možda odgovarate tuđem raspoloženju, ili aktuelnoj modi. Zar to znači da ste postali o.k.? Zar to, da li ćete biti o.k., zavisi od toga? Zar zavisi od onoga što ljudi misle o vama? Isus očigledno nije bio o.k., prema standardima tog vremena.

Vi znači niste o.k., niti obrnuto, vi ste vi, i gotovo. Nadam se da je ovo veliko otkriće, bar za neke od vas. Ako samo dvoje-troje otkriju tako nešto, to je izuzetan događaj! Dosta sa svim tim pričama da li je neko o.k. ili nije. Dosta sa svim prosuđivanjima i zaključivanjima, treba samo da posmatrate, da gledate. Otkrićete velike stvari. Ta otkrića će vas promeniti. Nije potreban nikakav napor za to, verujte mi.

Večni život

Čovek sedi u autobusu i na kolenima drži veliki paket - to je neki težak, duguljast predmet. Vozač autobusa ga pita: "Šta vam je to u krilu?" Čovek mu odgovori: 'To je neaktivirana bomba. Iskopao sam je u bašti i sada je nosim u policiju." Vozač mu onda kaže: "Pa nećete je valjda držati u krilu? Stavite je pod sedište."

Psihologija i druge duhovne nauke premeštaju bombu sa krila pod sedište. Uglavnom ne rešavaju probleme. Samo ih zamenjuju drugim problemima. Da li ste ikad razmišljali o tome? Imali ste jedan problem, sada imate drugi. I uvek će biti tako, sve dok se ne resi problem koji se zove "ja". Sve do tog trenutka nikud se neće stići.

Veliki mistici i učitelji Istoka rekli bi: "Ko si ti?" Mnogi misle da je najvažnije pitanje na svetu: ko je Isus? Nije tako. Mnogi misle da je to: postoji li Bog? Nije tako. Mnogi misle da je najvažnije pitanje: postoji li život posle smrti? Nije tako.

Izgleda kao da se niko ne bavi ovim problemom: postoji li život *pre* smrti? Pa ipak, iskustvo mi govori da su baš ljudi koji ne znaju šta da učine sa ovim životom, pre-okupirani da saznaju šta će raditi u *drugom* životu. takvim mislima, to vam je nevažno.

Znate li šta je večni život? Mislite li da je to život koji beskonačno traje? Ali čak će vam i vaši teolozi reći da je to suludo, jer je i sama beskonačnost obuhvaćena vremenom. Večnost je vreme koje zauvek traje. Večno, u stvari, znači bezvremeno.

Ljudski um to nije sposoban da shvati. Ljudski um je sposoban da shvati vreme i da ga negira. Ono što je bezvremeno iznad je naše moći shvatanja. Pa ipak, mistici kažu da je večnost ovde i sada. To je dobra vest, zar ne? Ovde je i sada.

Ljudima ne prija kada im govorim da zaborave prošlost - toliko su ponosni na nju! Ili je se toliko stide. Ali to je ludilo! Odbacite je! Kada vam kažu: "Pokajte se zbog svoje prošlosti", pokušajte da shvatite kako je to samo religiozni metod koji služi da vas održi u stanju uspa-vanosti. Probudite se! Eto staje pokajanje, a ne plakanje nad sopstvenim gresima. Probudite se! Shvatite i prestanite da plačete. Probudite se!

Kako otkriti svoje "ja"?

Veliki učitelji kažu da je najvažnije pitanje na svetu: ko sam ja? Ili još bolje: šta je to "ja"? Da H ćete možda reći da ste sve drugo shvatili sem toga? Da li ćete možda reći da ste razumeli astronomiju, crne rupe i kvazare, da ste upućeni u informatiku, pa ipak ne znate ko ste? Pobogu, vi još spavate. Da li ćete možda reći da ste shvatili ko je Isus, a istovremeno ne znate ko ste vi? Kako onda možete shvatiti Isusa?

Ko je taj koji pokušava da shvati? To je prvo što treba da otkrijete. To je osnova svega, zar ne? I baš zato što

to nije shvaćeno, imamo sve te glupe, religiozne narode sukobljene u tim idiotskim, religioznim ratovima - muslimani koji ratuju protiv Jevreja, protestanti protiv katolika, i sve ostale gadosti. Ne znaju ko su, jer kad bi znali, ratova ne bi bilo.

Ono što želim opet da podvučem je samoposmatra-nje. Vi me slušate, ali istovremeno možete da čujete i druge zvuke pored mog glasa. Da li ste svesni *svojih* reak-cija dok me slušate? Ako niste, znači da ste pretrpali pranje mozga, ili ćete potpasti pod uticaj svojih unutrašnjih sila kojih uopšte niste svesni. Čak i ako ste svesni kako reagujete na mene, da li ste svesni otkud potiču vaše reakcije? *Možda,* me uopšte ne slušate, možda me sluša vaš tata? Šta mislite, da li je to moguće?

Često mi se dešava, kad ovako govorim, da otkrijem osobe koje uopšte nisu prisutne. Prisutna je njihova mama, prisutan je njihov tata, ali oni nisu tu. Nikada nisu prisutni. "Ja živim - ne ja, ali moj otac živi u meni." Ovo je bukvalno istina, ovo je apsolutno i bukvalno istina. Mogao bih da vas secirani parče po parče, i pitam vas: "Da vidimo - ova fraza potiče od tate, od mame, od babe, od dede, od koga?"

Ko živi u vama? Osećanje koje se javi kada se otkrije ta činjenica, zaista je užasno. Vi umišljate da ste slobodni, ali verovatno ne postoji ni jedan pokret, ni jedna misao, osećanje, stav ili ubeđenje u vama, koji ne potiču od nekog drugog. Zar to nije užasno? A vi to čak i ne znate. Reč je o jednom mehaničkom životu koji vam je nametnut. Neke stvari izazivaju u vama snažna uzbuđenja, i mislite da *vi* proživljavate ta uzbuđenja. Da li je tako? Potrebna je velika svesnost sa vaše strane da shvatite kako je to što zovete "ja" samo konglomerat vaših iskustava iz prošlosti, vaših uslovljenosti, vaše programiranosti.

To je bolno. U suštini, kada počne buđenje, doživljava se veliki bol. Bolno je videti kako se ruše sopstvene iluzije.

Sve što ste mislili da ste izgradili pretvara se u prah, i to je bolno. Čitavo je pokajanje u tome, čitavo je buđenje u tome.

Kako bi bilo da date sebi minut vremena da biste postali svesni onoga što osećate u svom telu, onoga što se dešava u vašem umu, da postanete svesni svog emotivnog stanja? Kako bi bilo da postanete svesni klupe na kojoj sedite, činjenice da su vaše oči otvorene, boje ovih zavesa i tkanine od kojih su satkane? Kako bi bilo da postanete svesni moga lica i vaše reakcije na moje lice?

Jer, vi već imate reakciju, bez obzira da li ste je svesni ili ne. I to verovatno nije vaša reakcija, već reakcija koja je rezultat vaše uslovljenosti. Zato, kako bi bilo da postanete svesni nekih stvari o kojima sam govorio, bez obzira što je to sada samo sećanje?

Postanite svesni svog prisustva u ovoj sali i kažite: "Ja sam u ovoj sali." To je kao da ste izvan vas i da gledate sami sebe. Zapazicete da je to osećanje nešto drukčije od gledanja objekata oko vas. Kasnije ćemo se upitati: "Ko je osoba koja posmatra?" Ja posmatram "sebe" - šta je to "ja", šta je to "sebe"?

Za sada je dovoljno da "ja" posmatra "sebe", ali ukoliko se desi da sebe osuđujete ili hvalite, nemojte da blokirate pokudu ili pohvalu, već je posmatrajte. Ja sebe kudim; ja sebe osuđujem; ja sebe hvalim - posmatrajte i ništa drugo. Ne pokušavajte da menjate stvari! Nemojte misliti: oh, rečeno nam je da ne radimo tako. Jednostavno posmatrajte sve što se dešava.

Kao što sam vam već rekao, samoposmatranje znači gledanje - posmatranje onoga što se dešava u vama i oko vas - kao da se dešava nekome drugom.

Šta je naše pravo "ja"?

Predlažem vam drugu vežbu. Tražim od vas da na parčetu papira napišete najkraći opis sebe - na primer: poslovan čovek, sveštenik, ljudsko biće, Jevrej, bilo šta.

Vidim da neki pišu reci kao: plodan, hodočasnik u potrazi za nečim, merodavan, živ, nestrpljiv, usredsređen, elastičan, ljubavnik, član ljudskog roda itd. Nadam se da je to plod posmatranja sebe kao da ste posmatrali neku drugu osobu.

Ali, obratite pažnju - to je "ja" koje posmatra "sebe". Ovo je zanimljiv fenomen koji nikada nije prestao da izaziva čuđenje kod

filozofa, mistika, naučnika, psihologa -"ja" može da posmatra "sebe". Čini se da životinje to apsolutno ne mogu. Čini se daje potrebna određena količina inteligencije za tako nešto.

Ono što ću vam sada izneti nije neka metafizika, nije filozofija. To je jednostavno posmatranje, zdrav razum. Veliki istočni mistici obraćaju se u stvarnosti onom "ja", a ne "sebi". U suštini, neki mistici nam govore kako mi pre svega polazimo od stvari, od svesti o stvarima oko sebe; zatim se pomeramo ka svesti o mislima (koje predstavljaju "sebe", naše uslovljeno "ja") i na kraju dolazimo do svesti o onom koji misli. Stvari, misli, mislilac.

Ono što tražimo je mislilac. Može li mislilac spoznati samog sebe? Mogu li ja znati šta je to "ja"? Neki od ovih mistika odgovaraju: "Može li nož poseći samog sebe? Može li zub ugristi samog sebe? Može li oko videti samo sebe? Može li "ja" upoznati samo sebe? Ali mene u ovom trenutku interesuje nešto mnogo praktičnije, a to je sagledavanje onoga što "ja" *nije.*

Slušajte ovo što vam kažem: da li sam ja moje misli, misli koje mislim? Ne. Misli dolaze i odlaze; ja nisam

moje misli. Da li sam moje telo? Kažu da se u svakom trenutku milioni ćelija našeg tela menjaju i obnavljaju, tako da nakon sedam godina u telu ne ostane ni jedna živa ćelija od onih koje smo imali pre toga. Ćelije dolaze i odlaze, rađaju se i umiru, ali "ja" ostaje. Da li sam ja, dakle, moje telo? Očigledno ne!

"Ja" je nešto drukčije, nešto više u odnosu na telo. Možda se može reći da je telo deo toga "ja", ali deo koji se menja, stalno se kreće i menja. Koristimo istu reč da ga definišemo, ali se ono stalno menja. Isto kao što kažemo za Nijagarin vodopad da je Nijagarin vodopad, i pored toga što se vodene mase neprestano menjaju. Koristimo isti naziv za stvarnost koja je u stalnoj evoluciji.

A moje ime? Da li je "ja" možda moje ime? Očigledno da nije, jer mogu da promenim svoje ime, bez menjanja tog "ja". A moja karijera? A moja ubeđenja? Kažu da sam budista ili hrišćanin, da li je to možda suštinski deo moga "ja"? Kada prelazim iz jedne u drugu veru, da li se to "ja" promenilo? Da li imam jedno drugo "ja" ili se to isto "ja" promenilo? Drugim recima, da li su moje ime i moja vera suštinski delovi moga "ja"? Etikete su stvarno važne svima nama. Ja sam republikanac, kažemo, ali da li smo zaista to? Ne može se reći da se menja

naše "ja", ako promenimo partiju. Veliki deo svog života traćimo u reagovanju na etikete, svoje i etikete drugih ljudi. Poistovećujemo te etikete sa svojim "ja".

Kada je čovek potpuno sputan etiketama, kakvu vred-nost imaju te etikete za naše "ja"? Možemo li reći da "ja" ne predstavlja ni jedna od tih etiketa koje mu pridajemo? Etikete pripadaju našem egu, našem uslovljenom "ja", onome koje se stalno menja. Da li se pravo "ja" menja? Da li se posmatrač menja?

Činjenica je da svaku etiketu koja vam padne na pamet (izuzimam možda onu "ljudsko biće") možete da pri-lepite na "sebe" - vaše "ja" nije ništa od svega toga. Kada dakle izađete iz samog sebe i posmatrate to "sebe", svoj

ego, ne poistovećujete sa više sa njime. Patnja postoji unutar "sebe" i, kada poistovetite svoje pravo "ja" i to "sebe", počinje patnja.

Pretpostavimo da strahujete, ili želite nešto, ili ste zabrinuti. Kada se "ja" ne *poistovefuje* sa novcem, ili imenom, ili nacionalnošću, sa drugim ljudima, prijateljima, bilo čime, onda vaše "ja" nikada nije ugroženo. Ono može biti veoma aktivno, ali nije ugroženo.

Setite se nečega što vam je izazvalo ili *izaziva,* bol, zabrinutost ili strah. Pre svega, uspevate li da razlučite želju ispod te patnje? Shvaćate li da postoji nešto što žarko želite i da vam to *izaziva,* patnju? Šta je to želja? To je samo želja, ali ona postaje *poistovećivonje.* Na neki način, sami ste sebi rekli: "Ono što je dobro za moje 'ja', tako reći opstanak 'ja', povezani su sa tom željom." Patnja potiče isključivo iz poistovećivanja sa nečim, bilo da je to u nama ili izvan nas.

Negativna osećanja

Kad god osećate odbojnost u dodiru s nekim, živite u iluziji. Nešto je ozbiljno pogrešno u vama. Ne vidite stvarnost. Nešto se u vama mora promeniti. Međutim, šta uglavnom činimo u odnosu na svoja negativna osećanja? Kažemo: "On je kriv. Mora se promeniti." Ne! Svet je takav kakav treba da bude. *Vi* ste taj koji treba da se promeni.

Pretpostavimo da prisustvujete ekstremnoj nepravdi, nečemu što je očigledno za svaku osudu. Odgovarajuća reakcija je da kažete kako takve stvari ne bi smele da se dešavaju,

zar ne? Na neki način, morali biste da osetite impuls da ispravite nepravednu situaciju. Na primer, neko nanosi bol detetu, a vi prisustvujete tom nasilju. Šta kažete za ovaj primer? Nadam se da ne mislite da ću vam

ci kako ne bi trebalo da se mešate. Ne, ali ako ste lišeni negativnih osećanja bićete mnogo pribraniji, mnogo pri-braniji- Jer, kada se u igru uključe negativna osećanja, oubi se glava. Na scenu ulazi ego, naše uslovljeno "ja", i sve se kvari. Tamo gde je bio jedan problem koji treba da se resi, sada su dva problema. Mnogi ljudi pogrešno misle da odsustvo negativnih osećanja, kao što su bes ili mržnja, znači da se onda ništa ne može učiniti da bi se resila neka situacija. O, ne, apsolutno nije tako! Nismo emotivno uključeni, ali zato odmah stupamo u akciju. Postajemo mnogo osetljiviji u odnosu na stvari i osobe koje nas okružuju.

Našu senzibilnost ubija baš to uslovljeno, lažno "ja" - kada se do te mere poistovetimo sa sobom, da višak našeg ega sprečava da vidimo stvari objektivno, sa distance. Kada se stupa u akciju, veoma je važna sposobnost da se stvari vide sa distance. Međutim, negativna osećanja sprečavaju nas da zauzmemo takav stav.

Kako da nazovemo, onda, to što aktivira ili usmerava energiju ka delanju koje se suprotstavlja objektivnom zlu? Šta god da je, to nije *reakcija,* već akcija.

Od iega zavisimo?

Mi nikada ne osećamo patnju kada izgubimo nešto čemu smo dali slobodu, što nikada nismo pokušali da posedujemo. Patnja je simptom činjenice da sam uslovio svoju sreću, povezavši je s nekim ili nečim, bar do izvesne mere. Toliko smo navikli da slušamo suprotne stvari, da se ovo što govorim čini neljudskim, zar ne?

Ne tvrdim da naše uslovljeno "ja" uvek zapada u uobičajene šeme. To zavisi od načina na koji smo uslovljeni. Postavlja se pitanje da li je shvatljivo živeti život u kome smo totalno sami i ne zavisimo ni od koga.

Svi mi zavisimo od drugih, u mnogim stvarima. Zavisimo od mesara, pekara, fabrikama sveca. Međuzavisnost. Organizovali smo društvo na ovaj način i poveravamo različite funkcije različitim ljudima za dobrobit svakoga, da bismo bolje i efikasnije živeli ili se bar nadamo da je tako. Međutim, ako govorimo o psihološkoj zavisnosti od druge osobe ili emotivnoj zavisnosti od nekoga, šta to podrazumeva? To znači zavisiti od drugog ljudskog bića da bi se stiglo do

sopstvene sreće.

Razmislite o tome. Jer, ako to učinite, sledeće što ćete uraditi, svesno ili manje svesno, biće *zahtev* da druge osobe doprinesu vašoj sreći. Zatim se stiže na drugu stranu, suočavamo se sa strahom od gubitka, strahom od otuđenja, strahom da budemo odbačeni, suočavamo se sa međusobnim sputavanjem i kontrolisanjem.

Savršena ljubav isključuje strah. Tamo gde postoji ljubav ne postoje zahtevi, očekivanja, zavisnost. Ja ne tražim da me učinite srećnim; moja sreća ne zavisi od vas. Ako morate da me napustite, neće mi biti žao samog sebe; izuzetno mi prija vaše društvo, ali ja se ne vezujem za vas. Ja uživam u vašem društvu na temelju nevezanosti, ne uživam ja u vama, to je nešto veće i od vas i od mene, nešto što sam otkrio, neka vrsta simfonije, neka vrsta orkestra koji svira u vašem prisustvu. Ali, kada odete od mene, orkestar ne prestaje da svira. To je orkestar velikog repertoara i nikada ne prestaje da svira.

Čitavo je buđenje u tome. Ali mi smo hipnotizovani, uspavani, pretrpeli smo pranje *mozga.* Čini se užasno postaviti takvo pitanje, ali može li se reći da me volite ako se zakačite za mene i ne dozvoljavate mi da odem? Ako me ne ostavljate na miru? Može li se reći da me volite, ako imate potrebu za mnom, psihološki ili emotivno, da biste bili srećni?

Jer, takva ljubav je u suprotnosti sa univerzalnim učenjima svih svetih spisa, svih religija, svih mistika. Kako smo

mogli, za tolike godine, da to ne uvidimo? Često sam se pitao kako to nisam ranije uvideo?

Kada se prvi put čitaju takve radikalne tvrdnje u svetim spisima, počneš da se pitaš: da li je ovaj čovek lud? Ali, posle nekog vremena počneš da veruješ da su ostali ljudi ludi. "Ako se ne odreknete svog oca i majke, braće i sestara, ako se zauvek ne odreknete svega što posedujete, ne možete biti moji učenici."

Sve morate napustiti. To nije fizičko odricanje, razumete, to bi bilo lako. Kada odbacite sve svoje iluzije, najzad stupate u dodir sa stvarnošću i, verujte mi, nikada više neće biti sami. Nikada više. Usamljenost se ne leči druženjem sa drugim ljudima. Usamljenost se leči kontaktom sa stvarnošću. O, toliko toga može da se kaže o ovome! Dodir sa stvarnošću, krah iluzija, neposredan odnos sa onim što je stvarno. Šta god to bilo, nema ime. Možemo ga upoznati, ali samo ako napustimo ono što je nestvarno. Može se otkriti šta je to biti sam kada prestanemo da se vezujemo, kada prestanemo da budemo zavisni. Ali, prvi korak je videti sve to kao nešto poželjno. Ako se ne smatra za poželjno, kako se može ikada prići blizu?

Razmislite o svojoj usamljenosti. Dali je prisustvo drugih ljudi može ikad ukloniti? Ono može da posluži samo da od nje pobegnete. Unutar vas je praznina, zar ne? A kada praznina ispliva na površinu, šta se radi? Beži se, uključi se televizor, uključi se radio, čita se neka knjiga, traži se društvo drugih ljudi, zabava, zaborav. Svi to rade. To je veliki biznis danas, čitava industrija organizovana da nas zabavi i odvuče naše misli na drugu stranu.

Kako dostignuti sreću?

Postanite svesni samih sebe. Posmatrajte sebe, zato sam već rekao da je samoposmatranje nešto čudesno i izuzetno. Posle nekog vremena, nije neophodan nikakav napor, jer kako se iluzije gube, počinju da se upoznaju stvari koje ne mogu biti opisane. To se zove sreća. Sve se menja, i u nama se rađa svesnost, spoznaja.

Jedan učenik pitao je svog duhovnog učitelja: "Možeš li mi reći neku mudru reč? Nešto što će me voditi kroz život?" To je bio dan ćutanja ovog učitelja, pa je uzeo list hartije i napisao: "Svesnost". Učenik je na to rekao: To je previše sažeto. Da li bi

moglo malo opširnije?" Učitelj je onda napisao: "Svesnost, svesnost, svesnost." Učenik je uzvratio: "U redu, ali šta to znači?" Odgovor je bio: "Svesnost znači... svesnost."

Eto šta znači posmatrati samog sebe. Niko vam ne može pokazati kako se to čini, jer bi vam dao tehniku, programirao bi vas. Ali posmatrajte sebe. Kada razgovarate s nekim, da li ste svesni ili se samo poistovećujete s razgovorom? Kada ste na nekog besni, da li ste svesni ili se samo poistovećujete sa svojim besom? Kasnije, kada se smirite, da li se udubite u to iskustvo, pokušavate li da ga razumete? Odakle potiče? Šta ga je *izazvalo?* Ne poznajem drugi put koji bi vas priveo svesnosti. Samo ono što se shvati može se promeniti. Ono što se ne razume, ili čega nismo svesni, biva potisnuto. Ne menja se. Ali, kada se shvati, može se promeniti.

Ponekad me pitaju: "Da li je razvoj svesnosti postepen proces ili je to iznenadna promena?" Postoje neki ljudi koji imaju sreću da im se desi neka vrsta naglog buđenja svesti, poput bleska munje. Jednostavno, postaju svesni. Međutim, proces je najčešće dug, spor i postepen. Ljudi

malo-pomalo shvate određene stvari. Iluzije se gube, ranije se eliminišu, sloj po sloj, i te osobe postepeno stupaju u dodir sa činjenicama, sa stvarnošću.

Ne postoji apsolutno pravilo. Podsetiću vas na poznatu priču o lavu koji upadne u stado ovaca i na svoje veliko iznenađenje pronalazi jednog lava među njima. Taj lav je od malena rastao u tom stadu. Blejao je kao ovca i kretao se kao ovca. Lav se uputio pravo ka njemu i, kada se lav-ovca našao pred pravim lavom, počeo je da drhti kao prut. Lav mu je rekao: "Šta radiš među tim ovcama?" Lav-ovca mu je odgovorio: "Ja sam ovca." A lav mu ju rekao: "Nije baš da nisi. Ali pođi sa mnom." Odveo je lava-ovcu do jednog jezerceta i rekao mu: "Gledaj!"

Kada je lav-ovca video svoj odraz u vodi, oglasio se moćnom rikom. U tom trenutku se preobrazio i nikada više nije bio isti.

Ako imate sreće i bogovi su vam blagonakloni, možete najednom shvatiti šta je to "ja", i onda nikada više nećete biti isti, nikada više. Ništa više neće moći da vas dodirne, i niko neće moći da vas ugrozi.

Nećete se plašiti ničega i nikoga. Zar to nije izvanredno? Živećete kao car, kao carica. Eto šta znači živeti kao vladar. To nema ničeg zajedničkog sa mogućnošću da se pojavite u novinama ili da stvorite pun džak para. Sve su to gluposti. Ne bojimo se nikoga, jer smo više nego zadovoljni time što smo niko i ništa. Uspeh ili neuspeh ne znače nam apsolutno ništa. Nemaju nikakvo značenje. Počast ili sramota nemaju nikakvo značenje! Čak i ako vas izvrgnu ruglu, ako ispadnete smešni, ništa vam ne znači. Ne dotiče vas. Zar to nije predivno stanje? Neki dostižu ovaj cilj, korak po korak, oprezno, nakon nedelja i meseci samoposmatranja. Ali jedno mogu da vam garantujem: ne poznajem ni jednu osobu koja je posvetila svoje vreme samoposmatranju, a da nije primetila promene već posle nekoliko nedelja. Menja se kvalitet života, tako da ljudi ne moraju samo da mi veruju na

reč. Oni to vide, drukčiji su, reaguju na drugi način. U suštini, manje reaguju, a više delaju. Shvataju stvari koje nikada ranije nisu uvideli. Čovek tada ima više energije, postaje mnogo življi. Ljudi misle da smo, ukoliko nemamo želje, kao beživotne klade. U stvarnosti, gubi se samo napetost. Oslobodite se straha od neuspeha, od brige za uspehom, i bićete ono što jeste. Opustite se. Nećete voziti kao što sada činite, s nogom na kočnici. Eto šta će se dogoditi.

Postoji jedna divna izreka Čuang Cea, velikog kineskog mudraca, koja kaže: "Kada strelac gađa, nemajući nikakvu nagradu u vidu, čini to svim svojim sposobnostima; kada gađa da bi osvojio bror.zanu kopču, već je nervozan; kada gađa za zlatni trofej, postaje šlep i gubi glavu." On nije izgubio svoje sposobnosti, ali nagrada ga ometa. Njemu je to važno! Više misli na pobedu nego na gađanje, i potreba za pobedom oduzima mu veštinu. Zar vam ovo ne izgleda kao slika i prilika većine ljudi? Kada se ne živi u zavisnosti od nečega, očuva se čitava sposobnost, sva energija, i čovek je opušten, jer mu nije važno da li dobija ili gubi.

Sav život je u tome. Sve izvire iz svesnosti. I samo tako spoznaćete da počast i slava ne znače apsolutno ništa. To je samo društvena konvencija. Eto zašto mistici i proroci nikada nisu marili za to. Počast i sramota nikada im ništa nisu značili. Živeli su u drugom svetu, u svetu probuđenih. Uspeh i neuspeh ništa im nisu značili. Njihova tačka gledišta bila je: "Ja sam magarac, ti si magarac - u čemu je onda problem?" Neko je rekao: Tri najteže stvari za ljudsko biće ne spadaju u fizičke atribute ili intelektualnu sposobnost. Kao prvo, treba zameniti mržnju ljubavlju; drugo, pridružiti se odbačenima; treće, priznati da si pogrešio."

Ali to su najlakše stvari na svetu, ako se ne pois-tovetimo sa sobom, sa uslovljenim "ja". Mogu se reći stvari

kao: "Pogrešio sam! Da me bolje poznajete, uvideli biste koliko često grešim. Šta ste očekivali od jednog magarca?" Ali, ako se nisam poistovetio sa tim aspektima "sebe", ne možete mi naškoditi. U početku, vaše postojeće stanje uČiniće da budete depresivni i napeti. Patićete, plakati i tako dalje. "Pre prosvetljenja bio sam potišten; posle pros-vetljenja sam i dalje potišten." Ali postoji razlika - ne poistovećujem se više sa svojom depresijom. Shvatate li kolika je to razlika?

Izađite iz samih sebe i gledajte tu potištenost, nemojte se poistovećivati sa njom. Ne činite ništa da je se oslobodite - možete i dalje da živite dok ona prolazi kroz vas, da na kraju iščezne. Ako ne znate šta to znači, onda zaista imate šta da poželite. A briga? Evo je stiže. Ali vi niste uznemireni. Kako je to čudno! Zabrinuti ste, ali niste uznemireni.

Zar to nije paradoksalno? S lakoćom puštate da u vas ude taj oblak, jer što se više beži od njega, daje mu se veća moć. Sada možete da ga posmatrate dok prolazi. Možete čak da budete srećni u toj zabrinutosti. Zar to nije suludo? Možete da budete srećni u svojoj potištenosti. Ali, ne treba greški u tome šta je sreća. Možda mislite da je sreća neko osećanje, neka ushićenost? Baš to izaziva depresiju. Zar vam to niko nije rekao? U redu, ushićeni ste, ali samo pripremate put za novu depresiju. Ustreptali ste, ali razaznajte brigu iza svog osećanja: kako da učinim da potraje? To nije sreća, to je ovisnost.

Pitam se koliko ima neovisnika koji čitaju ovu knjigu. Ako spadate u grupu prosečnih čitalaca, svakako vas ima malo. Ne gledajte s visine na ljude koji su ovisnici od alkohola ili droge - možda ste i vi ovisnik koliko i oni. Kada sam prvi put uspeo da sagledam jedan delić tog novog sveta, bilo je zastrašujuće. Shvatio sam šta znači biti sam kad nigde nema oslonca, kada drugima ne us-kraćuješ slobodu a istovremeno si i sžm slobodan, kada ni za koga nisi poseban i kada sve voliš - jer to je ljubav. Ljubav šija i na dobro i na zlo, čini da kiša pada i na svece i na grešnike.

Može li ruža da kaže: "Daću svoj miris dobrima koji mi priđu, ali zadržaću ga za sebe ako me pomiriše neko ko je zao." Ili da lampa kaže: "Daću svoju svetlost dobrima u ovoj prostoriji, ali ću je uskratiti zlima." Ili da drvo kaže: "Daću svoju senku dobrima koji se

sklone ispod mene, ali uskratiću je zlima." Ovo su predstave o tome šta je u stvari ljubav.

Ljubav je uvek bila tu, gledala nas je pravo u lice iz svetih spisa, ali se mi nikada nismo potrudili daje vidimo, jer smo bili previše zauzeti onim što naša kultura naziva ljubavlju, sa svojim pesmama i poezijom - ali to ni u kom slučaju nije ljubav, to je njena suprotnost. To je želja, kontrola, posesivnost. To je manipulacija, strah, briga -to nije ljubav.

Govorili su nam daje sreća glatka koža, ili neko mesto u koje se putuje. Ali ona nije ništa od svega toga, mada svi imamo čudnu naviku da našu sreću uslovljavamo i činimo zavisnom od drugih stvari, bilo izvan ili unutar nas. Kažemo, na primer: "Odbijam da budem srećan dok mi ne prođe nervoza." Lepo, imamo dobru vest za vas: "Možete da budete srećni već sada, s vašom nervozom."

Hoćete li još bolju vest? Postoji samo jedan razlog što niste iskusili ono što u Indiji zovemo *anand* - bla-ženost. Postoji samo jedan razlog zašto se ne osećate blaženo u ovom trenutku, a to je činjenica da mislite ili se usmeravate samo na ono što *nemate.* Da nije tako, doživeli biste blaženost. Usmeravate se na ono što nemate. Pa ipak, baš u ovom trenutku, imate sve što vam je potrebno za to iskustvo. Isus je učio zdravom razumu obične ljude, gladne ljude, siromašne ljude. Davao im je dobru vest: zdrav razum vam stoji na raspolaganju, možete ga uzeti. Ali ko sluša? Nikoga ne interesuje, svima je lakše da ostanu uspavani.

Staje koren nasilja?

Neki tvrde da postoje samo dve stvari na svetu: Bog i straholjubav i strah su jedine stvari na ovom svetu, postoji samo jedno zlo i strah. Postoji samo jedno dobro i ljubav. Nekada joj se pridaju druga imena. Ponekad se zove sreća ili sloboda, ili mir, ili radost, ili bog, i ko zna šta još. Ali etiketa nema veliki značaj. A ne postoji takvo zlo na svetu koje ne izvire iz straha. Ni jedno jedino.

Neznanje i strah, neznanje koje je prouzrokovano strahom, odatle potiče svako zlo, odatle potiče vaše nasilje. Ličnost koja zaista nije nasilna, koja je nesposobna za nasilje, lišena je straha. Mi se ljutimo i besnimo samo kada se bojimo nečega.

Setite se kada ste se poslednji put razgnevili. Hajde, razmislite. Setite se tog događaja i potražite strah koji je skriven iza toga. Šta ste se bojali da ćete izgubiti? Zašto

ste mislili da vam može biti oduzeto? Odatle izvire gnev. Pomislite na neku razbesnelu osobu, možda čak na nekoga koga se bojite. Možete li da vidite koliko je prestravljena? Zaista je prestravljena, inače se ne bi razbesnela. U konačnoj analizi postoje samo dve stvari: ljubav i strah.

Meni odgovara da se vodi ovakav razgovor bez čvrste strukture, koji je u stanju da se premešta sa jedne teme na drugu, i da se s vremena na vreme vraća na različite argumente, zato što je na taj način moguće da se zaista shvati ono što govorim. Ako nešto ne uvidite odmah, možda ćete uspeti kasnije, a ono što ne dopire do jedne osobe, možda će dopreti do druge. Govorim o različitim temama, ali sve se one vrte oko iste stvari. Nazovite je svesnost, sloboda, buđenje, prosvetljenje ili kako god hoćete, to je zaista jedna ista stvar.

Kako stupiti u dodir sa stvarnošću?

Posmatrajte sve što je u vama i izvan vas i, kada vam se nešto desi, gledajte to kao da se dešava nekom drugom, bez komentara, prosuđivanja, stavova, mešanja, bez pokušaja da to promenite, samo da shvatite. Kada to učinite, uvidećete da se postepeno distancirate i ne poi-stovećujete više sa sobom, sa uslovljenim "ja".

Sveta Tereza Avilska kaže da joj je pred kraj života podarena izuzetna milost. Ona svakako ne upotrebljava neki moderni izraz, ali u suštini govori baš o distanciranju od same sebe.

Ako neko boluje od raka, a ja ga ne poznajem, nisam naročito dirnut. Ako sam nadahnut ljubavlju i osetljivoš-ću, možda bih mu pružio ruku, ali sa emotivne tačke gledišta nisam dirnut. Ako vi treba da položite neki ispit, to me se ne dotiče. Mogu da kažem sa distance: "Što više brinete, tim gore po vas. Zašto ne napravite pauzu, ume-sto što samo učite?"

Ali kada ja treba da položim neki ispit, stvari drukčije stoje, zar ne? To je zato što se poistovećujem sa samim sobom - sa svojom porodicom, svojom zemljom, svojom imovinom, svojim telom, sa svojim lažnim *ja.*

Kakav bi bio svet kad bi mi bog podario milost da sve te stvari ne nazivani svojim? Bio bih odvojen od njih, ne bih se više poistovećivao.

Eto šta znači izgubiti sebe, negirati sebe, umreti u sebi. Samo o tome govorimo ovde. Duhovnost, buđenje. Opet vam ponavljam,

izuzetno je važno, ako hoćete da se probudite, da se posvetite "samoposmatranju". Budite svesni onoga što govorite, onoga što činite, onoga što mislite, budite svesni svih svojih akcija, svojih pobuda i

motiva. Nesvesni život nije vredan da bude proživljen, nesvjesni život je mehanički život, on nije ljudski, već programiran, uslovljen. U takvom životu slični smo kamenu, kladi.

U zemlji iz koje dolazim, stotine hiljade ljudi živi u straćarama, u krajnjem siromaštvu, i jedva preživljavaju radeći od jutra do mraka teške fizičke poslove, zatim spavaju, bude se ujutro, pojedu nešto i onda sve ponovo. A vi se naslonite u stolici i mislite: "Kakav život, zar je to sve što život može da im pruži?"

A onda iznenada, obasja vas munja spoznaje da 99,999 posto ljudi ovde ne živi ništa bolje. Svakako, možete da odete u bioskop, da putujete naokolo automobilom, da krstarite brodom. Zar verujete da ste u mnogo boljem položaju od onih tamo? Mrtvi ste koliko i oni. Mašine ste koliko i oni, možda malo veće mašine, ali ipak mašine. Tužno je to. Tužno je misliti o tome kako ljudi žive svoj život na ovom svetu.

Ljudi žive svoje život sa fiks-idejama, i nikada se ne menjaju. Jednostavno ne shvataju šta se dešava oko njih. Jednako bi bilo da su komadi drveta ili kamena, ili mašine koje govore, hodaju, misle. Sve to nije nimalo ljudski, svi su samo lutke, izubijane sa svih strana. Pritisni jedno dugme i dobićeš reakciju. Možete, takoreći, predskazati kako će neko reagovati. Ako proučavam neku osobu, mogu precizno da kažem kako će reagovati. Kada radim grupnu terapiju, ponekad napišem na parčetu papira da će Taj i taj početi razgovor, a Onaj odgovoriti. Zar ne mislite da je to loše?

Pa lepo, nemojte slušati ljudi koji vam govore: "Zaboravi samog sebe. Posveti se drugima, s ljubavlju." Nemojte ih slušati! Oni greše! Najgora stvar koju možete da učinite je da zaboravite sebe kada se posvećujete drugima, sa takozvanim altruističkim stavom.

Možete da kontrolišete samo one stvari kojih ste svesni; one kojih niste svesni kontrolišu vas. Ljudi su uvek robovi onoga čega nisu svesni. Kada postanemo svesni, oslobađamo se tih stvari; i dalje su tu, ali vas ne kontrolišu, ne uznemiravaju, ne porobljavaju vas. Eto u čemu je razlika.

Svesnost, spoznaja, sve što ovde učinio je da postanemo posmatrači koji učestvuju. Ja vam govorim, istovremeno posmatrajući i vas i sebe. Kad vas slušam,*beskrajno mi je važnije da slušam sebe, a ne vas. Naravno da je važno

da slušam vas, ali još je važnije da slušam samog sebe, inače neću biti u stanju da vas čujem, ili ću pogrešno shvatiti to što govorite. Ja vam pristupam polazeći od svog ličnog stanja. Različito reagujem na vas, polazeći od svoje nesigurnosti, od svoje potrebe da manipulišem vama, od svoje želje za uspehom, od razdražljivosti i drugih osećanja kojih nisam svestan. Zato je apsolutno neophodno da slušam sebe dok slušam vas.

Nije potrebno da zamišljamo sebe kako lebdimo u vazduhu. Da biste imali neku širu predstavu o ovome što govorim, zamislite dobrog vozača koji vozi automobil i koncentriše se na ono što mu govorite. Čak i ako se svađa sa vama, savršeno je svestan saobraćajnih znakova. U istom trenutku kada se desi nešto neuobičajeno, neki čudan zvuk i slično, on ga odmah čuje. Reći će vam: "Jesi li siguran da si zatvorio gepek?" Kako uspeva? Zato što je svestan, na oprezu je. Njegova pažnja je koncentrisana na razgovor, ili čak na svađu, ali je njegova svesnost raspršena, prijemčiva je na različite stvari.

Ono na čemu insistiramo ovde nije koncentracija, koja nije važna. Mnoge tehnike meditacije zasnovane su na koncentraciji, ali ja nemam dovoljno poverenja u to. One često u sebi sadrže nasilnost, podržavaju programiranost i uslovljenost. Ono što prizivam je *svesnost,* koja se ne podudara sa koncentracijom.

Koncentracija je kao far, kao reflektor. Otvoreni smo prema svemu što ulazi u unutrašnjost polja akcije sopstvene svesti. Možemo pritom biti čak i odsutni duhom, ali kada je reč o svesnosti, nikada nismo odsutni duhom. Kada je svesnost uključena, nema rasejanosti, jer smo neprekidno svesni svega oko sebe i u nama.

Uzmimo da posmatram drveće napolju i zabrinut sam. Da li sam odsutan duhom? Odsutan sam samo ako je cilj da se koncentrišem na drveće. Ali ako sam svestan da sam zabrinut, nema odsutnosti duha. Potrebno je samo biti svestan na šta se koncentriše pažnja. Kada nešto krene nizbrdo, ili se desi neki neprijatan događaj, odmah smo u pripravnosti. Nešto je loše krenulo! U trenutku kada do svesti dopru negativna opažanja, odmah smo u pripravnosti, kao vozač automobila.

Rekao sam vam da je sveta Tereza Avilska govorila kako joj je Bog podario milost da razluči sebe od sebe. Ponekad i deca govore na taj način. Neko dvogodišnje dete može reći: "Tomi je jutros doručkovao. Ne

kaže "ja", iako je on Tomi, već kaže Tomi" u trećem licu. Mistici osećaju stvari na isti način. Prestali su da se poistovećuju sa sobom i žive u spokojstvu.

To je milost o kojoj je govorila sveta Tereza. To je ono što nas veliki mistici Istoka podstiču da pronađemo, naše pravo "ja", a isto čine i mistici Zapada, kao Majster Ekhart. Oni podstiču ljude da nađu svoje "ja".

Ono što je važno, nije saznanje ko je ili šta je to "ja". Nikada nećete uspeti. Ne postoje reci koje bi ga opisale. Važno je zaboraviti etikete. Kao što kažu japanski učitelji žena: "Ne tražite istinu; manite se prosuđivanja." Odbacite svoje teorije, ne tražite istinu. Istina nije nešto što treba tražiti. Ako prestanete da budete dogmatični, vrlo brzo ćete shvatiti.

Ovde se dešava nešto slično. Ako zaboravite svoje etikete, otkrićete to što tražite. Šta smatram pod etiketama? Svaku etiketu na koju pomislite, osim možda one "ljudsko biće". Istina, ta etiketa ne kaže mnogo, ali kada kažete: "Ja sam uspešna osoba", to je ludost. Poistovećujemo sebe sa uspehom. Uspeh nije deo našeg "ja". Uspeh je nešto što dolazi i prolazi; danas je tu, sutra ga već možda neće biti. To nije "ja". Isto je kada se kaže: "Ja sam propao čovek, ja sam advokat, ja sam biznismen." Znate li šta će vam se desti ako se poistovetite sa tim stvarima? Potpuno ćete se zalepiti za njih, stalno ćete se bojati da će iščeznuti, i otud potiče vaša patnja.

Baš sam na to mislio kada sam vam ranije rekao: "Ako patite, vi ste uspavani." Hoćete li jedan očigledan znak činjenice da ste uspavani? Evo ga: vi patite. Patnja je simptom udaljavanja od stvarnosti. Patnja vam se pruža da biste otvorili oči prema stvarnosti, da biste shvatili da u nekom delu vašeg bića vlada lažnost. Baš kao što se fizički bol oseti zato da biste shvatili kako negde u telu postoji neka bolest ili povreda. Patnja ukazuje da negde postoji nešto lažno. Patnja se javlja kada se sukobimo sa stvarnošću, kada se vaša lažnost sukobi se istinom, tada se javlja patnja. U suprotnom, nema patnje.

O uspehu u životu

Ovo što ću vam reći učiniće vam se možda pompezno, ali istina je. Minuti koji slede mogli bi biti najvažniji u vašem životu. Ako biste uspeli da dokučite ono što će sada

uslediti, mogli biste da dosegnete tajnu buđenja. Bili biste zauvek srećni. Nikada više ne biste bili nesrećni. Ništa ne bi više imalo moć da vam nanese bol. Zaista vam kažem: ništa. To je kao da u vazduh prelijete crnu . farbu - vazduh ostaje netaknut. Nemoguće je obojiti vazduh u crno. Šta god da se desi, ostajemo netaknuti, ostajemo spokojni.

Postoje ljudska bića koja su dosegla ovaj cilj, dosegla su ono što definišem "ljudsko biće". To je nešto sasvim drukčije od apsurdnosti postojanja u vidu marionete koju tegle u svim pravcima, od osobe koja dopušta da joj događaji ili drugi ljudi govore šta treba da doživi. I tako neko doživljava ono što mu govore drugi i to definiše kao svoju ranjivost. Ah! On je samo marioneta. Hoćete li da budete marioneta? Pritisne se dugme i idete gore, sviđa vam se? Ali ako odbijete da se poistovetite sa ma kojom etiketom, veći deo vaših briga će jednostavno nestati.

Kasnije ćemo govoriti o strahu od bolesti i smrti, ali ljudi su većinom zabrinuti za svoju karijeru. Jedan beznačajni poslovni čovek od 55 godina pije pivo u kafani i kaže: "Pogledajte moje školske drugove, „oni su stvarno uspeli!" Kakav idiot! Šta podrazumeva pod tim "uspeli"? Vide svoje ime u novinama. Znači li vam to da su uspeli? Jedan je predsednik nekog društva; drugi je proizveden u vrhovnog sudiju; neki treći je postao ovo ili ono. Majmuni, svi su oni majmuni.

Ko odlučuje šta znači biti uspešan? Ovo idiotsko društvo! Glavna briga društva je da zadrži samo sebe u stanju nepokretnosti, da se ništa ne menja! Što pre ovo shvatimo, tim bolje po nas. Bolesni su, svi od reda. Poremećeni su, ludi. Neko postane direktor ludnice i veoma je ponosan, iako to ništa ne znači. Biti predsednik nekog društva nema nikakve veze sa uspehom u životu.

Život može biti uspešan samo kad se probudimo! Tada ni od koga ne treba tražiti izvinjenje, ništa nikome ne treba objašnjavati, potpuno vam je nevažno šta ljudi misle ili govore o vama. Nemate više briga, srećni ste. Eto šta je, po meni, uspeh u životu. Imati lep posao, ili biti slavan, ili imati sjajnu reputaciju, nema ama baš nikakve veze sa srećom ili uspehom. Nikakve! Potpuno je irelevantno.

Neki takozvani uspešan čovek ima u stvari samo jednu brigu, šta o njemu misle njegova deca, šta o njemu misle njegovi susedi, šta o

njemu misli njegova žena. Trebalo bi da postane slavan. Naše društvo i naša kultura danononoćno nam to svrdlaju u glavu.

Ti ljudi su uspeli! Šta su uspeli? Uspeli su da naprave budale od sebe, jer su upotrebili svu svoju snagu i energiju da postignu nešto što nema nikakvu vrednost. Preplašeni su i zbunjeni, lutkice kao i svi ostali. Pogledajte ih dok šetaju po pozornici. Pogledajte kako se uznemire kad opaze neku mrljicu na košulji. Zar to nazivate uspehom? Kontrolisani su, izmanipulisani. To su nesrećna, jadna stvorenja. Život im ne pričinjava nikakvo zadovoljstvo, jer ne umeju da žive. Neprestano su napeti i zabrinuti. Zar to nazivate ljudskim? Znate li zašto se sve to događa? Iz samo jednog razloga: poistovetili su se s nekom etiketom. Poistovetili su svoje "ja" sa novcem, poslom, zanimanjem. U tome je njihova greška.

Jedan advokat dobije račun od vodoinstalatera i kaže: "Ej, pa ti me koštaš dvesta dolara na sat! Toliko ni ja,

advokat, ne zarađujem!" Vodoinstalater mu odgovori: "Nisam ni ja toliko zarađivao kada sam se bavio advokaturom.

Možete biti vodoinstalater, advokat, poslovni čovek ili sveštenik, ali to ne dotiče vaše suštinsko "ja", ne dotiče vas. Ako sutra promenim zanimanje, to je kao da menjam odeću. Ostajem netaknut. Da li ste vi vaša odeća? Da li ste vaše ime? Da li ste vaše zanimanje? Prestanite da se poistovećujete sa tim stvarima koje dolaze i odlaze. Kada to uistinu shvatite, nikakva kritika neće vas dotaći, pa čak ni pohvala ili laskanje. Kada vam neko kaže: "Baš si sposoban", o čemu on govori? Govori o našem egu, o našem uslovljenom, lažnom "ja", ne o našem pravom "ja". Ovo "ja" nije ni jako ni slabo, nije ni uspešno ni neuspešno. Nije ni jedna od tih etiketa. To su stvari koje dolaze i odlaze, zavisne su od kriterijuma koje određuje društvo, od uslova i okolnosti kojima smo podvrgnuti. Te stvari zavise od raspoloženja osobe koja vam se u određenom trenutku obrati. Nemaju ništa zajedničko sa našim "ja", koje nije ništa od svega toga. Dotle, naše uslovljeno, indoktrinirano "ja" je, manje-više, egoista, budala, infantilno
- jednom reci, pravi magarac. Zato, kada kažete sebi: "Baš
sam magarac!" to već godinama znate! Ego je uslovljen
- šta ste očekivali? I zašto se poistovećujete sa svojim
egom? Budale! To nije vaše "ja".

Hoćete li da budete srećni? Trajna sreća nema uzroka.. Vi me ne možete učiniti srećnim, vi niste moja sreća. Ako upitate probuđenu osobu: "Zašto si srećna?" ona će odgovoriti: "A zašto ne bih bila?"

Sreća je naše prirodno stanje. Sreća je prirodno stanje roale dece, kojima carstvo pripada sve dok ne budu uprljana i zagađena glupošću društva i kulture. Da bi se dostigla sreća, ništa nije potrebno učiniti, jer sreća ne ""ože biti dostignuta. Zna li neko zašto? Zato što je već "narno. Kako se može juriti za nečim što je već u našim

rukama? Zašto je onda ne okusite? Zato što morate nečeg] da se lišite, da odbacite nešto. Morate da odbacite svoje] iluzije. Ništa ne treba da ostvarite ili dobijete da biste! bili srećni. Naprotiv, potrebno je da odbacite nešto. Život j je lak, čudesan. Međutim, on traje samo sa vašim iluzi- j jama, ambicijama, vašom

pohlepom i zahtevima. Znate] li odakle potiču sve te stvari? Od poistovećivanja sa svim.] mogućim etiketama!

Četiri koraka do mudrosti

Prvo što treba učiniti je da se suočimo sa svojim negativnim osećanjima kojih nismo svesni. Mnogi, mnogi ljudi nose u sebi negativna osećanja, potpuno nesvesni toga. Mnogi su ljudi potišteni, a potpuno nesvesni toga. I samo kada stupi u dodir s radošću, čovek postane svestan koliko je bio potišten. Ne možemo se suočiti sa rakom koji nije ustanovljen. Ne možemo se osloboditi štetnih insekata koji uništavaju biljke ako ne znamo za njihovo prisustvo.

Prvo što treba učiniti je da postanemo svesni svojih negativnih osećanja. Kojih negativnih osećanja? Tuge, na primer. Osećamo tugu, loše smo raspoloženi. Osećamo odbojnost prema sebi, ili se javlja osećanje krivice. Život kao da nema nikakvu svrhu, kao da nema nikakvog smisla. Osećamo se povređeno, nervozno i napeto. Prvi korak je da postanemo svesni takvih osećanja.

Drugi korak (ili druga faza od ukupno četiri) je da shvatimo kako je negativno osećanje *unutar* nas, a ne u stvarnosti. To je tako očigledna stvar, ali znaju li to ljudi? Ne znaju, verujte mi. Imaju diplome i rektori su fakulteta, ali to ipak nisu shvatili. U školi me nisu naučili da živim. Naučili su me svemu ostalom. Kao što je neko rekao: "Dobio sam odličnu obuku. Ali trebale su čitave godine da

je se otarasim." Sva duhovnost je u tome, znate li? Odučavanje. Odučavanje od svih budalaština kojima su nas učili.

Negativna osećanja su u vama, nema ih u stvarnosti. Zato prestanite s nastojanjem da promenite ljude i stvari oko sebe. Samo rasipamo svoju energiju i vreme, upinjući se da promenimo spoljni svet, da promenimo svog bračnog druga, ili šefa, ili prijatelje, neprijatelje i sve ostalo. Ništa ne treba da menjamo.

Negativna osećanja su samo *u* vama. Ne postoji nijedan čovek na svetu.koji ima moć da vas učini nesrećnim. Ne postoji nijedan događaj koji ima moć da vas uznemiri, ugrozi vas ili vam naškodi. Nijedan događaj, nikakvo stanje, nijedna situacija, nijedan čovek. Niko vam to nikad nije rekao - uvek su vam govorili suprotno. Eto zašto ste sada u

nevolji. Eto zašto ste uspavani. Niko vam to još nije rekao, ali očigledno je.

Pretpostavimo da kiša pokvari neki piknik. Ko reaguje na negativan način? Kiša ili vi? I šta izaziva negativno osećanje? Kiša ili vaša reakcija? Kada udarite kolenom o sto, stolu je savršeno dobro. On je samo to što jeste -sto. Bol je u vašem kolenu, ne u stolu.

Mistici neprestano pokušavaju da nam pomognu da shvatimo kako je stvarnost dobra takva kakva je. Stvarnost nije problematična. Uklonite ljudska bića sa ove planete i život će teći dalje, priroda će nastaviti da se razvija u svoj svojoj lepoti i divljini. U čemu bi bio problem? Ne bi bilo problema. Vi ste stvorili problem. Vi ste taj problem. Vi ste se poistovetili sa samim sobom, svojim lažnim "ja", i to je sav problem. Osećanje je u vama, nema ga u stvarnosti.

Treći korak je da se nikada ne poistovetimo sa tim osećanjem. Ono nema ništa zajedničko sa našim "ja". Ne opisujte svoju suštinu terminima tog osećanja. Nemojte reći: "Potišten sam." Ako kažete: "Osećam potištenost".

to je u redu. Ako kažete da osećate tugu, to je u redu. Ali nemojte reći: "Tužan sam", jer tako definišete sebe u svetlu tog osećanja. Tu leži vaša iluzija, u tome je vaša greška. U ovom trenutku postoji potištenost, postoje po-vređena osećanja, ali tako je, nemojte se baviti njima. Proći će. Sve prođe, sve. Vaše depresije i vaša osećanja nemaju ništa zajedničko sa srećom. To su samo oscilacije klatna. Ako tražite uzbuđenja i ushićenja, pripremite se za depresiju i potištenost. Hoćete li svoju drogu? Pripremite se za protivudare. Klatno oscilira od jedne krajnosti do druge.

Sve to nema ničeg zajedničkog sa našim "ja", niti sa našom srećom. To je samo uslovljeno, lažno "ja". Ako to upamtite, ako to ponovite hiljadama puta sebi, ako hiljadama puta pređete ova tri koraka, stićićete. Možda će vam trebati da to ponovite samo triput, ili čak manje. Ne znam - ne postoje pravila. Ali učinite to hiljadu puta i dospećete do najvećeg otkrića u svom životu.

Neka idu bestraga svi rudnici zlata na Aljasci. Šta biste učinili sa tim zlatom? Ako čovek nije srećan, ne može da živi. Pretpostavimo da ste našli zlato. Od kakvog je to značaja? Vi ste probuđeni, vi ste car, carica. Slobodni ste - nije vam više važno da li ste prihvaćeni ili odbačeni, tu sad nema nikakve razlike. Psiholozi nam objašnjavaju značaj pripadanja nekom. Budalaštine! Zašto biste

nekom pripadali? To potpuno gubi značaj.

Najteža kazna u jednom afričkom plemenu je pro-terivanje, izgon. Kad bi vas izbacili iz Njujorka ili odakle god živite, sigurno ne biste umrli zbog toga. Kako to da čovek iz tog afričkog plemena umire? Zato što je i on žrtva uobičajene ljudske gluposti. Misli da neće moći da preživi ako ne pripada nečemu. Ali nije neophodno pripadati nečemu, nekoj grupi ili nekome. Nije čak neophodno ni zaljubiti se. Ko vam je to\iopšte rekao? Neophodno je biti slobodan. Neophodno je voleti. Sve je u tome - to je vaša istinska priroda. Međutim, istina je

drukčija: vi mi govorite kako hoćete da budete željeni. Hoćete da vam aplaudiraju, da privlačite druge, sa svim majmunčićima koji trče za vama. Tračite sopstveni život. *Probudite se*\ Nije vam potrebno sve to. Možete biti srećni i blaženi i bez svega toga.

Vašem društvu neće biti drago da čuje ovo što go-~verim, jer kada se otvore oči i shvati se o čemu je reč, postajemo zastrašujući. Kako se može kontrolisati takva osoba - neko kome niko nije potreban, ko se ne oseća ugrožen kritikama, ko ne haje za ono što ljudi misle i govore o njemu? Presekao je sve te konce - nije više lutka, marioneta. Zastrašujuće je. "Moramo ga ukloniti. Govori istinu, lišen je straha - to nije ljudski." *Ljudski*'. Pogledajte. Najzad jedno ljudsko biće! Oslobodilo se sop-stvenog ropstva, sopstvenog zatvora.

Ne postoji situacija na svetu koja bi opravdala negativna osećanja. Eto šta su pokušali da kažu, šta su urlali naši mistici sve dok nisu promukli. Ali niko to ne sluša. Negativno osećanje je samo nešto unutar vas. U Bha-gavad-Giti, svetoj induskoj knjizi, Krišna kaže Ardžuni: "Neustrašivo se baci u bitku i stavi svoj srce pod stopala Gospodnja." To je čudesna rečenica.

Ništa ne treba da učinite da biste postali srećni. Veliki Majster Ekhart rekao je: "Bog se ne dostiže procesom sabiranja nečega u duši, već kroz proces oduzimanja." Ništa ne morate učiniti da biste bili slobodni. Potrebno je samo da odbacite nešto. Tada ste slobodni.

Tim povodom, pao mi je na pamet jedan irski robijaš koji je prokopao tunel ispod zatvorskog zida i uspeo da pobegne. Izašao je usred dvorišta osnovne škole, gde su se igrala deca. Prirodno, kada je izašao iz turTela, nije mogao da se obuzda, pa je počeo da skače i igra, vičući: Slobodan sam! Najzad, posle tri godine!" Jedna devojčica, nedaleko od njega, ljubomorno ga je pogledala i rekla: "Blago vama! Ja moram još pune dve godine da provedem ovde."

Četvrti korak - kako se mogu promeniti stvari? Kako] ćete promeniti sami sebe? Ovde ima mnogo toga što treba | shvatiti, ili, bolje rečeno, samo jedna stvar koja se može f izraziti na više načina. Zamislite pacijenta koji ode kod J lekara da mu objasni od čega pati. Lekar mu kaže: "U redu, jasni su mi vaši simptomi. Preporučiću vam apo- i tekara u blizini vaše kuće." Pacijent mu odgovori: "Mnogo * vam hvala, doktore. Već mi je mnogo bolje."

Zar to nije apsurdno? Pa ipak, to je ono što svi mi i radimo. Uspavana osoba večito misli da će joj biti bolje \ ako se nešto van nje promeni, ili ako se neko drugi pro-meni. Ljudi pate zato što su uspavani, pa ipak misle: "Kako bi divan bio život kad bi se neko drugi promenio; kako bi divan bio život kad bi se moja žena promenila, kad bi se moj šef promenio, kad bi se moj sused promenio."

Večito želimo da se neko drugi promeni da bismo se bolje osećali. Ali, jeste li ikad postali svesni da čak i kada bi se vaš bračni drug promenio, to na vas ne bi imali nikakvog efekta? Ranjivi ste koliko i pre toga; idioti ste koliko i pre toga; uspavani ste koliko i pre toga. *Vama* je potrebno da se promenite. *Vama* je potreban lek. Vi i dalje insistirate: "Dobro se osećam, jer je u svetu oko mene dobro." *Nije tako!* U svetu je dobro, jer seja osećam dobro. To je ono što govore svi mistici sveta.

O problemu zla

Kada se probudimo, kada shvatimo, kada spoznamo, svet postaje bolji. Međutim, problem zla nas uvek uznemi-rava. Ima jedna priča o dečaku i krokodilu, koja to ilus-truje. Dečak seta pored reka i nailazi na ženku krokodila, ulovljenu u mreži. Krokodil mu se obrati: "Molim te, smi-luj mi se, oslobodi me. Znam da sam ružna, ali nisam

. kriva. Takva sam rođena. Ali u meni kuca majčinsko srce. Došla sam ovde da nađem hranu za moju dečicu i tako sam upala u ovu mrežu." Dečak joj odgovori: "Ako te oslobodim, ti ćeš me dograbiti i ubiti."

"Zar bih mogla da učinim tako nešto svome spasiocu?" kaže mu ona. Dečak je zatim oslobodi i ona ga dočepa raljama.

"Eto zahvalnosti za moje dobro delo!" jaukne dečak. "Nemoj to shvatati suviše lično, mali moj", kaže mu kro-kodilka, "ali

takav je svet, to je zakon života. Pitaj koga god hoćeš."

Dečak pogleda oko sebe, ugleda vrapca i upita ga da li je krokodil u pravu, a vrabac mu ispriča da je, na njegove oči, zmija pojela njegovu decu, a on ništa nije mogao da učini, te da je krokodil potpuno u pravu. Dečak onda ugleda magarca koji je tuda prolazio i postavi mu isto pitanje, a magarac mu ispriča da je čitav život teglio za gospodara, sve dok nije ostareo i onemoćao, pa su ga sad ostavili u džungli da ga proždere neka zver, te da je krokodil potpuno u pravu.

Na kraju, dečak ugleda zeca i upita ga isto, a zec se obrati krokodilu: "Pričekaj malo pre nego što pojedeš de-čaka, o tom pitanju treba malo da prodiskutujemo. Reci mi svoje argumente."

Krokodil otvori usta da mu odgovori i dečak tada utekne. Pošto je rep krokodila i dalje bio upetljan u mreži, dečak dovede lovce da ga ubiju. S njima dođe i dečakov pas koji opazi zeca, pojuri ga i ubije. Dečak prekasno stigne i, videvši svog spasioca kako umire, izgovori: "Krokodil je bio u pravu - takav je svet, to je zakon života."

Ne postoji objašnjenje koje bi opravdalo sve patnje, zla, mučenja, uništenja i glad u svetu. To nikada neće °ioći da se objasni. Može se hrabro pokušati da se nađe neko objašnjenje, više ili manje reliogioznim formulama, ali nikada neće moći da se objasni do kraja. To je zato što je život tajna - racionalni um nije u stanju da ga shvati. Zato je potrebno da se probudite, i najednom ćete shvatiti da stvarnost nije problematična - *vi* ste problematični.

Somnabulizam

Svete knjige se uvek vraćaju ovim činjenicama, ali sve dok se ne probudite, nikada nećete shvatiti ni jednu reč iz njih. Uspavani ljudi su čitali svete knjige i raspeli Mesiju na osnovu tih svetih knjiga. Treba biti budan da bi se one shvatile. Kad se najzad probudimo, one konačno dobijaju smisao.

Isto se dešava sa stvarnošću. U svakom slučaju, nikada ne možete recima *izraziti* sve u vama i oko vas. Moida biste voleli da učinite nešto, ali i u tom slučaju lovek treba da "bode siguran da se ne upušta u akciju samo da bi se oslobodio svojih negativnih osećanja. Mnogi ljudi stupaju u akciju samo da bi učinili stvari još gorim. Njihova akcija ne izvire iz ljubavi, već iz negativnih osećanja, iz osećanja krivice,

gneva, mržnje, iz osećanja nepravde, i ko zna čega još.

Pre nego što se upustite u akciju, potrebno je da budete sigurni šta je vaše "biće". Pre nego što učinite nešto, morate biti sigurni ko ste. Međutim, kada se uspavane osobe upuste u akciju, jednostavno zamenjuju jednu okrutnost drugom, jednu nepravdu drugom, i tako dalje.

Majster Ekhart kaže: "Neće vas spasiti (ili probuditi - upotrebite reč koja vam odgovara) vaše akcije, već vaše biće. Sudiće vam se ne za ono što ste učinili, već za ono što jeste." Kakvo vam dobro čini što ćete nahraniti gladne, napojiti žedne ili posetiti robijaše u zatvoru? Prisetite se šta je rekao Sv. Pavle: "Ako bih pustio da moje telo bude

spaljeno i sva moja dobra dao da nahranim gladne, a nemao ljubavi..." Nisu bitne vaše akcije, već vaše biće. *Samo tada* možete da se upustite u akciju. Možete da učinite ili ne učinite nešto. Nećete biti sposobni za odluku sve dok se ne probudite. Pa ipak, sva energija koncentriše se na neophodnost menjanja sveta, a vrlo malo na to da se probudimo. Kada se jednom probudite, znaćete šta da učinite, a šta da ne učinite.

Neki mistici su veoma čudni, kao Isus, koji je jednom rekao nešto kao: "Ja nisam pozvan kod tih ljudi. Ograničavam se da u ovom trenutku učinim ono što moram. Kasnije možda." Neki mistici ne progovaraju. Drugi samo pevaju pesme. Neki od njih služe nekome. Oni su zakon za same sebe i tačno znaju šta treba da rade. "Neustrašivo se baci u bitku, a svoje srce položi pred stopala Gospodnja", to je ono o čemu govorim.

Zamislite da se ne osećate dobro i da ste grozno raspoloženi, a izašli ste u šetnju po prirodi. Pejsaž je divan, ali vi niste u odgovarajućem raspoloženju da biste uživali u tome. Nekoliko dana kasnije prođete istim predelom i uskliknete: "Sveti bože, gde sam bio onog dana kada nisam primetio sve ovo." Kada se čovek promeni, sve postaje divno.

Dešava se, na primer, da gledamo drveće i planine kroz prozore mokre od kiše, i sve nam izgleda maglovito i bezobrično. Dođe nam da izađemo da bismo preobrazili to drveće i planine. Pričekajte na trenutak - kad oluja prestane i vi pogledate kroz prozor, spontano ćete reći: sada je sve drukčije.

Mi vidimo ljude i stvari oko sebe ne onakve kakvi su, već kakvi smo mi. Eto zašto, kada dve osobe gledaju nešto ili nekoga, dolazi do dve različite reakcije. Mi vidimo stvari i druge ljude ne onakve kakvi su, već onakve

kakvi smo mi. Sećate li se one misli iz svetih spisa, po kojoj se sve menja u dobro za one koje vole Boga? Kad se najzad probudimo, ne trudimo se više da nam se dese

dobre stvari. One se dešavaju i to je sve. Iznenada, čovek f shvati da je sve dobro, šta god da mu se desi.

Pomislite na ljude sa kojima živite i koje biste voleli da promenite. Nalazite da su tužni, nepromišljeni, nepouzdani, neverni i šta god bilo. Ali kada se vi promenite, promeniće se i oni. To je čudesno i nepogrešivo izlečenje. Tog dana kada se vi promenite, promeniće se i oni. I vi! ćete ih videu na potpuno drugi način. Ko vam se činio • zastrašujuć, sada će vam izgledati zaplašen. Najednom, niko neće više imati moć da vam naudi. Niko neće imati; moć da izvrši pritisak na vas. To je slično kao kada neko ostavi knjigu na stolu, a ja je uzmem i kažem: "Vršiš pritisak na mene, ja sad moram da je uzmem ili ne uzmem." Ljudi se toliko trude da optuže sve druge oko sebe, da okrive sve druge, da okrive život, društvo, svoje najbliže. Na taj način, čovek se nikada neće promeniti -nastaviće da živi u svom košmaru i nikada se neće probuditi.

Sprovedite ovaj program hiljadu puta: a) postanite svesni negativnih osećanja koja su u vama; b) shvatite da su ta osećanja u vama, a ne u stvarnosti oko vas; c) ne smatrajate ih suštinskim delom svoga "ja" - te stvari dolaze i odlaze; d) shvatite: kada se vi promenite, sve će se promeniti.

Kako menjati sebe?

Ostaje još jedno važno pitanje: šta treba činiti da promenimo sebe? Imam iznenađenje za vas, zaista odličnu vest! Nije potrebno da učinite bilo šta. Što više činite, gore će biti. Potrebno je samo da shvatite.

Pomislite na nekog sa kim živite ili radite, a ko vam se ne sviđa, ko u vama budi negativna osećanja. Pokušajmo da shvatimo šta se događa. Prvo što treba shvatiti

je negativno osećanje u vama. Vi ste odgovorni za to negativno osećanje, a ne ta osoba. Neko drugi na vašem mestu ostao bi savršeno spokojan i dobre volje u prisustvu te osobe - ne bi bio dodirnut ni na koji način. Vi ste, međutim, pogođeni.

Sada pokušajte da shvatite i ovo: vi nešto očekujete od te osobe. Kažite joj onda: "Nemam nikakvo pravo da očekujem nešto od tebe." Kada to budete rekli, odbacićete svoja očekivanja. "Nemam pravo da očekujem nešto od tebe. Svakako, zaštitiću se od posledica tvojih akcija, ili tvog raspoloženja, ali ti možeš da radiš šta god hoćeš i da budeš šta god si izabrao da budeš. Nemam pravo da očekujem bilo šta od tebe." Posmatrajte šta vam se dešava, kada učinite to što sam vam rekao. Ako niste voljni da to kažete, onda stvarno treba još mnogo toga da otkrijete
0 svom egu. Pustite da diktator koji je u vama, tiranin u vama, ispliva na površinu. Mislili ste da ste duša od
čoveka, ali i ja i vi samo smo tirani, jedna mala varijanta maksime: "Ja sam magarac, ti si magarac." Ja sam diktator,
ti si diktator. Ja hoću da upravljam tvojim životom umesto tebe; hoću tačno da ti kažem kakav treba da budeš i kako
treba da se ponašaš, i biće bolje da se ponašaš kako sam ja odlučio, jer ću inače kazniti sebe, učinivši da iz mene
izbiju negativna osećanja. Prisetite se onog što sam vam rekao: svi smo ludi.

Jedna žena mi je pričala da je njen sin dobio nagradu u srednjoj školi; nagrada mu je data za uspehe u sportu
1 učenju. Žena je bila radosna zbog njega, ali malo joj je nedostajalo da mu kaže: "Nemoj previše da se raduješ toj
nagradi, jer nije rečeno da ćeš uvek biti tako uspešan." Bila je zbunjena, nije znala kako da spreči buduća ra
zočaranja svoga sina, a da mu pri tom ne pokvari slavlje. Hvala bogu, dečak će shvatiti, a u međuvremenu će i
majka postati mudrija. Nije važno ono što će mu ona reći ili neće reći. Sve zavisi od toga kakva će ona postati
- da li će biti u stanju da shvati, i da zna šta da kaže i

kada da kaže. Ta nagrada je rezultat takmičenja koje može biti okrutno, ako je bazirano na mržnji u odnosima sa ostalima. Ljudi postaju zadovoljni na bazi tuđeg nezadovoljstva, pobeđuje se *porazivši* nekoga.

Jedan američki lekar opisao je efekte takmičenja na svoj život. Pohađao je jednu

medicinsku školu u Švajcar-skoj, u kojoj je bilo i dosta američkih studenata. Lekar je ustanovio da su mnogi od tih studenata pretrpeli istinski šok kada su shvatili da ne postoje ocene, da ne postoje nagrade, nikakve liste najboljih, niti prvih i drugih u klasi. Hi se prolazilo, ili se padalo na ispitu. "Neki od nas nisu to uspeli da prihvate", govori on. "Postali smo gotovo paranoični, ubeđeni da se nešto krije iza svega toga." Zato su neki od studenata promenili školu. Oni koji su izdržali, iznenada su otkrili nešto čudno, što nikada nisu primetili na američkim univerzitetima. Neki studenti, i to oni najbolji, pomagali su drugima da polože ispite, dajući im svtega rešenja.

Njegov sin, međutim, pohađa medicinsku školu i govori mu kako u laboratoriji učenici često poremete mikroskopi tako da sledećem studentu treba bar tri četiri minuti da bi ga podesio. Takmičenje. Moraju biti uspešni, moraju biti savršeni. Lekar nam onda priča jednu, po njemu' istinitu anegdotu, koja bi mogla da posluži i kao parabola.

U jednoj američkoj varošici, ljudi su se uveče okupljali da sviraju. Postojao je saksofonista, bubnjar i violinista. To su bili stariji ljudi. Okupljali su se radi druženja i zbog čiste radosti da muziciraju, iako nisu bili posebno daroviti. I tako su uživali u uzajamnom druženju, lepo se zabavljajući, sve dok jednog dana nisu resili da izaberu novog direktora, ambicioznog čoveka, koji im je rekao: "Hej, ljudi, treba da održimo koncert, treba da pripremimo koncert za čitav grad." Zatim je otpustio nekog ko nije dobro svirao, angažovao neke profesionalne muzičare, napravio čitav orkestar i njihovo ime počelo je da se po-

javljuje po novinama. Čarobno, zar ne? I tako su resili da odu u veliki grad da bi i tamo svirali. Ali, neki od najstarijih muzičara samo što nisu zaplakali. Govorili su: "Bilo je tako lepo, u stara vremena, kada smo čak i loše svirali, ali smo uživali u tome." I tako je okrutnost ušla u njihov život, ali niko je nije prepoznao. Shvatate li dokle seže ludilo kod ljudi?

Neki od vas pitali su me šta sam mislio kad sam rekao: 'Ti možeš da učiniš šta god želiš i ostaneš ono što jesi, ali ja ću se zaštiti, biću ono što jesam." Drugim recima, neću ti dozvoliti da manipulišeš sa mnom. Živeću svoj život, ići ću svojim putem, biću slobodan da mislim ono što hoću, da idem za svojim sklonostima i ukusima. Reći ću ti ne, ako osetim da ne želim da budem u tvom društvu. To neće biti zbog negativnih osećanja koja izđzr ivaš u meni, jer to se više neće desiti - nećeš više imati nikakvu moć nada mnom. Jednostavno, možda će mi više odgovarati društvo nekih drugih ljudi. Dakle, ako me možda upitaš: "Šta kažeš da odemo u bioskop večeras?" odgo-voriću: "Žao mi je, ali više volim da odem s nekim drugim. Njegovo društvo mi je prijatnije od tvog." I to je to. Predivno je umeti da se kaže ne drugim ljudima. To je deo buđenja. Deo buđenja je živeti sopstveni život po svojoj volji. I upamtite: to *nije* egoizam. Egoizam je očekivati da neko drugi živi svoj život kako vi smatrate za shodno, po vašoj volji. To jeste egoizam. Ali živeti svoj život kako mi smatramo za shodno nije egoizam.

Egoizam izvire iz očekivanja da će neko drugi živeti svoj život da bi se prilagodio vašem ukusu, ili vašem ponosu, ili vašoj zaradi ili vašem zadovoljstvu. To je stvarno egoizam, zato ću se zaštititi. Neću se osećati dužnim da budem sa tobom, ni da pristajem na ono što tražiš °d mene. Ako mi je tvoje društvo prijatno, uživaću u njemu, ne postajući ovisnik od toga. Ali neću te više izbegavati zbog negativnih osećanja koje si budio u meni. Nemaš više tu moć.

Buđenje

Buđenje bi trebalo da bude iznenađenje. Kad se ne nadamo da će nam se nešto desiti, a to se desi, ostajemo zapanjeni. Kada je Vebsterova žena zatekla svog muža kako ljubi sobaricu, rekla mu je da je jako iznenađena. Vebster, kao čovek koji je vrlo pedantan u

upotrebi odgovarajuće reci (što je razumljivo, jer je napisao čitav rečpik); uzvratio je: "Ne, draga, ja sam iznenađen, a ti si zapanjena."

Neke osobe gledaju na buđenje kao na cilj. Rešene su da stignu do njega i kažu: "Ne želim da budem srećan dok se ne probudim." U tom slučaju, bolje da ostanete takvi kakvi ste, da biste jednostavno ostali svesni kakvi ste u stvari. Jednostavna svesnost je sreća, nasuprot truda da stalno reagujete. Ljudi reaguju tako brzo zato što nisu svesni. Shvatićete jednom da postoje prilike kada se mora reagovati, čak i kad smo svesni, kada shvatamo. Ali, kako svesnost raste, reagujemo sve manje, a delamo sve više.

Jedan učenik rekao je svom duhovnom učitelju da odlazi u jedno udaljeno mesto radi meditacije, i da se nada kako će se vratiti prosvetljen. I tako je, svakih šest meseci, učenik slao učitelju pismo da ga obavesti o svom napretku. U prvom pismu je pisalo: "Sada shvatam šta znači izgubiti sebe." Učitelj ga je pocepao i bacio u korpu za otpatke. Posle šest meseci stiglo je novo pismo u kome je pisalo: "Sada osećam sva živa bića." Učitelj ga je pocepao. U trećem pismu je pisalo: "Sada shvatam tajnu jednog i množine." I to je pocepano.

To je trajalo četiri godine, a onda su pisma prestala da stižu. Posle nekog vremena, učitelj je postao radoznao i, kako je jedan putnik išao ka tom udaljenom mestu, učitelj ga je zamolio da vidi šta je sa učenikom. Na kraju

je stiglo pismo od učenika. Pisalo je: "Zar je to važno?" Kada ga je učitelj pročitao, uskliknuo je: "Uspeo je! Uspeo je! Najzad je shvatio! Shvatio je!"

Postoji jedna priča o vojniku na bojnom polju koji iznenada odbaci svoju pušku, podiže neko parče hartije i gleda u njega. Zatim ga baci i traži novo parče hartije. Oficiri onda kažu: 'Taj čovek izlaže opasnosti svoj život. Treba mu pomoći." Odvode ga u bolnicu i psihijatri se pozabave njime. Ali lečenje kao da nema nikakvog efekta. On samo luta hodnicima, pronalazi papiriće, gleda u njih i onda ih odbacuje. Na kraju rese da ga treba otpustiti iz vojske. Pozovu ga i uruče mu otpusnu listu. On je uzme, pogleda, i uzvikne: To je to! Pronašao sam!"

Postanite, dakle sve svesniji svoje aktuelne situacije, kakva god bila. Prestanite da budete diktatori, prestanite primoravati sebe da idete u određenom pravcu. Samo ta-ko, pre ili kasnije, shvatićete jednog dana da

ste samo svesnošću postigli to što ste prethodno sa toliko truda tražili.

Kakva je pramenjena ličnost?

U vašoj potrazi za svesnošću ne postavljajte zahteve. To je manje-više kao pokoravati se saobraćajnim znacima. Ako se ne obazirete na ove znake, plaćate kaznu. U Americi se vozi desnom, u Engleskoj i Indiji levom stranom. U suprotnom, plaća se kazna. Tu nema mesta za po-vređena osećanja, zahteve ili očekivanja - pokoravamo se saobraćajnim znacima i to je sve.

Pitate me gde je u svemu tome samilost, gde je ose-ćanje krivice i slično. Saznaćete kada se probudite. Ako u ovom trenutku osećate krivicu, kako bih vam to uopšte objasnio? Kako biste uopšte znali šta je samilost?

Znate, ljudi ponekad vole da oponašaju Isusa, ali kada majmun uzme da svira saksofon to ga ne pretvara u muzičara. Ne može se oponašati Isus imitirajući njegovo spoljno ponašanje. Treba biti Isus, samo biste tada tačno znali šta treba učiniti u određenoj situaciji, sve to u skladu sa vašim temperamentom i karakterom, kao i tempera-mentom i karakterom osobe s kojom imate posla. Ali, da biste to učinili, morate *biti* ono što je bio Isus. Oponašanje vas nikud neće odvesti.

Ako mislite da samilost uključuje sladunjavost, onda meni apsolutno nije moguće da vam opišem samilost, jer samilost može biti veoma opora. Samilost može biti ve-oma gorka, može da vas šokira, može da zasuče rukave i da vas operiše. Samilost se može javiti u mnogim vidovima. Svakako može biti veoma blaga i nežna, ali se to nikad ne zna. Tek kada postanete ljubav - drugim recima, kada odbacite afekte i iluzije - tada ćete "znati". Što se manje budete poistovećivali sa svojim egom, bićete sve više u skladu sa svima i svime. Znate li zašto? Zato što se nećete više bojati da ćete biti povređeni ili odbačeni. Nećete više želeti da bilo koga impresionirate. Uspevate li da zamislite kakvo je olakšanje kada ne moramo više nikoga da impresioniramo? Ah, kakvo olakšanje! Najzad sreća! Ne oseća se više neodoljiva potreba da objašnjavamo stvari. Sve ide kako treba. Šta ima da se objašnjava?

Ne oseća se više ni neodoljiva potreba da

tražimo izvinjenje. Hiljadu bih puta više voleo da čujem od vas: "Probudio sam se", umesto:" Žao mi je". Hiljadu bih puta više voleo da čujem od vas: "Probudio sam se posle našeg poslednjeg susreta; ono što sam ti učinio neće se više ponoviti," umesto: "Strašno mi je žao zbog onoga što sam ti učinio." Zašto bi bilo kome trebala vaša izvinjenja? Razmislite o tome. To je široko polje istraživanja. Čak i ako je neko bio zao prema vama, nema mestu izvinjenju.

Niko nije bio zao prema vama. Možda je neko bio zao prema onome što je *mislio* da ste vi, ali ne prema

vama. Niko vas ne odbacuje - ljudi samo odbacuju ono gto *misle* da ste vi. Ali takvo zaključivanje može biti drukčije primenjeno - na isti način niko vas ne prihvata, Sve dok se ljudi ne probude, oni samo prihvataju ili odbacuju predstavu koju imaju o vama. Formirali su neku ideju o vama, i odbacuju ili prihvataju samo nju.

Shvatate li koliko je poražavajuće produbljivanje ovog aspekta? Možda je čak previše oslobađajuće. Ali kako postaje lako voleti druge ljude kada se shvati sve ovo! Kako je lako voleti sve oko sebe, kada se ne poistovećujemo sa predstavom koju imaju o nama! Postaje zaista lako voleti ih, voleti sve ljude.

Ja posmatram "sebe", ali ne mislim na sebe. Zato što je misleći ego prepun loših misli. Međutim, kada posmatram sebe, svoj ego, neprekidno sam svestan da se radi samo o odrazu. U stvarnosti, ne misli se na svoje "ja", ili svoj ego. To je kao čovek koji vozi automobil - taj čovek svakako ne želi da se liši svesti samog automobila. U redu je izgubiti se u fantazijama, ali bez gubljenja svesti o onome Što je oko vas. Treba uvek biti na oprezu.

To je kao majka koja spava - ne čuje avione koje bruje iznad njene kuće, ali oseća i najmanje komešanje svog deteta, i u tom smislu je budna. Ne može se ništa govoriti o stanju budnosti - može se govoriti samo o stanju uspavanosti. O stanju budnosti mogu se dati samo naznake.

Ništa se ne može kazati o sreći - sreća ne može biti definisana, ono što može biti definisano je nesreća. Odbacite nesreću i saznaćete. Ljubav ne može biti defmisana, odsustvo ljubavi može. Odbacite odsustvo ljubavi, odbacite strah i znaćete. Voleli bismo da znamo kakav je neko kada se probudi, ali saznaćete samo kad to postignete.

Da li možda govorim kako ne treba ništa da očekujemo od svoje dece? Rekao sam: "Nemate pravo da očekujete nešto." Pre ili posle, to dete će morati da se oslobodi

od vas, sledeći svoj put. Tada nećete imati više nikakvo! pravo nad njim. U suštini, to nije vaše dete, i nikada toj nije bilo. Ono pripada životu, a ne vama. Niko i ništa vam ne pripada. Ono o čemu govorimo je vaspitanje vašeg deteta. Ako hoćeš ručak, biće bolje da dođeš za sto između dvanaest i jedan, inače nećeš dobiti ručak. U ovoj kući je takav red. Ako ne stigneš na vreme, nema ručka. Slobodan si, istina, ali moraš da snosiš posledice.

Na *kraju je samo hitanje*

Svi me pitaju šta se dešava kada čovek na kraju stigne do svesnosti. Da li je to radoznalost? Uvek se pitamo kako bi se neka stvar uklopila u određeni sistem ili dal li bi neka druga imala smisla u određenom kontekstu, ili kakvo će biti naše iskustvo kada stignemo. Krenite, pa ćete znati. To se ne može opisati.

Na Istoku se često kaže: "Oni koji znaju, ne govore; oni koji govore, ne znaju." Ne može se govoriti. Može se govoriti samo o suprotnom. Učitelj vam ne može podariti istinu; istina se ne može izraziti recima, nekom formulom. To nije istina. To nije stvarnost. Stvarnost se ne može! izraziti formulom. Učitelj može samo da vam ukaže koje l su vaše greške. Kada odbacite svoje greške, spoznaćetej istinu. Ali ni tada nećete moći da je izreknete.

Ovo su uobičajena učenja nekih velikih mistika. Tomal Akvinski nije pred kraj svog života ni pisao ni govorio -J shvatio je. Mislio sam da je njegovo čuveno ćutanje trajale samo nekoliko meseci, ali su to u stvarnosti bile čitave! godine.

To je kao kada biste me, nikada ne okusivši zeleni; mango, pitali: "Kakav mu je ukus?" Ja bih vam možda] odgovorio: "Opor", ali dajući vam jednu reč zaveo bih vaši na pogrešan put. Pokušajte da shvatite, većina ljudi nije j

preterano mudra: lepi se na reci - na reci svetih spisa, na primer - i sve shvata naopako.

"Opor", kažem, a vi pitate: "Opor kao limun ili kao dunja?" "Ne, nije opor kao limun, opor je kao mango", kažem. "Ali, ja ga nikad nisam probao", uzvraćate. Šteta!

Međutim, vi nastavljate svojim putem i pišete čitavu doktorsku tezu o toj temi. Da ste probali mango, ne biste to učinili, zaista. Napisali biste doktorsku tezu o nečemu drugom, ali ne o mangu. A tog dana, kada najzad okusite zeleni mango, kazaćete: "Bože moj, ispao sam smešan. Nije trebalo da napišem tu tezu." Identično kao što je učinio Toma Akvinski,

Jedan veliki nemački filozof i teolog napisao je čitavu knjigu o ćutanju Tome Akvinskog. Toma Akvinski je jednostavno utonuo u ćutanje. Nije govorio. U uvodu svoje Summa *theologiae* rekao je: "Govoreći o Bogu, ne možemo reći šta je, već samo šta nije. Na isti način ne možemo govoriti kakav je, već kakav nije." Taj koji govori nije orijentalni učitelj žena, već katolički sveštenik, vekovima priznat kao vrhunski teolog. U drugoj prilici, Sveti Toma je rekao: Bog je nespoznatljiv. Stvarnost, Bog, istina, ljubav su nespoznatljivi - što znači da ne mogu biti obuhvaćeni racionalnim umom. Ovo treba da okonča mnoga pitanja koja nam ljudi postavljaju, jer večito živimo u iluziji da nešto znamo. Nije tako. Nismo sposobni da saznamo.

Šta je onda sveti spis? To je samo znak, putokaz, ali nije opis. Fanatizam iskrenog vernika koji je ubeđen da sve zna, ponekad *izaziva,* veće zlo nego što to mogu udružene snage dve stotine kriminalaca. Zastrašujuće je vi-deti ono što mogu da učine iskreni vernici, baš zato misle da znaju. Zar ne bi bilo divno kada bismo imali svet u kome bi svi govorili: "Ne znamo." Pala bi jedna velika barijera. Zar to ne bi bilo čudesno?

Jedan čovek koji je rođen šlep dođe i upita me: "Šta Je to što nazivate zeleno?"

Kako se može opisati zelena boja nekome ko je od rođenja šlep? Koriste se analogije. I tako mu kažem: "Zelena boja je slična prijatnoj muzici." "A", kaže on, "kao prijatna muzika." "Da", odgovorim, "kao blaga i prijatna muzika." Prilazi mi zatim drugi slepac i pita me: "Šta je zelena boja?" Kažem mu da je to kao glatki somot, vrlo mekan i gladak na dodir.

Sledećeg dana vidim dvojicu ljudi kako

tuku jedan drugog flašama po glavi. Jedan viče: "To je kao prijatna muzika." A drugi: 'To je kao glatki somot." Nijedan od njih dvojice ne zna o čemu govori, jer bi inače zatvorio usta.

Stvari baš tako stoje. Čak i gore - uzmimo da nam jednom bude omogućeno da posetimo nekog od tih sle-paca i upitamo ga: "Ti sada znaš Šta je zelena boja, zar ne?" a on odgovori: "Istina, jutros sam je dugo slušao!"

Činjenica je da ste okruženi Bogom, i to ne vidite, jer "znate" nešto o Bogu. Poslednja barijera koja stoji između vas i vizije Boga je vaša predstava o Bogu. Gubite Boga zato što mislite da nešto znate. To je užasan aspekt religije. Eto Šta su govorili jevanđelisti - vernici su "znali" i zato su odbacili Isusa. Najviša spoznaja Boga je spoznati, ga kao nespoznatljivog. Zaista se previše govori o Bogu - svet ne može više da izdrži. Premalo je svesnosti, premalo ljubavi, premalo sreće, ali nema svrhe govoriti o tome. Premalo je odbacivanja iluzija, grešaka, afekata i okrutnosti. Premalo je svesnosti. Od toga pati svet, ne od pomanjkanja religije. Religija bi trebalo da nam pruži zaštitu od pomanjkanja svesnosti i sposobnosti za buđenje.

Pogledajte do kog smo stepena degenerisanosti do-speli. Dođite u Indiju i videćete kako se ljudi masovno ubijaju zbog religije. To vidite na sve strane. "Onaj koji zna, ne govori; onaj koji govori, ne zna." Sva otkrića, koliko

god božanska bila, nisu više od prsta uperenog ka Mesecu. Kao što kažu na Istoku: "Kada mudrac pokazuje ka Mesecu, idiot vidi samo njegov prst."

Francuski pisac Žan Giton mnogi je radikalniji-svojim užasnim komenatarom: "Često koristimo prst da bisrrto iskopali oko."

Gde je spas? Svesnost, svesnost! Izlečenje je u sves-nosti; istina je u svesnosti; spas je u svesnosti; ljubav je u svesnosti; buđenje je u svesnosti.

Potrebno je da govorim o recima i pojmovima da bih vam nešto objasnio. Kada gledamo neko drvo, mi ga u stvari ne vidimo. Mislimo da ga vidimo, ali ga ne vidimo. Kada gledamo neku osobu, u stvari je ne vidimo, samo mislimo da je vidimo. Ono što vidimo je nešto što smo fiksirali u svom umu. Stičemo određeni utisak i držimo se tog utiska, i dalje gledajući nešto ili nekoga kroz filter prvobitnog utiska. Mi to činimo sa gotovo svim stvarima.

Ako ovo shvatite, shvatićete veličanstvenost i lepotu svesnosti u odnosu na sve što nas okružuje. Jer stvarnost je tu - "Bog", šta god to značilo, je tu. Sve *je tu.* Sirota ribica u okeanu kaže: "Oprosti, tražim okean. Možeš li mi reći gde se nalazi?" Patetično, zar ne? Kada bismo samo otvorili oči i pogledali oko sebe, shvatili bismo.

Kako izgubiti sebe?

Vratimo se na onu prekrasnu misao jevanđeliste, koji govori o gubljenju i pronalaženju sebe. To je nešto što nalazimo u većem delu religiozne književnosti, u čitavoj duhovnoj i mističkoj književnosti.

Kako izgubiti sebe? Jeste li ikada nastojali da izgubite nešto? Tačno - što se više nastoji, sve je teže. Stvari se gube onda kad se čovek ne trudi da to učini. Nešto se gubi kada nismo svesni toga. Ali kako se može umreti u

samom sebi? Govorim o smrti, ne o samoubistvu. Nijj nam rečeno da ubijemo sebe, već da umremo. Ako iza-f zovemo bol i patnju u sebi, to bi značilo poraziti same sebe. To bi bilo kontraproduktivno, jer je čovek najviše! obuzet sobom kada pati. Najviše smo obuzeti sobom kada) smo depresivni. Međutim, najspremniji smo da zabora-I vimo sebe kada smo srećni, kad smo radosni. Sreća nas *l* oslobađa samih sebe. Patnja, bol, tuga i potištenost su i stanja koja nas vezuju za same

sebe.

Pokušajte da zamislite koliko ste svesni postojanja] svoga zuba kada vas boli. Kada ne patite od zubobolje, j ne znate čak ni da imate zube ili da uopšte imate glavu. • Međutim, kada glava hoće da vam prsne od glavobolje,] sve se potpuno menja.

Prema tome, očigledna je zabluda misliti kako je pravi način da negiramo same sebe taj što ćemo izazvati bol u sebi, prepustivši se poništavanju i usmrđivanju sebe, kako je to po tradicionalnom uverenju. Negirati sebe, um-reti u sebi, izgubiti sebe, znači shvatiti svoju pravu prirodu. Kada se to učini, lažno "ja" se gubi, iščezava.

Uzmimo da jednog dana neko uđe u moju sobu i ja mu kažem: "Samo napred. Predstavite se." "Ja sam Napo-leon", odgovori on. A ja: "Ne onaj Napoleon..." "Baš tako, Bonaparta, francuski imperator." "Drago mi je!" kažem, misleći u sebi: bolje da pripazim na ovog tipa. "Rasko-motite se, vaše veličanstvo."

"Eto, rekli su mi da ste izuzetni duhovni učitelj. Ja imam duhovni problem. Zabrinut sam i teško mi je da verujem u Boga. Vidite, moje trupe su poražene u Rusiji i već noćima ne spavam, pitajući se kako će se sve to završiti", kaže mi on.

Ja mu odgovorim: "U redu, vaše veličanstvo. Siguran sam da bih mogao da učinim nešto kako bih olakšao vaš problem. Preporučio bih vam da pročitate šesto poglavlje Jevanđelja po Mateji: 'Pogledajte ptice u polju... ne seju i ne žanju.'"

Kada smo stigli do ove tačke, pitam se ko je luđi, ja ili on. Bez obzira na to, prihvatam ovog luđaka. To je ono što čini mudri učitelj na početku - prihvata vas i ozbiljno razmatra vaše probleme. Možda vam čak obriše poneku suzu. Vi ste ludi, ali još to ne znate. Ali, ubrzo će doći trenutak kada će vam iznenada istrgnuti tepih ispod nogu i reći vam: "Dosta je! Ti nisi Napoleon."

U čuvenim dijalozima Svete Katarine Sijenske pri-poveda se da joj je Bog rekao: "Ja sam Onaj koji jeste; ti si ona koja nije." Jeste li ikad doživeli svoje nebiće?

Na Istoku, to je predstavljeno slikom igrača i igre. Bog je predstavljen kao igrač, a božije stvaranje kao njegova igra. Jer, Bog nije veliki igrač, a vi mali igrač. Ne. Vi uopšte niste igrač. Vi *ste* igram'/ Jeste li ikada iskusili nešto slično?

I tako, kada se taj luđak vrati u samog sebe i shvati da nije Napoleon, on ne prestaje da postoji, on i dalje postoji, ali iznenada shvati da je nešto drugo od onoga što je mislio da jeste.

Izgubiti sebe znači iznenada shvatiti da smo nešto drugo od onoga što smo mislili da jesmo. Mislili ste da ste centar sveta - sada se osecate kao satelit. Mislili ste da ste igrač, sada osecate da ste igra. Sve su to samo analogije, slike, tako da ih ne treba shvatiti bukvalno. One vam daju samo sugestiju, samo su putokaz, ne zaboravite.

Šta je najvrednije u nama?

Pređimo na jednu drugu ideju - o ličnoj vrednosti. To je vrlo kompleksno pitanje. Lična vrednost ne znači vrednost sebe, našeg lažnog "ja". Otkud potiče vrednost sebe? Da li možda potiče iz uspeha u poslu? Da li potiče iz posedovanja gomile novca? Da li potiče od sposobnosti

da se privuku mnogi muškarci (ako ste žena), ili mnoge žene (ako ste muškarac)? Kako je krhko sve to, kako je prolazno! Kada govorimo o vrednosti samog sebe, ne govorimo u suštini o načinu na koji smo odraženi u mentalnom ogledalu drugih ljudi, zar ne? Ali, moramo li da zavisimo od toga? Ljudi shvate svoju ličnu vrednost tek kada prestanu da se poistovećuju ili definišu svoje "ja" u svedu tih efemernih stvari.

Ja nisam lep zato što svi kažu da sam lep. U stvarnosti nisam ni lep ni ružan. To su stvari koje dolaze i prolaze. Sutra se mogu

najednom pretvoriti u groznu kreaturu, ali "ja" ostaje uvek "ja". Uzmimo da se nakon toga pod-vrgnem plastičnoj operaciji i postanem prelep. Da li možda "ja" postaje prelepo?

Potrebno je posvetiti mnogo vremena ovim razmišljanjima. Ja sam ih bacio pred vas na gomilu, ali ako odvojite dovoljno vremena da shvatite sve što sam vam rekao, zadržavši se na ovim mislima, otkrićete zlatni rudnik. Ja to znam, jer kad sam prvi put stvarno uronio u sve ove ideje, zaista sam otkrio blago.

Prijatna iskustva čine život prekrasnim. Bolna iskustva vode sazrevanju. Prijatna iskustva čine život lepim, ali sama po sebi ne vode razvoju. Ono što vodi razvoju jesu bolna iskustva. Patnja stavlja prst na neki deo vas koji se još nije razvio, koji treba da raste, da se menja i preobražava. Kada biste znali kako da upotrebite tu patnju, koliko biste se razvili!

Zadržimo se prvo na psihološkoj patnji, na svim negativnim osećanjima u vama. Ne gubite svoje vreme na samo jednom od njih - već sam vam rekao šta možete da učinite s takvim osećanjima. Pokušajte da posmatrate razočaranje koje osećate kada stvari ne idu onako kako ste vi hteli! Ne skrećem vam pažnju na to da bih vas u bilo kom smislu osudio (tada biste se samo upetljali u mržnju prema sebi). Posmatrajte sebe i svoje razočaranje kao da posmatrate neku drugu osobu. *Gledajte* to ražo-

čaranje, tu potištenost koju osećate kad vas kritikuju. Šta to govori o vama?

Jeste li ikad čuli za čoveka koji je tvrdio: "Ko je rekao da briga ničemu ne služi? Služi, nego šta. Svaki put kad brinem zbog nečega, to se ne desi!"

Lepo, *njemu* je sigurno poslužila. Ima i onaj koji kaže: "Neurotičar je osoba koja brine zbog nečega što se nije dogodilo u prošlosti. On nije kao mi, normalni ljudi, koji brinemo zbog nečega što se neće desiti u budućnosti."

Eto kako stoje stvari. Ta briga, ta napetost, šta govore o vama?

Negativna osećanja, sva negativna osećanja, korisna su da bi se postigla svesnost, da bi se shvatilo. Ona vam daju mogućnost da ih osetite, da ih posmatrate spolja. U početku, potištenost će i dalje biti prisutna, ali presekli ste nit koja vas je sjedinjavala sa njom. Postepeno, shva-tićete potištenost. Uporedo s razumevanjem, ona će se postepeno gubiti, sve dok ne iščezne.

Pre prosvetljenja bio sam depresivan. Posle prosvet-Ijenja i dalje sam depresivan, ali

malo-pomalo ili brzo, ili iznenada, stiže se u stanje budnosti, a to je stanje u kome se potpuno odbacuju želje. Podsetite se šta sam podrazumevao pod željama i zahtevima. Smisao je bio ovaj: "Sve dok ne osvojim sve ono što želim, odbijam da budem srećan." Podrazumevam, dakle, slučajeve u kojima sreća zavisi od ostvarenja naše želje.

Treba li potiskivati želje?

Ne pokušavajte da potisnete svoje želje, jer biste rizi-kovali da postanete apatični. Bili biste lišeni energije i to bi bilo užasno. Želja je, u zdravom smislu reci, energija, a što više energije imamo, utoliko bolje. Zato ne potiskujte želju - shvatite je. Shvatite je. Ne trudite se toliko da je ostvarite, koliko da je shvatite.

Nemojte se jednostavno odricati predmeta svojih lja - shvatite ih, sagledajte ih u njihovom istinskom svetlu.l Sagledajte kolika je njihova stvarna vrednost. Jer, ako se l zadržimo na tome da potisnemo svoju želju, nastojeći dal se odreknemo predmeta želje, najverovatnije ćemo ostati! vezani za nju. U suprotnom, ako je posmatramo i sa-j gledamo koliko je ona uopšte vredna, ako shvatimo daj nam samo utire put ka nesreći, razočaranju i depresiji, l tek tada se želja preobražava u to što nazivam "ono čemu] dajem prednost".

Kada se živi sa onim čemu dajemo prednost, ne do- j pustivši da sopstvena sreća zavisi od toga, tek tada smo zaista probuđeni. Krećemo se ka stanju budnosti. Budnost, sreća - nazovite to kako vam odgovara - je stanje j odsustva iluzija, stanje u kome se stvari ne gledaju kroz prizmu onoga *što smo i kako smo,* već kakve one *jesu,* u. onoj meri u kojoj je to moguće jednom ljudskom biću. Odbacite iluzije, sagledajte svet oko sebe i konačno ćete' videti stvarnost, živećete.

Svaki put kad smo nesrećni, nešto je pridodato stvar-] nosti. Taj prirepak nas čini nesrećnim. Ponavljani: vi ste odgovorni za to, vi ste nešto dodali, negativna reakcija unutar vas. Preko svoje reakcije, vi nešto dodajete. I ako razmotrite to što ste dodali, videćete da je to uvek neka iluzija, neka potreba, neko očekivanje, neki zahtev. Uvek. Iluzije se sve više umnožavaju. Ali kada jednom krenete u pravom smeru, sami ćete to uočiti.

Uzmimo, na primer, čestu iluziju, grešku u mišljenju, da ćete se, ako promenite svet oko sebe, i vi promeniti. Ne možemo se promeniti ako samo menjamo spoljašnji svet. Ako nađete

novi posao, ili novog bračnog druga, ili novu kuću, ili novog duhovnog učitelja, sve to ne znači da ćete se vi promeniti. To je kao kada biste hteli da promenite svoj rukopis tako što ćete promeniti penkalo. Ili da promenite svoj način razmišljanja tako što ćete pro--meniti šešir.

Očigledno je da se takvim promenama u svetu oko sebe mi u suštini ne menjamo, pa ipak većina ljudi ulaže svu svoju energiju u nastojanja da prilagodi spoljni svet sopstvenom ukusu, navikama i potrebama. Ponekad uspevamo u tome - dobije se pet minuta predaha - ali ostajemo napeti čak i u tim trenucima predaha, jer život teče dalje bez zaustavljanja, život se neprekidno menja. Prema tome, ako hoćete da živite, ne možete biti fiksirani u jednoj tački. Ne postoji nikakav oslonac na koji biste mogli da položite glavu. Morate da pratite tok samog života. Kao što je rekao Konfučije: "Onaj koji želi da bude neprekidno srećan mora često da se menja."

Život juri mimo nas, prolazi. Ali mi i dalje gledamo unazad, zar ne? Kačimo se za prošle događaje i sadašnje događaje. Međutim, kaže se: "Kada se ruka položi na plug, ne može se okrenuti unazad."

Hoćete li da uživate u nekoj melodiji? Hoćete li da uživate u simfoniji? Nemojte se ograničiti samo na poneki akord muzike. Ne ograničite se samo na nekoliko nota. Pustite ih da prolaze, pustite da teku. Čitavo uživanje u nekoj simfoniji je samo u vašoj spremnosti da pustite note da protiču. U suprotnom, ako bi neki poseban akord uzburkao vašu maštu i vi doviknuli orkestru: "Produžite da svirate taj akord, nemojte prestati!" to ne bi više bila simfonija.

Znate li za onu priču o Nasradin-hodži? On je svoje mističko učenje širio pričajući zabavne priče. Glavni lik u ovim pričama uvek je on, Nasradin.

Jednog dana, Nasradin je sedeo sa gitarom i svirao stalno istu notu. Posle nekog vremena, oko njega se skupila gomila sveta (to se dešavalo na pijačnom trga) i neko mu je rekao: "Lepa je ta nota koju sviraš, hodža, ali zašto ne sviraš i nešto drugo, kao ostali muzičari?"

"Oni su budale!" uskliknuo je Nasradin. "Samo traže i traže pravu notu, a ja sam je našao."

Kako živeći *sada i ovde?*

Kada. se vežemo za nešto, život je uništen; kada se zakačimo za nešto, prestajemo da živimo. To piše na svim stranicama Jevanđelja. Pokušajte da shvatite. Shvatite još jednu iluziju - sreća nije adekvatna emociji, ushićenju. Verovanje da neka emocija izvire iz zadovoljenja želje je samo nova iluzija. Želja donosi samo brigu i napetost i, pre ili kasnije,

rezultati opijenosti isplivaće na površinu. Kada smo dovoljno patili, tada smo spremni da shvatimo. Vi se hranite emocijama - to je kao hraniti trkačkog konja tortama i vinom. Trkački konj se ne hrani tako. To je kao hraniti ljudska bića drogama. Ali sa drogama se ne može napuniti stomak. Ono što je potrebno je dobar obrok, solidan, hranljiv, i nešto za piće. To treba sami da shvatite.

Iluzija je da neko drugi može sve to učiniti umesto vas, da neki mudrac ili učitelj može to da obavi za vas. Čak ni najveći duhovni učitelj na svetu ne može učiniti ni jedan korak umesto vas. Sve morate sami.

Sveti Avgustin je to lepo izrazio: "Sam Isus Hrist nije mogao ništa da učini za mnoge među onima koji su ga slušali." Ili da ponovo citiram onu divnu arapsku izreku, koja kaže: "Priroda kiše je uvek ista, pa ipak od nje raste trnje u pustinji i cveće u basu." *Vi* ste taj koji mora nešto da učini. Niko drugi ne može vam pomoći. *Vi* ste taj koji treba da svari hranu koju pojede, vi ste taj koji treba da shvati. Niko drugi ne može da shvati umesto vas. Vi ste taj koji treba da traži. Niko drugi ne može da traži umesto vas. Ne možete se osloniti ni na koga, u traženju istine, ljubavi, svoga "ja".

Postoji jedna velika iluzija, a to je da je veoma važno da budemo poštovani, da budemo voljeni i cenjeni, da budemo važni. Mnogi govore da je u nama usađena prirodna potreba da budemo voljeni i cenjeni, da pripadamo

nekome. To je laž, neistina. Odbacite ovu iluziju i bićete srećni. Mi imamo prirodnu potrebu za slobodom, imamo prirodnu potrebu da volimo, ali ne i da *budemo voljeni.*

Ponekad, na mojim psihoterapeutskim seansama, suočavao sam se sa jednim vrlo čestim problemom: "Niko me ne voli, kako onda mogu da budem srećan?" Tada ja objašnjavam toj osobi: "Hoćete li možda da kažete kako ne postoji ni jedan trenutak u kome zaboravljate da niste voljeni, kada se opustite i osećate se srećno?" Naravno da postoji.

Jedna žena, na primer, sva se unela gledajući neki film. Reč je o nekoj komediji, žena se smeje i raduje, i u tom blagoslovenom trenutku zaboravila je da se podseti kako je niko ne voli, niko je ne voli, niko je ne voli. Srećna je! Zatim izlazi iz bioskopa i prijateljica sa kojom je gledala film odlazi s nekim momkom, ostavivši je samu. I tako ona počne da razmišlja: "Sve moje prijateljice imaju momka, a ja nemam nikog. Kako sam nesrećna. *Niko me ne* voli/"

U Indiji, mnogi siromašni ljudi počeli su da nabavljaju sebi tranzistore, koji su tamo luksuz. "Svi imaju radio", kažu, "ali ja ga nemam. Tako sam nesrećan." Dok ljudi nisu počeli da kupuju radio-aparate, svi su bili savršeno srećni bez njih. Isto važi i za vas - sve dok vam neko nije rekao da ne možete biti srećni ako niste voljeni, željeni ili privlačni za nekoga.

Kroz dodir sa stvarnošću postaje se srećan. Eto šta donosi sreću - dodir sa stvarnošću, trenutak po trenutak. Tu ćete pronaći Boga; tu ćete pronaći sreću. Ali većina ljudi nije spremna da čuje takve stvari.

Iluzija je da spoljašnji događaji imaju moć da nas ugroze, da drugi ljudi imaju moć da nam nanesu zlo. Nije tako. Samo im mi dajemo moć da to učine.

Još jedna iluzija - da ste vi sve te etikete koje vam drugi ljudi nalepljuju ili koje ste sami sebi nalepili. Niste, niste! Ne treba, dakle, da se kačite za njih.

Jednog dana, kada mi neko bude rekao da sam genije i kada to budem shvatio ozbiljno, naći ću se u velikoj nevolji. Shvatate li zašto? Zato što ću od tog trenutka postati napet. Moraću da održim nivo situacije, da odgovorim na očekivanja. Posle svakog predavanja moraću da proverim: "Da li vam se dopalo predavanje? Mislite li i dalje da sam genije?"

Dakle, jedina stvar koju treba učiniti je da uklonite svaku etiketu! Izbrišite ih i bićete slobodni! Nemojte se poistovećivati sa tim

etiketama. One predstavljaju ono što misli neko *drugi,* ono što je neko u određenom trenutku video u vama. Da li ste zaista genije? Da li ste uvrnuti? Da li ste mistik? Da li ste ludi? Šta je to važno, u suštini? Važno je da nastavimo da budemo svesni, da živimo ovaj život, trenutak po trenutak. Kako su divne one reci Jevanđelja: "Pogledajte ptice na nebu - ne seju, ne žanju, ne odlažu u ambare... pogledajte ljiljane u polju, ne predu i ne tkaju." To su zaista mistične reci, reci čoveka koji je probuđen.

Prema tome, zašto ste zabrinuti? Da li ste bar u stanju da dodate, bez obzira na svu vašu brigu, jedan jedini trenutak opuštenosti svom životu? Čemu se brinuti za sutra? Postoji li život posle smrti? Da li ću živeti posle svoje smrti? Čemu se brinuti za sutra? Uđite u sadašnjost.

Neko je rekao: "Život je ono što nam se dešava dok smo preokupirani drugim planovima." Patetično. Živite u sadašnjosti. To je nešto što ćete videti da se dešava kada se probudite. Otkrićete da živite u sadašnjosti, istinski proživljavajući svaki trenutak koji živite.

To me vodi jednoj drugoj temi, ali odlično se uklapa u ono što sam do sada govorio, posebno na predlog da postanemo svesni svega što dodajemo stvarnosti.

Nedavno, jedan sveštenik mi je pričao da je pre više godina držao predavanje u Njujorku, baš kada su Porto-rikanci bili na veoma lošem glasu zbog nekog incidenta koji se desio. Svi su o njima govorili sve najgore. I tako je u svom predavanju rekao: "Hteo bih da vam pročitam nešto od onoga što ljudi iz Njujorka govore o nekim imigrantima."

Ono što je pročitao bili su u suštini komentari iz novina o Ircima, Nemcima i raznim drugim nacijama koje su imigrirale u Njujork tokom čitavih decenija! Objasnio je zatim šta je hteo da kaže, rekavši: Taj narod ne donosi kriminal sa sobom - oni postaju zločinci kada se suoče sa nekim situacijama ovde. Moramo ih shvatiti ako hoćemo da pomognemo - uzaludno je reagovati predrasudama. Potrebno je razumevanje, a ne osuda."

Tako dolazi i do promena u nama - ne kroz osudu, ne kuđenjem, već razumevanjem svega što nam se događa. Ne treba smatrati sebe starim i nepopravljivim grešnikom. Ne, ne, ne! Da bismo dostigli svesnost, potrebno je umeti da vidimo, a ne može se videti ako smo ogrezli u predrasudama. Gotovo sve stvari i osobe koje gledamo, gledamo kroz filter predrasuda. Rekao bih da je to dovoljno da svakog obeshrabri.

To je kao kada sretnemo nekog prijatelja koga dugo nismo videli. "Ej, Tom," kažem, "baš lepo što te vidim!" i čvrsto ga zagrlim. Koga ja grlim, Toma ili uspomenu koju imam o njemu? Da li je on živo ljudsko biće ili les? Ja polazim od ubeđenja da je on i dalje onaj mladić kakvog

pamtim. Polazim od ubeđenja koje se i dalje uklapa u ideju koju sam imao o njemu, u moje uspomene. I tako, grlim ga. Pet minuta kasnije, uviđam da se promenio i gubim svako interesovanje za njega. Zagrlio sam pogrešnu osobu.

Ako hoćete da shvatite koliko je istina ovo što vam govorim, čujte ovu priču. Jedna opatica povlači se u osamu. Svi iz njene zajednice kažu: "Ah, poznata stvar, to je deo njenog stila - uvek prisustvuje seminarima i

zatim odlazi u osamu; nikada se neće promeniti." Međutim, desi se da opatica doživi promenu u jednom od tih povlačenja. Ona se menja - svi primete razliku i kažu: "Pa ti si zaista shvatila neke stvari, zar ne?" Istina je, promena zrači iz njenog ponašanja, iz njenog tela, iz njenog lica. Uvek tako biva kada se doživi unutrašnja promena. Odražava se na licu, 'u očima, telu. I tako, opatica se vrati u svoju zajednicu, a pošto ta zajednica ima o njoj već utvrđenu ideju, baziranu na predrasudi, i dalje je gleda takvim očima. Samo članovi njene zajednice ne vide nikakvu promenu u njoj. Govore: "Pa, izgleda malo življa, ali pričekajte i videćete - ubrzo će ponovo utonuti u depresiju." I, nakon nekoliko nedelja, ona je ponovo potištena - reaguje na njihovu reakciju. Tada svi kažu: "Vidiš? Lepo smo rekli -nije se promenila." Međutim, tragično je što se ona zaista pcomenila, samo što oni nisu postali svesni toga.

Opažanje ima poražavajuće efekte u pogledu ljubavi i ljudskih odnosa. Ono što predstavlja stvarni odnos, sigurno sadrži dve stvari - jasnoću viđenja (u meri u kojoj smo sposobni za to; neki bi možda voleli da znaju do koje mere'možemo imati jasnoću opažanja, ali verujem da niko nije protiv toga da je što veća) i preciznost odgovora. Verovatnije je da se preciznije odgovara nego što se jasno opaža. Kada je opažanje iskrivljeno, verovatno ne možemo precizno da uzvratimo. Kako možeš voleti nekoga koga Čak i ne vidiš? Da li stvarno vidiš onoga za koga si vezan? Da li stvarno vidiš nekoga koga se plašiš

i koji ti je zato odbojan? Uvek mrzimo onoga od koga se plašimo.

"Strah od Gopoda je početak mudrosti", govore mi ponekad. Ali pričekajte malo. Nadam se da shvataju ono što govore, jer svi mi mrzimo ono od čega se plašimo. Hteli bismo uvek da uništimo ono od čega zaziremo, da ga se oslobodimo, da ga izbegnemo. Kada se bojimo nekog, ne podnosimo ga. Ne podnosimo ga u onoj meri u kojoj ga se bojimo. A čak ga i ne vidimo, jer su upletene emocije.

Identična stvar događa se kad nas neko privlači. Kada se učvrsti istinska ljubav, ljudi nisu zaljubljeni jedno u drugo, niti se mrze u uobičajenom smislu reci. Jasno vide jedan drugog i precizno uzvraćaju. Ali na ovom ljudskom nivou, u igru neprestano ulaze sopstveni ukusi, želje, sklonosti i tako dalje. Treba znači biti svestan sopstvenih predrasuda, sopstvenih ukusa, sopstvenih sklonosti. Sve je to u nama i izvire iz uslovljenosti kojoj smo podvrgnuti. Kako to da se vama sviđaju neke

stvari koje se meni ne sviđaju? Zato što je vaša kultura različita od moje. Zato što je vaše vaspitanje različito od mog. Kada bih vam dao da pojedete neki od mojih omiljenih obroka, možda biste ga s gađenjem odbacili.

U nekim delovima Indije ima ljudi koje vole pseće meso. Neke osobe, međutim, kada bi znale šta im je na tanjiru, muka bi im pripala. Zašto? Druga uslovljenost, druga programiranost. Indusima bi pripala muka kad bi saznali da su jeli meso krave, ali Amerikancima to prija. Vi pitate: "Ali zašto ne jedu govedinu?" Iz istog razloga iz kog vi nećete pojesti vaše kučence. Iz istog razloga. Krava za indijskog seljaka predstavlja ono što za vas predstavlja vaš pas. Ne želi da je jede. Postoji kulturna predrasuda koja ne dozvoljava takve stvari, a u suštini se tako čuva životinja koja je neophodno potrebna.

Zašto se onda zaljubljujemo? Zašto se zaljubljujemo u određeni tip osobe, a ne u neki drugi? Zato što smo

uslovljeni. U mojoj podsvesti imam sliku određenog tipa l osobe koja me privlači, privlači me, i tako, kada sretnem J takvu osobu, kao da me obasja munja. Ali, jesam li je: video, tu osobu? Ne! Videću je možda kad se budem venčao s njom - tada dolazi do buđenja. Tada ljubav može j da otpočne. Međutim, zaljubljenost nema ništa zajedničko; s ljubavlju, to nije ljubav - to je želja, goruća želja. Ono • što želite svim srcem je da vam to obožavano stvorenje l kaže da ga privlačite. Samo vam tako nešto pruža osećanje sreće. U međuvremenu, svi drugi govore: "Ma šta on vidi \ toliko zanimljivo u njoj?" Ali radi se o uslovljenosti - on je ne vidi.

Kažu da je ljubav šlepa. Verujte mi, ništa nema tako oštar vid kao prava ljubav. Ljubav ima najoštriji vid na; svetu. Zavisnost je šlepa. Vezanost je šlepa. Zakačenost j za nekog, neprestani zahtevi i želje su slepi. Ali istinska < ljubav nije. Nemojte te stvari nazivati ljubavlju. Sve u svemu, ova reč je oskrnavljena u većini živih jezika. Ljudi govore o vođenju ljubavi i zaljubljenosti. O čemu u stvari govore? Prvo što nam je potrebno je jasno opažanje. Jedan od motiva zašto jasno i očigledno ne vidimo druge ljude je taj što u igru ulaze naše emocije, naša uslovljenost, naši ukusi. Moramo računati sa ovom činjenicom. Ali moramo računati sa nečim mnogo važnijim - s našim idejama, našim zaključcima, našim pojmovima.

Pojmovi i stvarnost

Verovali ili ne, svaki pojam koji bi trebalo da nam pomogne da stupimo u dodir sa stvarnošću, okončava se stvaranjem nove prepreke tom dodiru, jer pre ili posle zaboravljamo da reci nisu stvari. Pojam ne odgovara stvarnosti - to su dve različite stvari.

Zato sam vam ranije rekao da je poslednja barijera koja nas sprečava da dopremo do Boga baš sama reč "Bog"

i pojam Boga. Ako ne pazimo, to nam postaje prepreka, umesto da nam pomogne.

Kada definišem neku osobu kao ženu, to je istina. Ali, u toj osobi ima gomila stvari koje ne obuhvata pojam "žena". Ona će uvek biti ta posebna žena, konkretna i jedinstvena, koja može biti upoznata samo kroz iskustvo, ne može biti uopštena. Konkretnu osobu moram lično da vidim, moram lično da je upoznam, intuitivno doprem do nje. Pojam uvek ispušta ili gubi nešto ekstremno važno, nešto dragoceno što se nalazi samo u stvarnosti, a to je konkretna jedinstvenost.

Veliki Krišnamurti odlično je izrazio ovu ideju, rekavši: "Od onog dana kada naučimo dete imenu ptice, ono nikada više neće videti tu pticu." Kako je to istinito! U početku, dete vidi to nešto pernato i živo što se kreće, a mi mu kažemo: "Vrabac". Sledećeg dana, dete vidi nešto drugo pernato što se kreće, slično onom prvom i kaže: "Ah, to je vrabac. Već sam video vrapce. Vrapci su mi *dosadni."*

Ako se ne gleda na stvari kroz filter sopstvenih pojmova, nikada nam ne mogu dosaditi. Svaka stvar postaje jedinstvena. Svaki vrabac je različit od drugog, uprkos sličnostima. Dobro je da postoje sličnosti, tako da možemo da apstrahujemo i izgradimo pojam. To je od velike pomoći, sa aspekta komunikacije, učenja, nauke. Ali zavodi nas da pogrešimo i stvara veliku prepreku mogućnosti da vidimo *baš tu* jedinstvenu stvar, posebnu ličnost. Ako je ono što vidite samo pojam, vi ne živite u stvarnosti, jer je stvarnost konkretna. Pojam je samo poluga koja nas *uvodi* u stvarnost, ali kada smo jednom tamo stigli, treba intuitivno dopreti do nje ili je neposredno živeti.

Još jedna osobina pojma je statičnost, dok u stvarnosti sve teče i menja se. Postoji reč reka, ali ta voda neprestano prolazi. U trenutku kad je zahvatim kofom, ona prestaje da teče. U trenutku kada se stvari zatvore u pojam, prestaju da se kreću. Postaju statične, mrtve.

Zaleđeni talas nije više talas. Talas je suštinsko kretanje, akcija. Pojmovi su uvek zamrznuti, stvarnost teče. Na kraju, ako verujemo misticima (a nije potreban veliki napor da bi se shvatilo, iako to niko ne shvata odmah), stvarnost je *celovita,* dok reci i pojmovi *razbijaju* stvarnost na parčiće.

Eto zašto je toliko teško prevoditi s jednog jezika na drugi - svaki jezik razbija stvarnost na drugi način. Engleska reč "home" (dom) nije prevodiva na francuski ili španski, jer stvara posebne asocijacije u

engleskom jeziku. Svaki jezik ima reci i izraze koji su neprevodivi, jer je ono što radimo razbijanje stvarnosti na parčiće, dodajući i oduzimajući tu i tamo, da bismo stvorili pojmove i recima označili razne delove stvarnosti. Ako, na primer, nikada niste videli životinju u svom životu i jednog dana nađete rep - samo rep, a neko vam kaže: "To je rep", da li biste mogli da shvatite šta je to, ako uopšte ne znate šta je životinja?

Ideje očigledno rasparčavaju viziju, intuiciju ili iskustvo stvarnosti u njenoj celovitosti. Eto šta nam neprestano govore mistici. Reci ne poštuju stvarnost - one su samo indikacije ka stvarnosti. Ali, kada jednom dospemo do nje, svi pojmovi postaju beskorisni. Jedan sveštenik je razgovarao sa filozofom koji je tvrdio da je poslednja prepreka da bi se stiglo do Boga sama reč "Bog", pojam Bog. Sveštenik je ostao šokiran tom tvrdnjom, ali filozof mu je rekao: "Magarac koga jašeš i na kome putuješ do kuće, nije isto sredstvo da bi ušao u nju. Da bi stigao, koristiš pojam; zatim sjašeš i onda ulaziš." Nije potrebno biti mistik da bi se shvatilo kako stvarnost ne može biti ulovljena u reci i pojmove. Da bismo spoznali stvarnost, treba *spoznati iznad spoznaje.*

Pesnici, slikari, mistici i veliki filozofi davno su ukazali na ovu istinu. Uzmimo da jednog dana posmatram neko drvo; sve do tog trenutka kad god bih video drvo, rekao bih: "Dobro, to je drvo." Ali danas, dok gledam

drvo, ne vidim drvo, ili bar ne vidim ono što sam navikao da vidim. Vidim to nešto svežinom deteta. Nemam reci da to izrazim, vidim nešto jedinstveno, celovito, što teče, ne u fragmentima, i potpuno sam zatečen. Da me upitate: "Šta si video?" - šta bih vam odgovorio? Nemam reci da to izrazim. Ne postoje reci kojima se može izraziti stvarnost, jer u istom trenutku kada dam neki naziv onome što sam video, vraćam se na pojmove.

Ako ne mogu da izrazim stvarnost koju mogu da opazim svojim čulima, kako može da se izrazi ono što nije vidljivo oku ili što uvo ne može čuti? Kako se može pronaći reč koja bi *izrazila,* realnost Boga? Bog je neobjašnjiva tajna. Ne može se spoznati, ne može se objasniti.

Reci su samo naznake, nisu opisi adekvatne stvarnosti. Pa ipak, ljudi zapadaju u idolatriju, jer misle, kad se kaže Bog, da ta reč odgovara tome. Kako se može biti toliko lud? Može li se biti luđi? Čak i kad je reč o ljudskim bićima, ili drveću, lišću i cveću, reč ne odgovara svom objektu. Jedan čuveni poznavalac svetih spisa rekao mi je, posle mojih predavanja: "Bože, sada sam tek shvatio da sam čitav život bio idolopoklonik! Moj idol nije bio od drveta ili metala, već duhovni idol." To je najopasnija vrsta idolopoklonstva, jer ljudi koriste krajnje rafinirani materijal za stvaranje svog idola - um.

Gde hoću da stignem? Do pune svesti o stvarnosti koja nas okružuje. Svesnost znači gledanje, posmatranje onoga što se dešava u nama i oko nas. "Dešava" je prava reč - drveće, trava, cveće, životinje, kamenje, sva stvarnost se kreće. Gledajte je, posmatrajte. Ljudskom biću je zaista neophodno ne samo da posmatra samog sebe, već i svu stvarnost koja ga okružuje.

Da li ste zatočenici svojih pojmova? Hoćete li da po-begnete iz svog zatvora? Onda *gledajte,* posmatrajte, provodite sate u posmatranju. U gledanju čega? *Bilo čega.* Lica drugih ljudi, oblika drveća, ptica u letu, kamenja, trave. Stupite u dodir sa stvarima. Gledajte ih.

Možda ćete tako uspeti da izađete iz krutih šema koje smo svi mi stvorili, iz svega što su nam nametnule naše misli i naše reci. Možda ćemo, nadajmo se, uspeti da shvatimo. Šta da shvatimo? To što smo resili da nazovemo "stvarnost", sve što prevazilazi reci i pojmove. To je *duhovna* vežba - povezana je sa oslobađanjem iz vašeg

kaveza, iz zatvora reci i pojmova.

Kakva tuga, proživeti čitav život ne uspevši da ga ponovo vidimo očima deteta! To ne znači kako treba da se odreknete svojih pojmova - oni su veoma dragoceni. Iako počinjemo bez njih, oni imaju vrlo pozitivnu funkciju. Zahvaljujući njima, razvijamo svoju inteligenciju. Sada smo pozvani ne da postanemo deca, već da budemo *kao* deca. Neophodno je pasti iz stadijuma nevinosti i onda, najzad, biti ponovo u raju - svi mi moramo razviti svoje "ja" i svoj "ego" iznad ovih pojmova. Zatim moramo do-živeti oslobađanje. Moramo ostaviti po strani starog čo-veka, svoju staru prirodu, uslovljeno "ja", i vratiti se u stanje deteta, ali to ne znači postati dete. Kada počinjemo u životu, gledamo stvarnost oko sebe potpuno začuđeno, ali to nije začuđenost mistika - to je nemušta začuđenost deteta. *Zatim* ta začuđenost umire i biva zamenjena dosadom, uporedo sa razvijanjem jezika, reci i pojmova. A onda, možda, ako imamo sreće, vraćamo se ponovo začuđenosti, na jedan novi način.

Šta je Bog?

Neko je rekao: "Bog ne umire onog dana kad prestanemo da verujemo u njegovo postojanje. Naprotiv, mi smo ti koji umiremo onog dana kad naš život prestane da bude obasjan trajnim sjajem začuđenosti koja se svakodnevno obnavlja, a čiji nam je izvor nepojmljiv."

Ne možemo se prepirati oko jedne reci, jer "Bog" je samo reč, pojam. Nikada se ne prepiremo oko stvarnosti

_ prepiremo se oko mišljenja, pojmova, ideja. Odbacite svoje pojmove, ubeđenja, predrasude i shvatićete.

Toma Akvinski je rekao: "Evo šta je krajnja tačka ljudske spoznaje o Bogu - znamo da ne znamo šta je Bog." U Indiji postoji sanskritska izreka koja opisuje takav pristup: "Neti, netf, što znači: "Nije to, nije to". To je takozvani put negacije.

C. S. Luis je pisao dnevnik dok je njegova žena umirala. Nazvao ga je Dnevnik bola. Bio se tek oženio tom ženom koju je duboko zavoleo. Svojim prijateljima je tada rekao: "Bog mi je podario, u šezdesetoj, ono što mi je uskratio u dvadesetoj." Kada je ona u velikim patnjama umrla, Luis kaže da se njegova vera srušila kao kula od karata. Tada se upitao: "Da li je Bog otac pun ljubavi ili se možda bavi vivisekcijom?" Postoje savršeni dokazi za obe ove teze!

Ponekad, najbolje što može da nam se desi je neka nesreća koja nas budi i natera nas da se suočimo sa stvarnošću. Sam Luis kaže da pre svoje tragedije nikad nije sumnjao da ljudi žive i nakon smrti, ali da posle toga nije više bio siguran u to. Zašto? Zato što je za njega bilo najvažnije da ona živi. Luis je inače majstor poređenja i analogija. "To je kao konopac", rekao je. "Neko vas pita: 'Može li ovaj konopac izdržati osamdeset kila?' Kažete mu da može. 'Dobro, obesićemo onda tvog najboljeg prijatelja.' A vi uskliknete: 'Pričekajte malo, bolje da pro-verim.' Niste više sigurni."

U svom dnevniku, Luis piše da ništa ne možemo znati o Bogu, i da su čak i naša pitanja o tome apsurdna. Zašto? To je kao onaj primer čoveka koji je od rođenja šlep i pita: "Da li je žuta boja kratka ili dugačka?" Neti, neti. Nije to. "Da li je gorka ili slatka?" Ne, ne. "Da li je glatka ili hrapava?" Ne, ne.

Slepac nema reci ili pojmove koji bi predstavili boju o kojoj nema nikakvu ideju, iskustvo ili intuiciju. Možete mu objašnjavati samo putem analogija. Šta god vas pita, možete mu samo odgovoriti: "Meti,

Eto dokle dopire ljudska spoznaja o Bogu - do saznanja da ne znamo. Naša velika tragedija je što mislimo da nešto znamo. Mislimo da znamo - to je naša tragedija. Zato nikada ne otkrivamo. Toma Akvinski je rekao i ovo: "Ni sve sile i napor ljudskog uma ne mogu objasniti suštinu obične muve."

Reci kojih nema

Već sam govorio koliko su reci ograničene, ali hoću još nešto da dodam. Postoje reci koje ne odgovaraju ničemu. Uzmimo da sam Indus i mene u ratu zarobe Pakistanci. Jednog dana mi kažu: "Danas ćemo te odvesti do granice, da baciš pogled na svoju zemlju." I tako me odvedu do granice, ja pogledam na drugu stranu i sav ganut pomislim: "Ah, moja zemlja, moja predivna zemlja. Vidim sela, drveće i bregove. To je moja rodna zemlja!" Međutim, čuvar mi kaže: "Pogrešili smo. Trebalo je da odemo deset kilometara niže - odatle se vidi Indija."

Na šta sam ja reagovao? Ni na šta. Bio sam obuzet samo jednom reci: Indija. Ali drveće nije Indija, drveće je drveće. U suštini, ne postoje nikakve granice - to su samo proizvodi ljudskog uma, najčešće pohlepnih i glupih političara. Moja zemlja, Indija, nekada je bila jedna celina - sada je razbijena na četiri države. Ako ne pripazimo, uskoro će ih biti šest. Imaćemo šest zastava, šest vojski. Zato me nikada nećete videti da pozdravljam zastavu. Gadim se svih zastava, jer su idoli. Pozdravljam čovečan-stvo, ali nikad neku zastavu okruženu vojskom.

Zastave su samo u glavama ljudi. U svakom slučaju, u našem rečniku ima na hiljade termina koji nimalo ne odgovaraju stvarnosti. Ali koliko emocija bude u vama? I tako, malo-pomalo, vidimo stvari koje ne postoje. Zaista *vidimo* indijske bregove i Indijce kojih nema. Vaša američka

uslovljenost postoji kao i ona indijska, ali to nije neka srećna okolnost.

Danas se u zemljama Trećeg sveta često govori o "kultivisanju". Šta je to što se naziva kulturom? Ta reč mi ne govori mnogo. Da li to možda znači da bi neko

voleo da radi nešto zato što je uslovljen da to radi? Da bi neko voleo da proba nešto zato što je uslovljen da to proba? Nije li tu možda reč o mehaničkom ponašanju?

Zamislite kako ruski bračni par usvoji jedno američko dete i odvede ga u Rusiju. Ono pojma nema da je rođeni Amerikanac. Njegov maternji jezik postaje ruski, on živi i umire za veliku majku Rusiju, mrzi Amerikance. Na njemu je pečat kulture, odrastao je na ruskoj književnosti. Gleda na svet očima svoje kulture. Ako, pak, hoćete da nosite svoju kulturu kao što nosite odeću, to je druga stvar. Indijka će obući sari, Amerikanka nešto drugo, Japanka kimono. Ali niko se ne poistovećuje sa svojom odećom. Međutim, vi hoćete da što više istaknete svoju kulturu. Postajete ponosni na nju. Uče vas da budete ponosni na svoju kulturu.

Jedan prijatelj mi je rekao: "Kad god vidim nekog prosjaka ili bednika, ne mogu da se suzdržim da mu ne udelim. Nasledio sam tu osobinu od majke." Njegova majka je nudila obrok svakome ko bi prošao pored njene kuće. Rekao sam mu: "Džo, to nije vrlina. To je prinudno ponašanje koje je, s gledišta prosjaka, svakako pozitivno, ali će uvek ostati prinudna radnja."

Sećam se sveštenika koji je jednom prilikom izjavio: "Imam osamdeset godina. Sveštenik sam od svoje šezdeset pete. Nikada nisam preskočio vreme određeno za meditacije, nikada." U redu, tako nešto *može biti* predmet divljenja, ali može biti i prinudna radnja. Nije velika stvar ako se radi o mehaničkoj aktivnosti.

Lepota neke radnje ne potiče iz toga što je prerasla u naviku, već iz njene senzibilnosti, svesnosti, jasnoće opažanja i preciznosti u uzvraćanju. Ja mogu da kažem s jednom prosjaku da, a drugom ne. Nisam primoran na l predodređeno ponašanje koje potiče od mojih prethodnih iskustava, ili moje kulture. Niko nije utisnuo svoj pečat na mene, ili, ako je to i učinio, ne reagujem više na osnovu tog pečata.

Ako doživimo neko negativno iskustvo s nekim Francuzom, ili nas ujede pas, ili nam bude loše od određenog jela, za ceo život ostajemo pod utiskom takvih iskustava. A to je nešto najgore! Treba se osloboditi takvih iskustava. Ne teglite za sobom svežanj negativnih iskustava iz prošlosti. A ni onih pozitivnih!

Naučite šta znači živeti do kraja neko

iskustvo, zatim to ostavite iza sebe i pređite na sledeći trenutak, bez potpadanja pod uticaj onoga što vam se prethodno desilo. Putovaćete sa tako laganim prtljagom da ćete prolaziti* kroz iglene uši. Spoznaćete šta znači večni život, jer je večni život ovde i sada, u sadašnjem bezvremenom trenutku. Samo ćete tako pristupiti večnom životu. Ali koliko stvari teglimo naokolo! Nikada se ne suočavamo sa zadatkom da ih se oslobodimo, da odbacimo prtljag, da budemo ono što *jesmo,* da počnemo da živimo.

Žao mi je što moram da kažem, ali kud god krenem, srećem muslimane koji koriste svoju religiju, svoj kult i Koran da se udalje od ovog zadatka. Isto važi i za ostale religije i njihove vernike.

Možete li da zamislite osobu koja nije više zaražena recima, koja se oslobodila njihovog uticaja? Mogu joj se baciti u lice kakve god bilo reci, ona će se ponašati kao i pre toga. Možete joj reći da ste predsednik taj-i-taj, ona će vas i dalje gledati kao i pre toga - videće vas po onome što jeste. Neće pasti pod uticaj etiketa.

Filtrirana stvarnost

Osvrnuću se na još nešto povezano s našom percepcijom stvarnosti. Izneću to u vidu analogije. Predsednik Amerike mora da održava kontakt sa svojim građanima. Papa u Rimu mora da održava odnos sa čitavom crkvom. Naravno, njima stižu milioni poruka, ali očigledno je da oni ne mogu sve da ih prime, a još manje da lično na njih odgovore. Okruženi su, dakle, ljudima od poverenja koji rediguju poruke, kontrolišu ih, filtriraju. Na kraju, nešto stigne i na pisaći sto predsednika ili pape. To je baš ono što se nama događa. Preko svake pore i ćelije u našem telu, preko svih naših čula, u dodiru smo sa stvarnošću, ali samo filtriramo stvari. Ko izvodi ovu operaciju? Naša uslovljenost? Naša kultura? Naša programiranost? Način na koji smo naučeni da gledamo i da živimo svoja iskustva?

Čak i naš jeziik može biti filter. Sve se do te mere filtrira da ponekad ne vidimo stvari koje su nam pred nosom. Dovoljno je pogledati nekog paranoika - nepresta no se oseća ugrožen nečim što ne postoji, stalno tumači stvarnost terminima određenih iskustava iz prošlosti ili nekih stanja koja je proživeo.

Ali, postoji još jedan demon koji je odgovoran za ovu autocenzuru. Zove se prianjanje, želja, čežnja. Koren patnje je čežnja. Čežnja iskrivljuje i uništava percepciju. Strahovi i želje nas proganjaju.

Semjuel Džonsbn je rekao: "Svest o tome da će biti obešen za nedelju dana čudesno usredsređuje čovečji um." Sve ostalo se briše i koncentriše se samo na strah, želju ili čežnju.

Kada smo bili mladi, drogirani smo na raznorazne načine. Vaspitavani smo da osećamo potrebu za drugima. Radi čega? Da bismo bili prihvaćeni, uvaženi, poštovani,

da bi nam se tapšalo - radi onoga što nazivaju uspehom. Međutim, to su reci koje ne odgovaraju stvarnosti. Šta je uspeh? To je ono što je, po mišljenju neke grupe ljudi, pozitivno. Ali neka druga grupa može odlučiti da je to negativno. Ono što je dobro u Americi može biti smatrano lošim u Avganistanu. Uspeh, u nekom političkom krugu, može biti smatran neuspehom u drugim krugovima. Sve su to običaji, ali mi ih tretiramo kao da su sama stvarnost, zar ne?

Kada smo bili mladi, programirani smo da ne budemo srećni. Učili su nas da je za sreću

potreban novac, uspeh, partner lepog izgleda, dobar posao, prijateljstvo, duhovno uzdizanje, Bog, i ko zna šta još. Ako ne dođete do tih stvari, govorili su nam, ne možete biti srećni. Ovo ube-đenje da ne možemo biti srećni bez nečega, definisaću kao usmerenost, kao cilj. Kada jednom ubedimo sebe u to - i to prodre u našu podsvest, učvrstivši se u korene našeg bića - onda smo gotovi.

"Kako možeš da budeš srećan bez zdravlja?" uzvraćate mi. U redu, kazaću vam nešto. Upoznao sam ljude koji su umirali od raka i bili srećni. Kako su mogli da budu srećni, kada su znali da će umreti? Pa ipak su bili.

"Kako bih mogao da budem srećan bez novca?" Neko ima milion dolara u banci i oseća se nesigurno; neko drugi bukvalno nema para, ali uopšte ne izgleda nesigurno. Programiran je na drugi način, to je sve. Uzaludno je savetovati prvom čoveku šta treba da učini - on treba da *shvati.* Saveti nisu od velike pomoći. Neophodno je shvatiti da smo programirani, da je reč o pogrešnom ube-đenju. Potrebno je da ga sagledamo kao lažno, kao običnu fantaziju.

Šta ljudi rade čitav svoj život? Bore se; samo se bore. I to se naziva samoodržanje. Kada prosečan Amerikanac kaže da se bori za goli život, to uopšte nije istina! On se bori za mnogo više nego što mu je potrebno za život. Dođite u Indiju i shvatićete. Nisu neophodni svi ti auto-

mobili, televizori, šminka za lice, tolika odeća itd., ali probajte da ubedite prosečnog Amerikanca u ovo o čemu govorim. On je podvrgnut pranju mozga - programiran je. I tako prosečni Amerikanci rade i bore se da bi pribavili predmete svojih želja koji će ih učiniti srećnim.

Čujte sada jednu patetičnu priču - vašu priču, moju, svačiju priču. "Sve dok ne budem imao to što želim (novac, prijateljstvo, bilo šta) neću biti srećan. Moram da se borim da to pribavim i, kad ga budem imao, moraću da se borim da ga zadržim. Biće tako uzbudljivo, jedno vreme. Oh, tako sam uzbuđen, imam ga!" Ali koliko traje? Nekoliko minuta, možda nekoliko dana. Kada konačno kupite vaš novi auto, koliko traje emocija? Sve dok vam se ne ukaže novi cilj.

Kada se govori o emocijama, istina je da se posle nekog vremena zamorimo od neke emocije. Govorili su mi da je molitva najvažnija stvar; govorili su mi da je Bog najvažnija stvar; govorili su mi da je prijateljstvo najvažnija stvar. Pošto nisam znao šta je u stvari molitva, šta je Bog, šta je prijateljstvo, to je činilo da se dobro osećam. Ali, posle nekog vremena, javila bi se dosada - dosada od molitve, od Boga, od prijateljstva. Zar to nije patetično? I tu nema izlaza, jednostavno nema izlaza. To je jedini model koji nam je ponuđen - da budemo srećni. Nije nam usađen drugi model.

Naša kultura, naše društvo i, žao mi je što moram to kažem, naša religija, nisu nam dali druge modele. Nekog proglase kardinalom - kakva čast! Čast? Jeste li rekli čast? Ne, to je pogrešna reč. Sada će i drugi težiti istom položaju. Zapali ste u ono što se u Jevanđelju opisuje kao "svet" i izgubićete svoju dušu. Svet, moć, prestiž, pobeda, uspeh, čast i tako dalje, stvari su koje ne postoje. Osvoji se svet, ali se izgubi duša. Čitav vaš život ostaje prazan i bez duše. Nema ničega.

Postoji samo jedan izlaz - da deprogramiramo sebe! A kako se to radi? Postaje se svestan činjenice da smo

programirani. To se ne može promeniti naporom volje; ne može se promeniti kroz ideale; ne može se promeniti prihvatajući nove navike; možda će se promeniti ponašanje, ali vi nećete. Jedini način da doživite promenu je svesnost, shvatanje.

Kada vidite samo kamen u kamenu, i parče papira u parčetu papira, nećete više misliti daje kamen dragoceni dijamant, a parče papira ček na milion dolara. Kada to *shvatite,* promenićete se. U vašoj težnji za menjanjem nema više nasilja. U suprotnom, ono što nazivate promenom samo je pokušaj da drukčije rasporedimo nameštaj. Ponašanje se promenilo, ali se vi niste promenili.

Robovi ciljeva

Jedini način da se promenimo je da preobrazimo sop-stveni način shvatanja stvari oko sebe. Ali šta znači shvatiti? Kako se treba ponašati? Pogledajte koliko smo robovi raznih ciljeva; očajnički nastojimo da reorganizujemo svet da bismo zadržali svoje ciljeve, jer ih svet neprestano ugrožava.

Pribojavam se da me neka devojka neće više voleti - mogla bi da izabere nekog drugog umesto mene. Moram da se trudim da budem što zanimljiviji da bih je držao vezanu za sebe. Neko me je ubedio, pranjem mozga, da mi je potrebna njena ljubav.

Ali u stvarnosti nije tako, nije mi potrebna ničija ljubav - potrebno mi je samo da stupim u dodir sa stvarnošću. Potrebno mi je da izađem iz ovog zatvora u kome se nalazim, iz ove programiranosti, iz ove uslovljenosti, iz ovih lažnih ubeđenja, iz ovih fantazija. Potrebno mi je da se bacim u stvarnost. Stvarnost je divna, prekrasna je.

Večni život je sada. Okruženi smo njime kao riba u okeanu, ali toga nismo svesni. Previše smo obuzeti nekim

ciljem- Na kratko, svet se preustroji da bi nas približio našem cilju i onda govorimo: "Dobro je, odlično! Pobedio je moj tim!" Ali pričekajte - stvari će se promeniti. Sutra ćeš biti potišten. Zašto se neprestano ponašamo na taj način?

Evo vam ponovo ona mala vežba - mislite na nešto ili nekoga do koga vam je stalo; drugim recima na nešto ili nekoga bez koga mislite da ne možete biti srećni. To može biti vaš posao, vaša karijera, vaše zanimanje, neki prijatelj, novac, osoba koju volite, deca, bilo šta. Recite tome ili toj osobi: "U suštini, niste mi potrebni da bih bio srećan. Samo se zavaravam ubeđenjem da bez vas ne mogu da budem srećan. U suštini, niste mi potrebni za moju sreću. Mogu da budem srećan i bez vas. Ne predstavljate vi moju sreću, moju radost."

Ako je objekat vaše vezanosti neka osoba, neće joj prijati da čuje tako nešto, ali svejedno nastavite. Sve to možete izgovoriti i u samom sebi. U svakom slučaju, stu-pićete u dodir sa istinom; razrušićete jednu fantaziju. Sreća je stanje u kome nema iluzije.

Mogli biste da probate jednu drugu vežbu - mislite na neki slučaj kada vam je srce bilo slomljeno i kada ste bili ubeđeni da nikada više nećete moći da budete srećni (umro je vaš muž, vaša žena, napustio vas je najbolji prijatelj, izgubili ste sav svoj novac). Šta se dogodilo? Proteklo je neko vreme i vi ste uspeli da odaberete nešto drugo za šta ste se vezali, ili da pronađete nekog drugog ko vas je privukao. A šta je bilo sa starom vezom? Nije vam u stvari bila potrebna da biste bili srećni, zar ne?

To je trebalo da vas nauči nečemu, ali mi nikako da naučimo. Programirani smo, uslovljeni. Kako je osloba-đajuće ne zavisiti emotivno ni od čega! Kad biste mogli, samo na delić sekunde, da osetite to iskustvo, širom biste razjapili svoj zatvor i uspeli biste da dohvatite komadić neba. Jednog dana, možda, mogli biste čak i da letite.

Toliko smo zaslepljeni mnogim stvarima, da nismo otkrili bazičnu istinu - vezanost ugrožava odnose više nego što ih podupire. Sećam se svoje bojazni da kažem bliskoj osobi: "U suštini, nisi mi potrebna. Mogu da budem savršeno srećan i bez tebe. I kada ti ovo kažem, postajem svestan da mogu sasvim i do kraja da uživam u tvom društvu - nema više briga, nema više ljubomore, nema više posesivnosti, nema više zavisnosti. Predivno je biti sa tobom, kada uživam u tvom prisustvu, rasterećen vezanosti. Ti si slobodna kao i ja."

Međutim, mnogima od vas, siguran sam, ove reci zvuče kao strani jezik. "Ovo je bukvalno suprotno od svega čemu su me učili", bila je moja početna reakcija na sve ovo. Potrebni su mi bili mnogi, mnogi meseci da bih do kraja shvatio ove stvari, i upamtite - ja sam sveštenik, i sve moje duhovne vežbe posvećene su baš ovome, bez obzira što možda nisam bio toga svestan, jer su me moja kultura i moje društvo uglavnom učili da gledam na druge ljude kao ciljeve. Zabavlja me ponekad kada vidim kako osobe, koje su očigledno objektivne kao terapeuti i duhovni učitelji, govore o nekome: "Sjajna je, zaista, mnogo mi se sviđa." Nešto kasnije, postajem svestan da mi se ta osoba sviđa zato što se ja njoj sviđam. Zagledam se u sebe i vidim kako se rascvetava uobičajena stvar - zalepili ste se na uvažavanje i na pohvale, vidite ljude kao one koji ugrožavaju ili podržavaju vaše ciljeve.

Ako ste političari i hoćete da budete izabrani, šta mislite - kako ćete gledati na ljude, kako će da se usmerava vaš interes u odnosu na njih? Brinućete se za ljude koji će vam dati glas. Ako je seks ono što vas interesuje, kako mislite da ćete gledati na žene i muškarce? Ako ste us-mereni na moć, ta činjenica obojice vaš način na koji gledate druge ljude. Usmerenost uništava našu sposobnost da volimo. Šta je ljubav? Ljubav je senzibilnost, ljubav je svesnost. Daću vam primer - slušam simfoniju, ali ako slušam samo zvuk bubnja, ne čujem simfoniju.

Šta je srce puno ljubavi? Srce puno ljubavi osetljivo je na sav život, na *sve* ljude; srce puno ljubavi ne zatvara se ni pred čim i ni pred kim. Ali, u trenutku u kom postajete usmereni u onom smislu koji pridajem ovom terminu, izostavljate čitav niz stvari. Imate oči samo za predmet svoje usmerenosti; imate uši samo za bubanj; srce se zatvorilo. Bolje rečeno, ono je slepo, jer ne vidi više objektivno predmet svoje usmerenosti. Ljubav po-drazumeva bistar pogled, objektivnost. Ništa nema tako oštar vid kao ljubav.

Šta *je prava ljubav?*

Zaljubljeno srce ostaje meko i osetljivo. Ali, kada po svaku cenu hoćemo da pribavimo neku određenu stvar, postajemo nemilosrdni, tvrdi, bezosećajni. Kako se mogu voleti drugi ljudi, kada su nam potrebni? Mogu samo biti iskorišćeni. Ako si mi potreban da bih bio srećan, moram da te koristim, da manipulišem tobom, da pronađem načine i sisteme da te osvojim. Ne mogu te ostaviti slobodnim. Možemo stvarno voleti druge tek pošto smo se oslobodili zavisnosti od njih. Kada se potreba za drugima ugasi, čovek se nađe usred pustinje. U početku doživljavate užasno osećanje napuštenosti, ali ako to istrpite neko vreme, iznenada ćete otkriti da to u suštini nije napuštenost. To je samo usamljenost. Sami smo, i pustinja počinje da cveta. I tako, najzad, otkrićete šta je ljubav, šta je Bog, šta je stvarnost.

Međutim, odricanje od droge može u početku biti teško, osim ukoliko smo obdareni velikom sposobnošću razumevanja, ili ako smo dovoljno patili. Patnja je odlična stvar - samo u ovom slučaju patnja nam može pomoći. Patnja se može upotrebiti da bismo prestali da patimo. Većina ljudi, međutim, jednostavno nastavlja da pati. To objašnjava sukob koji ponekad proživljavam, između uloge duhovnog učitelja i uloge psihoterapeuta.

Terapeut kaže: "Pokušaćemo da ublažimo patnju." Duhovni učitelj kaže: "Pustimo da ova žena pati - u određenom trenutku dojadiće joj takav odnos sa drugim ljudima i na kraju će resiti da izađe iz svog zatvora, iz emotivne zavisnosti od drugih." Da li je bolje ponuditi palijativ ili odstraniti rak? Nije lako odlučiti.

Neko s odvratnošću baca knjigu na sto. Neka ga, neka je baca. Nemojte uzeti knjigu

umesto njega, govoreći mu da je sve dobro. Duhovno prosvetljenje je samo svesnost, svesnost, svesnost. Kada se vaša majka ljutila na vas, nije govorila da s *njom* nešto nije u redu, već da s *vama* nešto nije u redu, inače se ne bi naljutila. E pa lepo, otkrio sam nešto. Ako si *ti* besna, mama, nešto nije u redu s *tobom.* Zato je bolje da se suočiš sa svojim besom. Zadrži ga i suoči se sa njim. Nije moj. Ako nešto nije u redu sa mnom, ili manje od toga, proceniću to neiavisno do tvog besa. On neće uticati na mene.

Kada mi pođe za rukom da postupam na ovaj način, onda, začudo, uspevam da budem prilično objektivan i u sukobima sa samim sobom.

Samo veoma svesna osoba uspeva da odbije preuzimanje osećanja krivice i gneva, i da kaže: "Dobio si napad besa. Šteta. Ne osećam ni najmanju želju da te ponovo spašavam, i odbijam da se osećam krivim."

Ne nameravam da mrzim sebe zbog nečega što sam učinio. Osećanje krivice je baš to. Ne želim da se osećam loše, niti da se prekorevam za nešto što sam učinio, bilo da je *ispravno* ili *pogrešno.* Spreman sam da to analiziram, da to posmatram i kažem: "Dobro, loše sam postupio, uradio sam to nesvesno."

Eto zašto teolozi kažu da Isus nikome nije mogao naneti zlo. To mi se čini sasvim razumljivo, jer pros-vetljena osoba ne može naneti zlo. Ona je slobodna. Isus

je bio slobodan, i samim tim nije mogao da nanese nikakvo zlo. Ali, pošto vi možete da nanesete zlo, niste slobodni.

Skriveni *programi*

Mark Tven se odlično izrazio kada je napisao: "Bilo je toliko hladno da smo preživeli samo zahvaljujući tome što termometar nije bio dva santimetra duži." Mi zaista umiremo zamrznuti zbog reci. Nije važna hladnoća napolju, već termometar. Nije važna stvarnost, već ono što govorimo sami sebi u pogledu stvarnosti.

Jedan duhovni učitelj pokušavao je da objasni grupi ljudi način na koji ljudska bića reaguju na reci, da se ljudi hrane recima umesto realnošću.

Jedan od tih ljudi je ustao i protestovao, rekavši: "Ne slažem se sa mišljenjem da reci imaju toliki efekat na nas." Učitelj mu je odgovorio: "Sedi, kruvin sine." Covek je pobesneo i rekao: Ti sebe smatraš prosvetljenim, smatraš sebe učiteljem, a trebalo bi da se stidiš." Učitelj je na to odgovorio: "Oprosti mi, malo sam se zaneo. Nisam hteo." Covek se smirio, a onda je učitelj rekao: "Dovoljne su bile dve reci da izazovu oluju u tebi, a samo još nekoliko reci da te smire." Reci, reci, reci - kako mogu da nas zarobe kada se ne upotrebljavaju pravilno!

Postoji razlika između saznanja i svesnosti, između informacije i svesnosti. Rekao sam vam da se ne može naneti zlo svesnošću. Međutim, može se naneti zlo saznanjem ili informacijom, kada se zna nešto što je zlo.

"Oče, oprosti im, jer oni ne znaju šta čine." Ja bih to ovako preveo: "Nisu svcsni šta čine." Da su ti ljudi bili *svesni* činjenice da na krst raspinju našeg Spasitelja, nikada to ne bi učinili. Ili: "Doći će dan kada će proganjati vas,

misleći da time služe Bogu." Nisu svesni. Potpuno su u vlasti saznanja i informacije.

Toma Akvinski je to dobro objasnio, rekavši: "Kad neko zgreši, to uvek čini zamaskiravši greh dobrim dalom."

Takvi ljudi oslepljuju sami sebe - vide nešto kao dobro, čak i kada znaju da je zlo, a u stvari samo traže izgovor.

Jedna žena mi je izložila dve situacije za

koje je smatrala da je u njima teško biti svestan. Radila je u jednoj uslužnoj agenciji gde su mnogi ljudi stajali u redu i mnogi telefoni zvonili; bila je sama i osećala se neprekidno uznemirenom od strane gomile nervoznih i besnih ljudi. Bilo joj je krajnje teško da ostane vedra i spokojna. Druga situacija je bila kada je vozila kroz saobraćajnu gužvu, praćena bukom sirena i psovkama vozača. Pitala me je da li će se, pre ili kasnije, ta njena nervoza smanjiti ili iščeznuti, da bi se najzad malo opustila, našla neki mir.

Da li ste uočili šta je njen cilj, ka čemu je usmerena? Spokojstvo. Usmerena je ka miru i spokojstvu. U suštini, govorila je: "Ako nisam spokojna, ne mogu biti srećna." Da li vam je ikada palo na pamet da se može biti srećan čak i kada smo *napeti?*

Pre prosvetljenja bio sam depresivan, posle prosve-djenja i dalje sam depresivan. Ne treba praviti cilj od spokojstva, opuštenosti, ili pojačane senzibilnosti. Jeste li ikada čuli za osobe koje postanu napete pokušavajući da se opuste? Ako ste napeti, jednostavno treba da pos-matrate sopstvenu napetost. Nikada nećete shvatiti sami sebe ako pokušavate da se promenite. Što više nastojimo da se promenimo, utoliko je gore.

Potrebno je da razvijete svesnost, i zato postanite svesni telefona koji zvoni; postanite svesni svojih tankih nerava; postanite svesni volana svog automobila. Drugim recima, suočite se sa stvarnošću i pustite da se tenzija ili Spokojstvo bave sami sobom. U suštini, to ćete i morati

da učinite, jer ćete biti suviše zauzeti činjenicom da stupate u dodir sa stvarnošću. Korak po korak, pustite da se događa šta god se događa. Prava promena pokazaće se u trenutku koji ne određuje vaš ego, već stvarnost. Svesnost dozvoljava stvarnosti da vas promeni.

U svesnosti se menjamo, ali treba prožive« to iskustvo. Za sada, vi mi verujete na reč. Možda čak imate u vidu neki plan da postanete svesni. Vaš ego, sa svojom sposobnošću, nastoji da vas pogura ka svesnosti. Pripazite! Suočićete se sa otporima, biće problema. Kada čovek brine da uvek bude svestan, onda se može uočiti ta lagana zabrinutost. Hoćemo da budemo budni, da otkrijemo da li smo zaista budni ili nismo. Ali to je deo *asketizma,* a ne svesnosti. Čudno zvuči, u jednoj kulturi, u kojoj smo trenirani da postignemo neke ciljeve, ali u stvarnosti nema cilja koji treba postići, jer smo već stigli.

Japanci su lepo izrazili ovu ideju: "Onog dana kada prestaneš da putuješ, tada si stigao."

Ovakav bi trebalo da bude vaš stav: "Hoću da budem svestan, hoću da stupim u dodir sa svim što postoji i da dopustim da se desi šta god da se desi; ako sam budan, dobro je; ako sam uspavan, i to je dobro."

U trenutku kada se svesnost postavi kao cilj i pokušava da se *dostigne,* reč je, u stvari, u veličanju vašeg ega, u unapređivanju vašeg lažnog "ja". Čovek hoće da doživi onaj lepi osećaj da je *uspeo.* Kada stvarno budete "uspeli", to nećete znati. Vaša leva ruka neće znati šta radi vaša desna ruka. "Gospode, kada smo to učinili? Nismo bili svesni." Milosrđe nikada nije tako lepo kao kada je čovek nesvestan da čini milosrđe. "Hoćeš da kažeš da sam ti pomogao? Ja sam se u suštini lepo zabavljao, samo sam igrao svoj ples. Ako sam ti pomogao, odlično. Čestitam ti, ali ja nisam nimalo zaslužan za to."

Kada se stigne do te tačke da smo svesni, bićemo sve manje obuzeti etiketama kao što su "budan" ili "uspavan". Jedna od teškoća koje se ovde javljaju je što želim

da izazovem samo vašu radoznalost, ali ne i vašu duhovnu pohlepu. Probudimo se, biće čudesno. Posle nekog vremena, to neće više imati nikakvog značaja - svesni smo, jer živimo. Nesvesni život nije'dostojan da bude proživljen. I pustićete da se bol i 'patnja bave sami sobom.

Što više težimo da se-promenimo, utoliko se sve može još više pogoršati. *D?* li to znači da je prihvatljiv određen nivo pasivnosti? Da - jer

što se više opiremo nečemu, daje mu se većar'moć. Mislim da je to značenje Isusovih reci: "Kada te neko ošamari po desnom obrazu, okreni mu levi."

Što se više borimo sa demonima, dajemo im sve veću moć. To je istočnjački način razmišljanja. Međutim, ako se ide napred sa neprijateljem, on biva pobeđen.

Kako se treba suočiti sa zlom? Ne boreći se protiv njega, već shvatajući šta je. Kada jednom bude shvaćeno, zlo iščezava. Kako se pristupa mraku? Ne pesnicama. Metlom se ne može izbaciti mrak iz sobe - uključi se svetio. Što se više borimo protiv mraka, on postaje sve stvarniji, a mi sve iscrpljeniji. Ali kada se uključi svetio svesnosti, mrak nestaje.

Uzmimo da je ovo parče papira ček na milion dolara. Ah, moram ga se odreći, kaže se u Jevanđelju. Moram ga se odreći, ako hoću da zaslužim večni život. Hoćemo, znači, da materijalnu pohlepu zamenimo duhovnom? Prethodno si imao jedan svetovni ego, a sad imaš duhovni ego. Ali to je uvek ego, samo rafiniraniji, kojima je teže upravljati. Kada se odreknete nečega, ostajete vezani za to. Međutim, umesto da se odreknem, mogu da pogledam ovaj papir i kažem: "Ej, pa ovo nije ček na milion dolara, ovo je samo parče papira!" Tada nema ničega protiv čega bih se borio, ništa čega bih morao da se odreknem.

U Indiji, mnogi muškarci odrastaju vaspitani da su žene stoka. "Oženio sam se", kažu. "Ona je moje vlasništvo."

Da li su ti ljudi za osudu? Pripremite se za iznenađenje - nisu. Na isti način na koji mnogi Amerikanci nisu za osudu zbog načina na koji gledaju na Ruse. Jednostavno, njihove naočare, ili njihovo opažanje obojeni su određenom bojom, i ta boja je filter kroz koji oni gledaju svet. Šta je potrebno da bi postali realni, da postanu svesni kako gledaju svet kroz obojene naočare? Nema spasa pre nego što uvide ovu osnovnu predrasudu. Ako gledamo na svet kroz filter neke ideologije, nema nam spasa. Ne postoji stvarnost koja se može prilagoditi ideologiji. Život je uvek prevazilazi. Eto zašto su ljudi uvek u potrazi za smislom sopstvenog života.

Ali život nema smisao - ne može imati smisao, jer je smisao samo formula; smisao je nešto što našem umu izgleda razumno. Svaki put kada se stvarnost rationali-zuje, sudaramo se sa nečim što uništava racionalnost koju smo izgradili. Smisao se pronalazi samo kada se prevaziđe smisao.

Život ima smisla samo kada se doživljava kao tajna koja nema smisla za pojmovni um.

Ne kažem da kult nema značaja, ali tvrdim da je sumnja beskrajno važnija od kulta. Ljudi su na sve strane u potrazi za objektima koje bi obožavali, ali ne nalazim ljude koji su dovoljno budni u svom ličnom stavu i ube-đenjima. Kako bismo bili srećni kada bi teroristi manje obožavali svoju ideologiju i kada bi postavljali više pitanja! Istovremeno, ne želimo da primenimo isto rezonovanje na same sebe - mislimo da smo ispravni, da su teroristi

ti koji greše. Ali taj koji je za vas terorista, za nekog drugog je mučenik.

Izolovanost je kada osećamo da nam nedostaje društvo, samoća je stanje u kome se zabavljamo. Poznati pisac Dž. B. Šo nalazio se na jednom od onih užasnih koktela na kojima se ništa ne govori. Neko ga je upitao da li se lepo zabavlja, a on je odgovorio: "Jedino što me zabavlja je ovde u meni."

Prisustvo drugih nikada ne zabavlja kada smo njihovi robovi. Društvo se ne sastoji od serije robova, od ljudi koji zahtevaju da ih drugi učine srećnim. Društvo čine carevi i carice. Vi ste carevi, niste prosjaci; vi ste

carice, niste prosjakinje. U istinskoj zajednici nema prostora za prosjački šešir. TU ne postoji vezivanje, napetost, strepnja, opijanje, posesivnost, zahtevi. Slobodni ljudi, a ne robovi čine zajednicu. To je najjednostavnija istina, ali nju čitava jedna kultura, uključujući i religioznu kulturu, briše. Religiozna kultura može biti veoma manipulativna, ako ne pazimo povoljno.

Neki vide svesnost kao neku visoravan, nešto što se nalazi s *one strane* svakodnevnog iskustva. Ali to znači da sfe od svesnosti pravi cilj. Za istinsku svesnost, međutim, ne postoji cilj koji treba dostići. Kako se stiže do te svesnosti? Preko svesnosti. Kada ljudi kažu da zaista hoće da uživaju u svakom trenutku svog života, u suštini govore o svesnosti, samo da nije onog "htenja". Ne možemo hteti da doživimo svesnost - ona se doživi ili se ne doživi.

Koliki ljudi prolazi kroz život ne jedući neko jelo već samo jelovnik? Ali vama je potrebna hrana, a ne reci.

Smrt *"sebe"*

Možemo li biti kompletan čovek, a da ne preživimo neku tragediju? Jedina tragedija koja postoji na ovom svetu je neznanje - sve zlo izvire odatle. Jedina tragedija na svetu je nedostatak svesnosti. Iz toga izvire strah, a iz straha sve ostalo, ali smrt u suštini nije tragedija. Čudesno je umreti, užasno je samo za osobe koje nikada nisu shvatile život. Samo tada se strahuje od života, strahuje se od smrti. Samo mrtve osobe strahuju od smrti. Oni koji su živi, međutim, nimalo ne strepe od smrti.

Jedan američki autor je dobro izrazio ovu ideju. Napisao je da je buđenje smrt vere u nepravdu i tragediju. Kraj sveta za jednu gusenicu je leptir. Smrt je vaskrsnuće. Ne govorimo o vaskrsnuću koje će se doživeti, već o onom koje se odvija sada i ovde. Ako ste umirali u prošlosti, ako umirete svakog minuta, tada ste puni života, jer samo je čovek pun života istovremeno pun smrti. Neprekidno umiremo u odnosu na razne stvari. Neprestano svlačimo sve sa sebe da bismo bili u punoj meri živi, da bismo vaskrsli u svakom trenutku.

Mistici, sveci i njima slični uložili su velike napore da probude ljude. Jer, ako se ne probude, nastaviće da trpe zanemarljiva zla kao što su glad, ratovi i nasilje. Najveće zlo predstavljaju uspavani ljudi, ljudi koji ništa ne

znaju.

Nemojte tražiti od sveta da se promeni, promenite se prvo vi. Tada ćete biti u stanju da sagledate svet onakav kakav je, onda ćete promeniti šta god vam se čini da bi trebalo promeniti. Uklonite povez sa očiju. Ako to ne učinite, izgubili ste pravo da promenite bilo koga i bilo šta. Sve dok ne budete svesni samih sebe, vi nemate pravo da se uplićete u svet i druge ljude.

Opasnost pokušaja da promenimo druge ljude ili stvari oko sebe kada nismo svesni, u tome je što se se onda stvari mogu menjati kako *nama* odgovara, kako odgovara našem ponosu ili dogmatskim ubeđenjima ili samo da bi se ublažila sopstvena negativna osećanja. Ja imam negativna osećanja i zato je bolje da se promeniš, da bih se *ja* osetio bolje. Ne - prvo se suočite sa svojim negativnim osećanjima, tako da, kad krenete da promenite druge, ne pođete od mržnje, već od ljubavi.

Može nam se učiniti čudnim da je moguće biti prilično neumoljiv prema drugima, pa ipak prepun ljubavi, Hirurg može biti neumoljiv prema nekom pacijentu, a da to ipak čini s ljubavlju. Ljubav može ponekad biti zaista neumoljiva.

Intuicija i razumevanje

Šta ppdrazumeva promena sebe? Rekao sam to sa mnogo reci, govorio i ponavljao, ali sada ću to raščlaniti.

Promena sebe, pre svega, podrazumeva intuiciju. Ne napor, ne nastojanje da se kultivišu svoje navike, ne stvaranje nekog ideala. Ideali mogu da nanesu ogromne štete. Sve vreme se koncentrišemo na to kakve bi stvari *trebalo da budu,* umesto na to što one stvarno jesu. Tako se ak-tuelnoj stvarnosti nameće ono što bi ona trebalo da bude, mada pre toga uopšte nismo shvatili *Staje* ta ista stvarnost.

Još jedan zadatak je pred vama - razumevanje. Da li zaista mislite da će vas neki posao učiniti srećnim? Pošli ste od pretpostavke da će vas učiniti srećnim. Zašto hoćete da uradite nešto? Zato što hoćete da budete srećni. Ako vam to donese neki status ili prestiž, bićete srećni. Ali da li je tako? Tu je potrebno razumevanje.

Uzmimo da ste pošli u neko udaljeno mesto. Automobil se pokvari nasred puta. Zasučemo rukave i guramo

ga čitavim putem do mesta kuda smo se uputili. Guramo, guramo i guramo, sve dok ne stignemo tamo. "Odlično!" uskliknemo. "Uspeli smo. Stigli smo, zar ne?"

Zar to nazivate životom? Znate li šta je vama potrebno? Potreban vam je stručnjak, mehaničar koji će da otvori poklopac motora i promeni svećicu. Okrenućete ključ i auto će se pokrenuti. Potreban vam je stručnjak - a to znači razumevanje, intuicija, svesnost. Zašto biste gurali? Nepotrebno je činiti tolike napore.

Samo zbog toga su ljudi tako umorni, tako slabi. I vi i ja odgajani smo da budemo nezadovoljni samim sobom. Odatle potiče zlo, na psihološkom nivou. Večito smo nezadovoljni, večito neraspoloženi, samo guramo i guramo. Napred, potrebno je još napora, još više napora. Ali u pozadini svega toga uvek je sukob, a vrlo malo razumevanja.

Umesto tih napora, razvijte samosvest, intuiciju. Kada postanete stručnjaci, nije potrebno upisivati neki kurs psihologije. Kada počnete da posmatrate sami sebe, da uočavate negativna osećanja, otkrićete svoj sopstveni način da objasnite stvari, i promena će postati vidljiva.

Međutim, moraćete da se suočite i sa velikim zlom, a to zlo je osuda sebe, mržnja prema sebi, nezadovoljstvo sobom.

Jednostavno, ljudima nedostaje snage da se promene. To bi moglo da se predstavi primerom jedrilice. Kada duva jak vetar u jedra, ona klizi bez napora, tako da mornar treba samo da upravlja njom. On ne ulaže nikakav napor. Slično se događa kada se promena pokaže putem sves-nosti, putem razumevanja.

Neko je rekao: "Ne postoji ništa surovije od prirode. Nigde se ne može pobeći od nje, ali nije priroda ta koja izaziva zlo, već samo ljudsko srce."

Kada se preseče voda, ništa se ne dešava. Kada se seče nešto čvrsto, ono se lomi. Unutar vas usađeni su

čvrsti stavovi, čvrste iluzije - to je ono što se sudara sa stvarnošću, što izaziva zlo i nanosi bol.

Jedna druga izreka kaže: "Ako oči nisu vezane, rezultat je vid; ako uši nisu zapušene, rezultat je sluh; ako nos nije začepljen, rezultat je njuh; ako usta nisu stisnuta, rezultat je ukus; ako um nije zatvoren, rezultat je mudrost."

Mudrost se javi kad srušimo prepreke

između pojmova i uslovljenosti. Mudrost nije nešto što se stiče; mudrost nije iskustvo; mudrost nije primena jučerašnjih iluzija na današnje probleme.

Mudrost znači prijemčivost na ovu situaciju, na ovu ličnost, bez uticaja koji potiču iz prošlosti, bez ostataka iskustava iz prošlosti. Sve je to mnogo drukčije od onoga kako je navikla da misli većina ljudi.

Dodao bih još jednu izreku: "Ako srce nije blokirano, rezultat je ljubav." Ovde sam mnogo govorio o ljubavi, mada se o ljubavi u suštini ništa ne može reći. Možemo samo govoriti o ne-ljubavi. Možemo samo govoriti o zavisnosti, ali o samoj ljubavi ništa se ne može neposredno reći.

Ljubav je neizreciva

Pala mi je na pamet jedna Platonova misao: "Od slobodnog čoveka ne može se napraviti rob, jer je slobodan čovek slobodan čak i u zatvoru." To odgovara izreci iz Jevanđelja: "Ako te neko natera da pređeš jednu milju, ti pređi sa njim dve." Mislićete da ste od mene načinili roba ako mi natovarite neki teret na leđa, ali nije tako. Sloboda se ne nalazi u spoljašnjim okolnostima. Sloboda se nalazi u srcu. Kada jednom dostignete mudrost, ko će ikada moći da vas porobi? U Jevanđelju se kaže: "Oprostivši se sa gomilom, popeo se na planinu sam, da se se moli.

Spustilo se veče, a on je i dalje bio gore." Eto šta je prava ljubav. Da li vam je ikada palo na pamet da je najlakše voleti samo kad ste sami?

Šta znači voleti? Znači videti neku osobu, neku situaciju, neki predmet, onakve kakvi su u stvarnosti, a ne kako ih zamišljamo. I dati toj osobi, toj situaciji, tom predmetu odgovor koji zaslužuje. Bukvalno je nemoguće tvrditi da neko voli, ako čak nije u stanju da vidi stvari oko sebe.

Šta nas sprečava da vidimo? Naša uslovljenost. Naši pojmovi, naše kategorije, naše predrasude, naše projekcije, etikete koje su nam nametnula naša iskustva i naša kultura. Jasno viđenje je nešto najteže što ljudsko biće može postići, jer iziskuje disciplinovan i budan um.

Većina ljudi, međutim, više voli da se prepušta svojoj mentalnoj lenjosti, umesto da se potrudi da u svakom trenutku vidi neku osobu ili stvar u njenom pravom svedu i svežini.

Gubljenje kontrole

Ako hoćete da shvatite šta se podrazumeva pod kontrolom, pomislite na neko dete kome je podmetnuta droga. Kada droga prožme organizam deteta, ono postane zavisno - čitavo njegovo biće traži novu drogu. Stanje bez droge je toliko nepodnošljivo da mu se čini da je bolje umreti.

Razmislite o ovome - telo se naviklo na drogu. Baš takav je tretman kome ste podvrgnuti u svom društvu od trenutka vašeg rođenja. Nije vam dato da uživate u solidnom i hranljivom obroku života - u radu, igri, zabavi, smehu, društvu prijatelja, umnim i čulnim zadovoljstvima. Ubrizgana vam je droga koja se zove odobravanje, poštovanje i pažnja.

Citiraću ovde čoveka koji se zove A. S. Nil, autora *Slobodne dece Samerhila.* Nil tvrdi da je očigledan znak činjenice da je dete bolesno kada je neprestano vezano za roditelje; interesuju ga samo *ljudi.* Zdravo dete ne inte-resuju toliko ljudi, već druge stvari.

Kada je dete sigurno u ljubav svoje majke, zaboravlja svoju majku, izlazi da istražuje svet, radoznalo je. Pokušava da ulovi neku žabu i strpa je u usta. Kada se dete stalno drži majčine suknje, to je loš znak, nesigurno je. Možda je njegova majka pokušala da izvuče

ljubav *iz njega,* umesto da mu podari svu slobodu i sigurnost koje su mu potrebne. Njegova majka ga je uvek ucenjivala, na vrlo suptilan način, da će ga ostaviti.

Navikli smo, dakle, na različite droge: odobravanje, uspeh, prestiž, moć, sposobnost da se istaknemo, da se pojavimo na prvim stranicama novina, da budemo šefovi. Navikli smo na iskustva kao što su kapiten ekipe, vođa benda, itd. Izloženi ovim drogama, postali smo ovisnici, i tako počeli da strahujemo da ih ne izgubimo.

Setite se gubitka kontrole koji ste doživeli, užasa od mogućnosti da nećete uspeti, ili da ćete pogreški, ili da će vas drugi podvrgnuti kritici. I tako, postali ste krajnje zavisni od ostalih, izgubivši time svoju slobodu. Sada su *drugi* ti koji imaju moć da vas učine srećnim ili nesrećnim. Potrebne su vam vaše droge, ali pošto mrzite patnju koju vam nanose, postajete totalno nemoćni. Nema nijednog trenutka u kome, svesno ili nesvesno, niste na oprezu od reakcija drugih, maršírajući u ritmu njihovih bubnjeva.

Evo lepe definicije osobe koja je budna - to je osoba koja ne maršira više u ritmu društva, to je osoba koja igra po taktovima muzike koja svira unutar nje.

Kada vas ignorišu ili kritikuju, to u vama izaziva ose-ćanje odbačenosti koje je do te mere nepodnošljivo da se puzeći vraćate do stopala drugih ljudi, preklinjući da vam ponovo daju onu drogu koja se zove podrška, ohrabrenje,

podsticaj. Život sa drugim ljudima u ovom stanju pod-razumeva beskrajnu napetost. "Pakao su drugi", rekao je Sartr.

Kada se nađemo u stanju zavisnosti, moramo uvek biti na visini - ne smemo se opustiti, jer treba odgovoriti na očekivanja drugih. Živeti sa drugima tada znači živeti u stalnoj napetosti. Živeti bez njih podrazumeva agoniju napuštenosti, jer osećamo da nam nedostaju. Izgubili ste sposobnost da vidite ljude onakve kakvi su, i da im precizno uzvratite, jer je vaše viđenje pomućeno potrebom za drogom. Tada vidite druge ljude samo u onoj meri u kojoj vam mogu pomoći da dođete do droge, ili kao prepreku do nje.

Svesno ili nesvesno, večito gledate na druge ljude iz te perspektive. Da li ću od njih dobiti ono što želim? Da li će mi uskratiti ono što želim? A ukoliko ne mogu da mi pomognu niti da me spreče da dođem do droge, onda me uopšte ne interesuju. Ovo je užasan zaključak, ali pitam se da li ovde postoji i jedna jedina osoba na koju se on ne može primeniti.

Slušanje života

Vi, dakle, imate potrebu za svesnošću i hranom. Potrebna vam je zdrava i solidna hrana. Naučite da uživate u dobroj hrani. Dobro jelo, dobro vino, dobra voda. Okusite ih. Ostavite se razmišljanja i vratite se sebi. Vratite se zadovoljstvima čula i zadovoljstvima uma. Lepo je čitati, kada uživamo u dobroj knjizi, ili u nekom zanimljivom razgovoru, ili razmišljanju. To je čudesno.

Međutim, ljudi su poludeli i postaju sve ovisniji, jer ne umeju da uživaju u tolikim divnim stvarima koje im život nudi. Zato traže sve nova i nova veslačka sredstva koja će ih dalje stimulisati.

Sedamdesetih godina, američki predsednik Karter apelovao je na svoju naciju da se uozbilji i postane strožija u odnosu na sebe i druge. Tada sam pomislio: bolje da im je rekao da nauče da uživaju u životu. Veći deo američkog naroda izgubio je tu sposobnost.

Ubeden sam čak da je većina stanovnika bogatih zemalja izgubila ovu sposobnost. Opsednuti su potrebom da pribave sve brojnije i skuplje stvari; ne znaju da uživaju u jednostavnim stvarima života. Postoje prodavnice u kojima je nagomilano na hiljade ploča, ali ko ih sluša? Nema se vremena, nema se vremena. Krivi su - nemaju vremena da uživaju u životu. Hiperaktivni su - samo napred, napred. i napred.

Kada biste stvarno znali da uživate u životu i jednostavnim čulnim zadovoljstvima, razvili biste izuzetnu disciplinu životinja. Životinja nikada ne jede previše. Kada je prepuštena svojim prirodnim navikama, nikada se neće preterano ugojiti. Nikada neće popiti ili pojesti nešto što bi joj naškodilo. Nikada nismo videli neku životinju da puši. Ona se uvek kreće onoliko koliko joj je to potrebno - posmatrajte svoju mačku posle obroka, pogledajte kako se opušta. Posmatrajte je kad se sprema za neku akciju, gledajte kako je živo i sposobno njeno telo.

Mi smo sve to izgubili. Izgubljeni smo u svom umu, u svojim idejama, idealima itd., i samo mislimo: napred, napred, napred. U nama se neprekidno odvija sukob koji kod životinja ne postoji. I neprestano osuđujemo sami sebe i primoravamo sebe da se osećamo krivim. Dobro znate o čemu govorim.

Jedan moj prijatelj rekao mi je: "Skloni taj tanjir sa kolačima, jer u njegovoj blizini gubim slobodu." To je važilo i za mene - gubio sam slobodu pred gomilom stvari, ali tome je kraj! Potrebno mi je vrlo malo toga, i u tome intenzivno uživam. Kada se u nečemu intenzivno uživa, ne treba nam mnogo.

To je kao kada su ljudi obuzeti planovima za letovanje - mesecima to rade, zatim stižu tamo, i već su nestrpljivi da rezervišu avion za povratak. Sve u svemu, fotografišu razne stvari, i onda vam pokazuju te slike u albumu, fotografije mesta koja nikad nisu videli, već samo fotografis-ali. To je simbol modernog života.

Nikada neću moći dovoljno da vas uputim na oprez od ove vrste nakaradnog asketizma. Usporite malo, gu-stirajte, omirišite, slušajte i gledajte, divite se, dajte svojim čulima šansu da se probude. Ako želite život usmeren ka misticizmu, samo mirno sedite i osluškujte sve šumove oko sebe. Nemojte se usredsrediti samo na jedan zvuk -pokušajte da čujete sve oko sebe. O, videćete kakvo će se čudo desiti u vama kada vaša čula ne budu više blokirana! A to je krajnje važno za proces promene.

Kraj analize

Hteo bih da shvatite razliku analize i spoznaje; razliku između informacije s jedne i razumevanja s druge strane.

Informacija nije razumevanje, analiza nije spoznaja, znanje nije svesnost.

Uzmimo da uđem u ovu prostoriju sa zmijom oko ruke i kažem vam: "Vidite li zmiju koja mi steže ruku? Baš sam pogledao u enciklopediji, pre nego što sam pošao ovamo, i pronašao sam da je ova zmija poznata kao Ra-selova otrovnica. Kad bi me ujela, umro bih nakon pola minuta. Da li biste bili ljubazni da mi predložite kako da se oslobodim ovog stvora što mi steže ruku?" Ko još tako govori? Imam informaciju, ali nemam svesnost.

Hi uzmimo da se uništavam alkoholom. "Opišite mi, molim vas, kako da se oslobodim ove ružne navike." Covek *°ji bi izgovorio takvu rečenicu pokazuje da nema nikakvu

svesnost. Zna da ga to uništava, ali nije svestan. Da je svestan, da je to zaista shvatio, odvikao bi se istog trenutka.

Niste vi taj koji se menja - nije to "ja" koje menja "sebe". Promena se dešava *kroz* vas, u vama. To je možda najadekvatniji način da izrazim ovu ideju.

Vi vidite promenu koja se dešava u vama, kroz vas - ona se potvrđuje kroz vašu svesnost. Niste vi taj koji to čini. Ako vi menjate nešto u sebi, to je rđav znak -neće potrajati. A ukoliko potraje, neka se Bog

smiluje osobama s kojima živite, jer ćete biti krajnje rigidni. Ljudi koji se menjaju na bazi mržnje prema sebi i nezadovoljstva sobom, postaju nepodnošljivi. Neko je rekao "Ako hoćeš da postaneš mučenica, udaj se za sveca."

U svesnosti, međutim, zadržava se nežnost, ljubaznost, otvorenost, elastičnost i ne vrši se nikakav pritisak na sebe ili druge - promena se dešava sama od sebe.

Sećam se jednog sveštenika u Čikagu koji nam je, kad sam studirao psihologiju, pričao: "Znate, imao sam sve informacije koje su mi potrebne, znao sam da me alkohol postepeno ubija, i verujte mi - ništa ne može promeniti alkoholičara - čak ni ljubav njegove žene i dece. On ih zaista voli, ali to ga ne može promeniti. Ali mene je nešto promenilo. Jednog dana, ležao sam na pločniku i padala je kiša. Otvorio sam oči i shvatio da me alkohol ubija. Shvatio sam, i od tada nikada nisam poželeo da se napijem. Popijem ponekad, ali nikad više kao pre. Nikada to više neću moći." Eto o čemu govorim - o svesnosti. Ne o informacijama, već o svesnosti.

Postoji izreka svetog Ignacija, koji govori o tome da treba okusiti i opipati istinu - *ne* spoznati je, već je okusiti i opipati, iskusiti je čulima. Kada se istina doživi na taj način, menjamo se. Kada je spoznamo samo razmišljanjem, ne menjamo se.

Mrtvi pre vremena

Često sam govorio ljudima da se zaista živi tek kada se umre. Pasoš za život je da zamislimo sebe u grobu. Zamislite da ležite u kovčegu, u bilo kojoj poziciji. U Indiji se ljudi sahranjuju sa ukrštanim nogama. Tako ih i nose na mesto spaljivanja. Ponekad leže ispruženi. Zamislite, dakle, sebe kako ležite mrtvi. A sad, posmatrajte svoje probleme sa te tačke gledišta. Sve se menja, zar ne?

Kakva divna meditacija. Radite je svaki dan, ako imate vremena. Neverovatno zvuči, ali postaćete življi. Jedna od mojih knjiga, /zvori, sadrži meditaciju ove vrste. Vidi se naše telo u raspadanju, zatim kosti, najzad samo prah.

Kad god govorim o tome, ljudi kažu: "Odvratno!" Ali šta je tu odvratno? To je samo stvarnost, pobogu! Uprkos tom.e, mnogi od vas ne žele da vide stvarnost. Ne želite da mislite na smrt.

Ljudi ne žive. Većina vas ne živi, samo održava život u svom telu. To nije život. Vi ne živite sve dok vam ni najmanje ne bude važno da li ćete živeti ili umreti. Na toj tački počinjete da živite. Kada ste spremni da izgubite sopstveni život, tek tada ga živite. Ali, ako neprestano štitite svoj život, vi ste mrtvi.

Na primer, vi sedite na balkonu i ja vam kažem: "Siđite!" a vi odgovorite: "Ne, opasno je silaziti, čitao sam
0nekima koji su tako slomili vrat." Ili ne mogu da vas
nagovorim da pređete ulicu, jer vi kažete: "Zar ne znate
koliko je ljudi pregaženo prelazeći ulicu?"

Ako ne mogu da vas nagovorim da pređete ulicu, kako ću vas nagovoriti da pređete neki kontinent? I ako ne uspem da vas nateram da gledate iznad vaših malih
1ograničenih ubeđenja, da bih vam otkrio jedan drugi

svet, onda ste mrtvi, potpuno ste mrtvi. Život vas je jednostavno pregazio.

Vi samo sedite u svom malom zatvoru, preplašeni. Izgubićete svog Boga, svoju religiju, svoje prijatelje, sve živo. Život je zaista samo za one koji rizikuju. To je ono što je govorio Isus. Da li ste spremni da sve stavite na kocku? Znate li kada ćete biti

spremni na to? Kada to otkrijete, tada ćete znati da ono što ljudi definišu kao život, nije istinski život.

Ljudi pogrešno misle da živeti znači održavati život u telu. Zato treba da zavolite misao o smrti, zavolite je. Vraćajte se na nju, što češće. Mislite o čudesnosti tog tela, tog kostura, tih kostiju koje se krune sve dok ne ostane samo šačica praha. Od tog trenutka, doživećete takvo olakšanje, takvo olakšanje! Neki od vas verovatno ne znaju o čemu sada govorim - suviše se plašite da mislite o tome. Ali zaista je ogromno olakšanje kada čovek može da gleda na život iz te perspektive.

Da vam olakšam, obiđite neko groblje. To je zaista divno iskustvo, koje pročišćava. Pogledate neko ime i kažete sebi: "Vidi ovoga, živeo je pre mnogo godina; mora da je patio od istih problema kao i ja, mora da je proživeo mnoge neprospavane noći." Kakva ludost - mi živimo tako kratko. Jedan italijanski pesnik je napisao: *"Svako stoji sam na srcu zemlje, obasjan zrakom sunca, i odmah je veče."* To je samo zrak sunca, a mi ga tratimo. Tratimo ga svojim nemirom, svojim brigama, svojim gnevom, svojom glu-pošću.

Sada, dok se bavite ovom meditacijom, možete samo dospeti do nekih informacija, ali možete doći i do svesnosti. U trenutku svesnosti, vi postajete novo biće. Bar za čitavo trajanje tog trenutka. Tada ćete shvatiti razliku informacije i svesnosti.

Jedan moj prijatelj astronom objašnjavao mi je, pre nekog vremena, osnovne elemente astronomije. Nisam

do tada znao da, kad se gleda u sunce, mi ga vidimo u tački u kojoj se nalazilo osam i po minuta pre toga, a ne tamo gde se u tom trenutku nalazi, jer sunčevom zraku toliko treba da stigne do nas. Tako nam i zvezde šalju svoju svetlost od pre stotina hiljada godina. Prema tome, kada ih gledamo, one su u tom trenutku verovatno na sasvim drugom mestu, ili možda čak više ne postoje. Ta-kođe mi je rekao da, ako zamislimo čitavu jednu galaksiju, ova naša Zemlja potpuno je nevidljiva, negde u repu Mle-čnog puta. A takvih galaksija ima na stotine miliona. Svemir se, po onome što se saznalo, širi brzinom od dva miliona milja u sekundi. Posle svega što sam čuo, kad sam izašao napolje, pogledao sam u nebo na neki drugi način. I to je svesnost.

Sva ova iskustva i saznanja mogu se prihvatiti kao informacije ili se, najednom, može otvoriti potpuno nov pogled na život - šta smo mi, šta je čitav svet, šta je ljudski

život? Eto na šta mislim kada govorim o svesnosti.

Zemlja ljubavi

Ako zaista odbacimo svoje iluzije zbog onog što nam one mogu dati ili uskratiti, bićemo budni. Ali ako to ne učinimo, posledice su užasne i neizbežne. Gubimo sposobnost da volimo. Ako hoćemo da volimo, treba ponovo naučiti da vidimo. A ukoliko hoćemo da vidimo, treba naučiti da se odreknemo droge.

Jednostavno je. Odbacite svoju zavisnost. Strgnite sa sebe navlake društva koje su gušile vaše biće. Morate ih odbaciti.

Spolja, sve se nastavlja kao i pre, ali vi sada postojite *u* svetu, nećete više biti *od* sveta. U svome srcu bićete najzad slobodni. Vaša zavisnost od droge će se ugasiti. Nije potrebno da odete u pustinju; usred ste ljudi, i ne-

izmerno uživate u njihovom društvu. Ali ljudi nemaju više moć da vas učine srećnim ili nesrećnim.

Eto šta znači biti sam. U toj samoći, vaša zavisnost iščezava, dok se istovremeno rađa sposobnost da volite. Ljude oko sebe ne vidite više kao objekte koji mogu ili ne mogu zadovoljiti vašu potrebu za drogom.

Samo onaj ko je oprobao ovaj put poznaje strahove sadržane u jednom takvom procesu. To je kao pozvati sebe na umiranje. Kao zahtevati od bednog narkomana da se odrekne jedine sreće koju je ikad doživeo. Kako je zameniti ukusom hleba, voća, čistom svežinom jutarnjeg zraka, bistrom i hladnom vodom izvora u planini? Dok se bori sa krizom apstinencije i sa prazninom koju doživljava u sebi, sada kad nema više droge, ništa osini droge ne može ispuniti tu prazninu.

Možete li da zamislite život u kome odbijate da prihvatite i jednu reč pohvale ili poštovanja, ili da položite glavu na rame nekoga ko bi vas utešio? Zamislite život u kome ne zavisite ni od koga, emotivno, tako da vas niko ne može učiniti srećnim ili nesrećnim. Odbijate da osećate *potrebu* za određenom osobom, ili da budete nešto posebno za nekoga, ili da smatrate za nekog da vam pripada.

Ptice na nebu imaju svoja gnezda, a lisice svoje jazbine, ali vi nemate nikakvog oslonca na koji možete spustiti glavu u toku vašeg putovanja kroz život. Ako ikada dospete u ovo stanje, znaćete najzad šta znači videti jasno,

pogledom koji nije zamagljen strahom ili željom.

Svaka reč, ovde, izmerena je: *videti najzad jasno, pogledom koji nije zamagljen strahom ili željom.* Spoznaćete šta znači voleti. Ali, da biste stigli u zemlju ljubavi, morate proživeti patnje umiranja, jer voleti druge ljude znači umiranje potrebe za njima, znači da ostajemo potpuno sami.

Kako možete ikad stići? Putem neprestane svesnosti, putem beskrajnog strpljenja i samilosti u odnosima sa

ovisnikom u sebi. Razvijanjem ukusa za dobre stvari u životu, da biste potpuno potisnuli potrebu za drogom.

Koje dobre stvari? Ljubav prema radu, ljubav prema smehu i bliskosti sa drugim ljudima, za koje se ne zakači-njete niti od njih emotivno zavisite, ali neizmerno uživate u njihovom društvu. Korisno je baviti se aktivnostima u koje se možete uneti svim svojim *bićem,* aktivnostima koje toliko volite da, kad se njima bavite, ništa vam ne znače uspeh ili priznanje, niti vas interesuju.

Korisno je i vratiti se prirodi. Izvucite se iz gužve, popnite se na planinu i stupite u nemu komunikaciju sa drvećem, cvećem, životinjama i pticama, sa morem i oblacima, sa nebom i zvezdama.

Već sam vam ukazao kakva je duhovna vežba pos-matranje stvari oko sebe, uz punu svest o svemu što nas okružuje. Tada će, možda, reci izgubiti korak, pojmovi će izgubiti korak, i vi ćete najzad moći da vidite, da stupite u neposredan dodir sa stvarnošću. To je prava kura za usamljenost.

Mi obično pokušavamo da izlečimo svoju usamljenost preko emotivne zavisnosti od drugih osoba, kroz druženje i buku. Ali to nije način. Vratite se pravim stvarima, vratite se prirodi, popnite se na planinu. Tada ćete znati da vas je vaše srce dovelo u široku pustinju samoće i da nemate nikoga uz sebe, nikoga.

U početku, izgledaće vam nepodnošljivo. Ali to je samo zato što niste navikli da budete sami. Ako vam pođe za rukom da izdržite neko vreme, pustinja će iznenada procvetati u ljubav. Vaše srce će zapevati, i nastade večno proleće u vama. Droga će nestati - bićete slobodni. Tada ćete shvatiti šta je sloboda, šta je ljubav, šta je sreća, šta je stvarnost, šta je istina. Sagledaćete sve to, iznad pojmova i uslovljenosti, zavisnosti i ciljeva.

Završiću jednom pričom. Bio jednom jedan čovek koji je izumeo veštinu paljenja vatre. Uzeo je svoj pribor i

otišao do jednog plemena na severu, gde je bilo hladno, veoma hladno. Naučio je taj narod da zapali vatru. Pokazao im je za šta sve može poslužiti vatra: da se ogreju, da skuvaju hranu, itd. Svi su bili veoma zahvalni čoveku, ali pre nego što su uspeli da mu izraze svoju zahvalnost, on je nestao. Nije mu bila važna njihova zahvalnost i poštovanje - važno mu je bilo samo to da njima bude bolje.

Čovek je zatim otišao u drugo pleme, gde je ponovo pokazao svoj izum. I ovde su se

ljudi zainteresovali, ali malo previše za ukus njihovih vračeva, koji su videli da taj čovek privlači ljude, dok oni gube značaj i ugled. Zato su resili da ga se otarase. Otrovali su ga, raspeli, šta god vam drago. Međutim, sada su strepeli da se narod ne pobuni protiv njih, i zato su uradili nešto vrlo oštroumno. Nacrtali su lik tog čoveka i podigli ga visoko na glavni oltar hrama. Ispred crteža su postavili pribor kojim se pali vatra. Narod je pozvan da se pokloni svemu ovome, što je, nakon toga, vekovima poslušno činio. Obožavanje i kult su nastavljeni, ali vatra nikada nije upotrebljena.

Gde je vatra? Gde je ljubav? Gde je droga koju nam nameće sistem? Gde je sloboda? Duhovnost se bavi upravo ovim pitanjima. Ali mi je uglavnom gubimo iz vida.

Gde je vatra? Ako obožavanje ne vodi vatri, ako kult ne vodi vatri, ako liturgija ne vodi jasnijem viđenju stvarnosti, ako nas Bog ne upućuje ka stvarnom životu, čemu služi religija osim da stvori još više razdvajanja, fanatizma, netrpeljivosti? Svet ne pati od manjka religije u uobičajenom smislu, već od manjka ljubavi, manjka svesnosti, razumevanja. Ljubav izvire samo iz svesnosti. Sagledajte koje vam prepreke stoje na putu ljubavi, slobode i sreće, i one će same pasti. Uključite avetlost svesnosti, i magle će se razići.

Sreća nije nešto što se kupuje; ljubav nije nešto što se proizvodi; ljubav nije nešto što se poseduje: ljubav je

nešto što *poseduje vas.* Vi ne posedujete vetar, zvezde, kišu. Vi ne posedujete te stvari - trpite ih. Prepuštanje nastupa kada postanemo svesni svojih iluzija, kada smo svesni svojih navika, svojih strahovanja i želja.

Kao što sam već rekao, psihološka intuicija je od velike pomoći u tome, ali ne i analiza. Analiza je paraliza. Intuicija ne podrazumeva uvek analizu. Jedan poznati američki psihoterapeut rekao je: "Najhitnije iskustvo je -'Ah, to je to!'" Sama analiza nije dovoljna - daje vam samo informacije. Ali ako stignemo do iskustva - "Ah, to je to!" - intuicija nas vodi promeni.

Osim toga, važno je da shvatimo sopstvenu zavisnost. Potrebno je dosta vremena za to. Avaj, toliko vremena posvećenog nekom kultu, odama i himnama može biti korisno upotrebljeno za razumevanje samog sebe.

Živeti ne znači raditi neki odgovoran posao u vladi, ili biti veliki biznismen, ili činiti velika dobročinstva. To nije življenje. Živeti znači pustiti da sve prepreke padnu i postojati u *sadašnjosti,* uvek sveže i novo. "Ptice na nebu... ne seju i ne žanju" - to je življenje.

Počeo sam od toga da su svi ljudi uspavani, mrtvi. Mrtvaci koji upravljate državama, mrtvaci koji vodite velike kompanije, mrtvaci koji vaspitavate druge - probudite se! Probudite se u život.

Svakim danom, sve više - to znate koliko i ja - gubimo mlade ljude, na sve strane. Mrze nas - odbijaju da na svoja pleća natovare sve veći teret strahova i krivica. Ne zanimaju ih više propovedi i obećanja. Ali zanima ih da nauče nešto o ljubavi. Kako da budem srećan? Kako da živim? Kako da dođem do tih čudesnih stvari o kojima govore mistici? Eto šta je drugo što nam je potrebno -razumevanje. Treće - da se ne poistovećujemo. Neko me je danas pitao: "Da li se ikad loše osećate?" Svakako, imam i ja svoje mrakove. Ali ne traju, zaista ne traju. Šta činim?

prvo - ne poistovećujem se. Evo stiže potištenost.

Umesto da me zahvati napetost, umesto da se nerviram zbog toga, shvatim da se osećam potišteno, razočarano i šta god bilo. Drugi korak - prihvatam da je negativno osećanje u meni, da nije u nekoj drugoj osobi, na primer u nekome ko mi nije odgovorio na pismo; da nije, znači, u spoljnom svetu - u *meni je.* Jer, sve dok mislim da je *van mene,* to mi daje opravdanje da se vežem za to osećanje. U suštini, samo glupe osobe to

rade, samo uspavane osobe. Treći korak - ne poistovećujem se sa svojim oseća-njem. "Ja" nije osećanje. "Ja" nije samo, nije potišteno, nije razočarano. Razočaranje je tu, i ti ga posmatraš. Iz-nenadiće vas kako će brzo nestati. Sve ono čega ste svesni neprestano se menja - oblaci se neprestano kreću. I, dok se postupa na ovaj način, počinjemo da intuitivno shva-tamo razlog pojave tih oblaka.

Rekao bih vam još nešto povodom knjige *Slobodna deca Samerhila.* Možda vam je poznato da je Nil radio u vaspitačko-obrazovnom kampu punih četrdeset godina, i za to vreme razvio jednu potpuno različitu školu od tradicionalne. Dečaci i devojčice u toj školi bili su potpuno slobodni. Ako hoćete da naučite da čitate i pišete, dobro; ako nećete, opet dobro. Možete da učinite šta god vam volja s vašim životom, pod uslovom da ne ugrozite slobodu drugih. Ne mešajte se u slobodu drugih - u svemu ostalom ste slobodni.

Nil je govorio da su apsolutno najgori učenici dolazili i iz katoličkih škola, i da im je trebalo po šest meseci da prevaziđu sav svoj gnev i poniženost koji su se u njima nakupili. Oslobađali su se buntom, trudeći se pobede sistem. Jedna devojčica je stalno uzimala bicikl i odlazila u grad, samo da izbegne časove, školu i sve ostalo. Međutim, kada bi jednom prevazišli stadijum bunta, svi su želeli da nešto nauče, toliko da su čak protestovali kada časova nije bilo. Ali birali su samo one predmete koji ih interesuju. I tako su se postepeno menjali.

U početku, roditelji su se bojali da tamo šalju svoju decu. Govorili su: "Kako ih mogu vaspitati i bilo čemu naučiti, ako ih prethodno ne nauče disciplini? Treba ih usmeravati, oblikovati."

Čujte ono što je Nil napisao - to su izuzetne reci, svete reci: "Svako dete nosi u sebi Boga. Naša nastojanja da oblikujemo dete samo preobražavaju tog Boga u demona. Deca stižu u moju školu kao mali đavoli koji mrze ceo svet, s destruktivnim tendencijama, neotesani, lažljivi, lopovi, umobolni. Posle šest meseci, to su srećna i zdrava deca koja nikome ne nanose zlo."

Na. jednoj konferenciji, u prisustvu direktora drugih škola, rekao je: "U ovoj deci nema više nasilja, jer niko ne upražnjava nasilje nad njima."

Postoje mesta na ovoj planeti gde žive ljudi koji nisu sposobni da lažu ili kradu, koji nikada ne zaključavaju vrata na svojim kućama kada odu negde. Sve to nestaje kada u takva mesta kroči državna vlast, ili misionari.

Postoji jedan film italijanskog režisera Felinija, *Osam i po*. U jednoj sceni filma pojavljuje se sveštenik koji sa grupom dečaka ide na neki izlet. Nalaze se na plaži i nekoliko dečaka produži napred, dok ne naiđu na jednu stariju ženu, koja je prostitutka. "Zdravo", kažu joj oni, i pitaju je: "Ko si ti?" Ona im odgovori: "Ja sam kurva." Oni ne znaju šta to znači, ali se prave da znaju. Jedan od dečaka, koji deluje malo upućenije od ostalih, kaže: "Kurva je ona što radi neke stvari ako platiš." Ostali je pitaju: "Hoćeš li da radiš te stvari ako ti platimo?" "Zašto da ne?" uzvrati ona. I tako, oni skupe nešto novca i daju joj, rekavši: "Hoćeš li da sada radiš te stvari kad smo ti dali pare?" Ona im odgovori: "Kako da ne, dečaci, šta hoćete da radim?"

Jedino što su dečaci uspeli da smisle bilo je da traže °d nje da se svuče. I tako, ona se svuče. Oni je gledaju

- nikada ranije nisu videli golu ženu. Pošto ne mogu da smisle šta bi još radila, pitaju je: "Da li bi igrala?" "Svakako", kaže im ona. Svi se poredaju u krug, pevaju i tapšu; žena vrti zadnjicom i dečaci se ludo zabavljaju. Onda sve-štenik ugleda šta se dešava i potrči plažom, derući se na ženu. On je natera da se obuče, a glas pripovedača kaže: "U tom trenutku, dečaci su izgubili nevinost; sve do tada bili su čisti, divni."

Ovo nije redak slučaj. Američki misionari koji su se, sa svojini suprugama, obreli na

ostrvima Polinezije, bili su skandalizovani kada su videli da žene dolaze u crkvu razgolićenih grudi. Njihove supruge su insistirale da se te uroñenice pristojnije obuku. I tako, misionari su im dali svoje košulje. Sledeće nedelje, žene su se pojavile u crkvi noseći na sebi košulje na kojima su isekle dve velike rupe, zbog vrućine i udobnosti.

Vratimo se Nilu. On kaže: "Ja sam samo čovek koji odbija da usmerava korake jednog deteta." Ali šta je onda sa uroñenim grehom? Nil tvrdi kako naši pokušaji da oblikujemo decu pretvaraju Boga koji je u njima u demona koji mrzi ceo svet. On dopušta deci da sama izgrañuju sopstvene vrednosti, i to su, na kraju, uvek vrednosti koje društvo odobrava. Da li je to moguće? Kada se neko dete oseća voljenim (oseća da ste na njegovoj strani), onda je dobro. Dete tada ne oseća više nasilje na svojoj koži. Nema straha, pa nema ni nasilja. Dete tada počinje da se odnosi prema drugima kao što se drugi odnose prema njemu.

Ta knjiga je u mnogome izmenila moje odnose sa ljudima. Postao sam očevidac čuda. Počeo sam da sagledavam nezadovoljstvo koje mi je nametnuto, takmičar-stvo, poreñenja, ono "nije dovoljno", itd. Mogli biste da prigovorite kako nikada ne bih postao ovo što jesam da me te stvari nisu podstakle da ih odbacim. Ali, jesu li meni uopšte bili potrebni svi ti pritisci? A onda, ko bi uopšte voleo da bude ono što sam ja? Ja samo hoću da

budern srećan. da budem prepun ljubavi, da budem u miru sa samim sobom, da budem slobodan, da budem ljudsko biće.

Znate li odakle potiču ratovi? Potiču iz spoljne projekcije sukoba koji je u nama. Pokažite mi jednu osobu u kojoj nema unutrašnjeg sukoba i ja ću vam pokazati osobu u kome nema nasilja. Možda je to biće sposobno čak i za ekstremnu akciju, ali nikada iz mržnje. Kada ono dela, postupa kao hirurg; kada dela, postupa kao učitelj pun ljubavi koji radi sa mentalno zaostalom decom. On ih ne grdi, razume ih - ali dela. S druge strane, ako čovek nešto čini polazeći od svoje mržnje i nasilja, ne znajući ni kuda da ih usmeri, upada u grešku, jer pokušava benzinom da ugasi vatru. Ako nema nasilja u nama, ne bojimo se ničega, i obrnuto. Ljudi iznenada shvate ovu istinu: koren zla je u nama. A kada se to shvati, prestaje se sa zahtevima i očekivanjima u odnosu na sebe, i javlja se svesnost. Vama je zato potreban dobar i hranljiv obrok. Ne govorim o stvarnoj hrani - govorim o zalascima sunca, o prirodi, o dobrom filmu, dobroj knjizi, o poslu u kome uživate, o dobrom društvu; tada ćete možda razbiti svoje navike, stupivši u dodir s nekim novim osećanjima.

Kakva se osećanja dozive kada stupimo u dodir sa stvarnošću? Ili kada smo obuzeti poslom koji volimo? Ili kada punog srca razgovaramo s nekim čije nam društvo prija, u odnosu na koga osećamo bliskost i otvorenost, ali bez vezivanja za njega, bez zavisnosti? Kakva su ta osećanja? Uporedite ih sa onima koja doživljavate kada se istaknete u nekom razgovoru, kada pobedite u nekom takmičenju, ili kada postanete popularni, ili kada vam svi tapšu. Ovakva osećanja nazivam svetovnim, dok ona prva nazivam osećanja duše. Mnogi, mnogi ljudi osvojili su svet, ali su usput izgubili dušu.

Mnogi ljudi žive praznim životom koji je lišen du-ševnosti zato što se hrane popularnošću, poštovanjem, onim "ja sam o.k., ti si o.k.", pogledaj me, ostani kraj mene, podržavaj me, pohvali me, ceni me. Njih hrane samo moć i pobede.

Da li se i vi hranite time? Ako je tako, mrtvi ste. Izgubili ste svoju dušu. Promenite ishranu. Potrebno vam je nešto zdravije, hranljivije. Tada ćete možda doživeti promenu.

Dao sam vam program za ceo život, zar ne?